

การสร้าหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดหนองบัวลำภู

นางสุภาวดี ศิริรุ่งเรืองวิษญ์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาริราช

พ.ศ. 2551

**Construction of a Supplementary Reading Entitled Nong Bua Lumphu Folk
Litteratures for Mathayom Suksa I Students in Nong Bua Lumphu Province**

Mrs. Supawadee Sirirungrueangwit

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Education in Curriculum and Instruction

School of Educational Studies

Sukhothai Thammathirat Open University

2008

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น
หนองบัวลำภู สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
จังหวัดหนองบัวลำภู

ชื่อและนามสกุล นางสาวดี ศิริรุ่งเรืองวิชญ์

แขนงวิชา หลักสูตรและการสอน

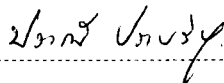
สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระได้ให้ความเห็นชอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ
ฉบับนี้แล้ว

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ปราณี ปราบริปู)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ อนุมัติให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์
วันที่ 28 เดือน มกราคม พ.ศ. 2552

ชื่อการศึกษา คั่นคว้ออิสระ การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดหนองบัวลำภู
ผู้ศึกษา นางสุภาวดี ศิริรุ่งเรืองวิชญ์ **ปริญญา** ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน)
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ชนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ **ปีการศึกษา** 2551

บทคัดย่อ

การศึกษาคั่นคว้ออิสระครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดหนองบัวลำภู และ (2) ตรวจสอบคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้น'

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน และนักเรียนจำนวน 10 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติม สถิติที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า (1) หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นประกอบด้วย ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดหนองบัวลำภู วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทตำนาน ทิทานพื้นบ้าน ผญาและกะลำ เพลงกล่อมเด็ก พิธีกรรมและความเชื่อ และกิจกรรมทำยเรื่อง (2) ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นต่อภาพรวมของหนังสืออ่านเพิ่มเติมว่ามีความเหมาะสม โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 – 1.00 และ (3) นักเรียนมีความเห็นต่อภาพรวมของหนังสืออ่านเพิ่มเติมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สรุปได้ว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ หนังสืออ่านเพิ่มเติม วรรณกรรมท้องถิ่น มัธยมศึกษาปีที่ 1

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้ศึกษาได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและติดตามผลการศึกษาค้นคว้าอิสระอย่างใกล้ชิดเสมอมา จนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยและสมบูรณ์ ผู้ศึกษาค้นคว้าฯ ซึ่งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน คือ อาจารย์วาสนา คำเพ็ง คุณครูสุธิดา มากมี และคุณครูเพ็ญพัทธ์ สูงสุมาลย์ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์แก้ไขให้ข้อเสนอแนะ การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม ทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณอาจารย์คำมูล ยางศรี นางไพโรบล ยางศรี ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น ที่ให้ข้อมูลในเรื่องของผลยา อาจารย์ชวน ครครชุม ผู้บริหารโรงเรียน ที่ให้กำลังใจและสนับสนุน การศึกษาครั้งนี้ด้วยดีเสมอมา จนทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี ขอขอบพระคุณนักเรียน โรงเรียนบ้านห้วยฮวกจอมทองนาฝ่าย อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่ได้แสดงความคิดเห็นต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมจนทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้มีความ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สุภาวดี ศิริรุ่งเรืองวิษณุ

พฤศจิกายน 2551

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
ขอบเขตการศึกษา	4
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	4
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม	5
เอกสารที่เกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น	15
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	22
แนวทางในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม	25
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	32
บทที่ 2 เนื้อหาของหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู	34
บทที่ 3 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	139
สรุปผลการศึกษา	139
อภิปรายผล	142
ข้อเสนอแนะ	145
บรรณานุกรม	147
ภาคผนวก	152
ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	153
ข รายชื่อนักเรียนที่ร่วมประเมิน	155
ค สำเนาหนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ	157
ง ตัวอย่างแบบประเมินหนังสือโดยผู้เชี่ยวชาญ	159
จ ตารางแสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ โดยผู้เชี่ยวชาญ	162
ฉ ตัวอย่างแบบประเมินหนังสือโดยนักเรียน	166
ช ตารางแสดงผลการตรวจสอบคุณภาพของหนังสือ โดยนักเรียน	169
ประวัติผู้ศึกษา	173

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

การอ่านเป็นการรับสารที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากสำหรับมนุษย์ เพราะในปัจจุบันถือเป็นยุคแห่งการสื่อสารไร้พรมแดนความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความเป็นอยู่ในสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ทำให้มนุษย์ต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การอ่านหนังสือทำให้มนุษย์เราได้รับความรู้ ฉลาดเฉลียว เกิดจินตนาการ และเกิดความคิดสร้างสรรค์มากมาย การอ่านหนังสือเป็นการพัฒนาตนเองในด้านสติปัญญา ส่งเสริมความรู้ความคิด นอกจากนั้นการอ่านยังทำให้เกิดความเพลิดเพลิน และตอบสนองความต้องการด้านสันตนาการได้อีกด้วย ดังนั้นการอ่านจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ สุจริต เพียรชอบ (2542: 5) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่า การอ่านทำให้เป็นคนทันสมัย ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ ในฐานะการอ่านเป็นเครื่องมือในการศึกษาทุกระดับช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ในสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง และมีเหตุผลจึงนับได้ว่าการอ่านจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ที่ได้ผลระยะยาวมากที่สุด

ความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับ สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2547: 7) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่า การอ่านสร้างความคิดให้เกิดขึ้น ส่งเสริมและพัฒนาความรู้ให้กับผู้อ่าน ทำให้เกิดทักษะการสรุปข้อมูลที่ได้จากการอ่าน ช่วยให้เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว มีความคิดมองโลกที่กว้างไกล เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมผ่านสื่อการอ่าน

ส่วนนภวรรณ เกตุกำจร (2545: 14) ที่กล่าวว่า การอ่านเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ที่สำคัญที่สุด ที่ทำให้คนเรามีความฉลาดรอบรู้ และเป็นนักปราชญ์ได้ในอนาคต สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

นอกจากจะเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้แล้ว ไซลิริ ปราโมช ณ อยุธยา และวรรณัท อักษรพงษ์ (2535: 47) กล่าวว่า การอ่านมีความจำเป็นต่อชีวิตคนไทยในปัจจุบันยิ่งกว่ายุคที่ผ่านมา เพราะมีการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ วิทยาการ และความนึกคิดซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงมีคำที่เปรียบเทียบกับว่า “ผู้ที่ไม่อ่านหนังสือคือผู้ที่ปิดขังตัวเองอยู่ในบ้าน คงรู้แต่โลกแคบ ๆ

ในบ้านของตัวเองเท่านั้น ส่วนผู้ที่อ่านหนังสือคือผู้ที่เปิดประตูหน้าต่างออกสู่โลกกว้างข้างนอก ซึ่งเต็มไปด้วยความรู้ และความคิดอันหาเขตสุดมิได้”

ในเมื่อการอ่านมีความสำคัญยิ่งดังที่กล่าวมาแล้ว กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 7) จึงได้กำหนด เรื่องการอ่านไว้ในสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยโดยให้ความสำคัญต่อทักษะการอ่านเป็นอย่างยิ่ง จะพิจารณาได้จากมาตรฐานการอ่านว่า เน้นให้นักเรียนใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

การอ่านหนังสือจึงเป็นแนวทางที่จะสร้างเสริมสติปัญญาให้กับนักเรียน หากนักเรียนไม่ได้อ่านหนังสือ หรือมีหนังสือไม่เพียงพอ ก็จะเป็นปัจจัยที่จะบั่นทอนความรู้ อีกทั้งการส่งเสริมการอ่านโดยใช้หนังสือเรียนแต่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ เพราะหนังสือเรียนไม่ใช่มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การจะขยายประสบการณ์อันเป็นทักษะพื้นฐานให้กว้างขวางออกไปนั้นจำเป็นต้องแสวงหาหนังสืออื่นมาให้นักเรียนอ่านเพิ่มเติม

สถานศึกษาบางแห่งประสบปัญหาในเรื่องการขาดแคลนหนังสือ โดยเฉพาะหนังสืออ่านเพิ่มเติม ดังนั้นเพื่อตอบสนองต่อหลักสูตร ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เนื้อหาของหนังสือที่จะสร้างขึ้นควรเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่น เนื่องจากเป็นเรื่องใกล้ตัวกับนักเรียน การนำเรื่องในท้องถิ่นมาเป็นเนื้อหายังสอดคล้องกับสาระการสอนภาษาไทยใน สาระที่ 4 : หลักการใช้ภาษา มาตรฐาน ท4.1 เข้าใจหลักธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษา และพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษาและรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ มาตรฐาน ท4.2 สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัย บุคลิกภาพและความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม อาชีพ สังคม และชีวิตประจำวัน และ สาระที่ 5: วรรณคดีและวรรณกรรม มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงในการทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมนั้น

การนำเรื่องในท้องถิ่นมาเป็นเนื้อหาในหนังสืออ่านเพิ่มเติมนั้น มีงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องดังกล่าวไว้ดังนี้

สุวรรณี สุนทรารักษ์ (2549: บทคัดย่อ) สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง ผญาคำสอนชาวอีสาน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนคอนมดแดง (บ้านดงบัง) จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม ผลการศึกษาพบว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีเนื้อหาประกอบด้วยความรู้ทั่วไป เกี่ยวกับผญา และมีกิจกรรมท้ายบท ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพรวมของหนังสือมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ที่ระดับ 0.66 – 1.00

ผลการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นสื่อในการเรียนเพื่อฝึกทักษะการอ่านให้กับผู้เรียน นั้นเกิดประโยชน์และมีคุณค่ายังเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน ซึ่งการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมจากงานวิจัยดังกล่าวยังได้นำเนื้อหาที่เกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นมาสร้างเป็นหนังสือ ทำให้มีสารพที่นำเสนอใจยิ่งขึ้น

จังหวัดหนองบัวลำภูเป็นจังหวัดใหม่ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2536 ถึงแม้จะเป็นจังหวัดใหม่ แต่บรรพบุรุษที่นี่ มีการสั่งสม สืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีอันล้ำค่าต่าง ๆ มากมาย มาเป็นเวลายาวนาน ซึ่งจะเห็นได้ในรูปแบบของ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน ผญา เพลงกล่อมเด็ก การละเล่น พิธีกรรมและความเชื่อ ฯลฯ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และสืบทอดต่อไปชั่วลูกหลาน การที่จะอนุรักษ์และสืบทอดอีกทางหนึ่งนั้น คือการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร โดยการสร้างเป็นหนังสือเพื่อเผยแพร่ และที่สำคัญสามารถสร้างเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมเพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนของ โรงเรียนในจังหวัดหนองบัวลำภูซึ่งจะสามารถลดปัญหาการขาดแคลนหนังสือของสถานศึกษาได้อีกทางหนึ่ง ทั้งยังช่วยเป็นสื่อส่งเสริมการอ่าน และปลูกฝังให้นักเรียนรักการอ่าน และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อีกด้วย

ผู้ศึกษาพิจารณาเห็นว่า จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นดินแดนที่สั่งสมวรรณกรรมท้องถิ่น มาเป็นเวลายาวนาน และมีวรรณกรรมท้องถิ่นมากมายหลายประเภทที่มีคุณค่า แสดงถึงภูมิปัญญาของท้องถิ่นสมควรได้รับการอนุรักษ์สืบทอด อีกทั้งเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียน นักเรียนเคยได้ทราบข้อมูลมาบ้างแล้ว แต่อาจขาดความชัดเจนในข้อมูลเหล่านั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมขึ้น โดยนำเอาวรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภูมาเป็นเนื้อหาซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วยส่งเสริม และปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้นักเรียนแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่นอีกด้วย คิดความเชื่อบางเรื่องที่ปรากฏในวรรณกรรมยังช่วยส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่ดีให้กับนักเรียนได้ ทั้งยังส่งเสริมและปลูกฝังความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนอีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2.2 เพื่อตรวจสอบคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

3. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหา เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู ดังต่อไปนี้

- 3.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดหนองบัวลำภู
- 3.2 ประเภทของวรรณกรรมท้องถิ่น
 - 3.2.1 ตำนาน แบ่งเป็นตำนานบุคคลและตำนานสถานที่
 - 1) ตำนานบุคคล
 - (1) ตำนานพระวอพระตา
 - (2) ตำนานปู่หลุบ
 - 2) ตำนานสถานที่
 - (1) ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
 - (2) ตำนานวัดถ้ำกลองเพล
 - (3) ตำนานภูเก้าภูพานคำ
 - (4) ตำนานหอสองนาง
 - (5) ตำนานถ้ำเระวัด
- 3.3 นิทานพื้นบ้าน
 - 3.3.1 นางผมหอม
 - 3.3.2 จำปาสี่ต้น
 - 3.3.3 พญาคันคาก
 - 3.3.4 ชูนางอ้าว
- 3.4 ผญาและคำ
- 3.5 เพลงกล่อมเด็ก
- 3.6 พิธีกรรมและความเชื่อ

4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเอกสารเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา และรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

- 4.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม

- 4.1.1 ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 4.1.2 ประโยชน์ของหนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 4.1.3 ลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 4.1.4 ขั้นตอนในการวางแผนการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 4.1.5 หลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 4.2 เอกสารที่เกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น
 - 4.2.1 ความหมายของวรรณกรรมท้องถิ่น
 - 4.2.2 ลักษณะของวรรณกรรมท้องถิ่น
 - 4.2.3 ประเภทของวรรณกรรมท้องถิ่น
 - 4.2.4 คุณค่าของวรรณกรรมท้องถิ่น
 - 4.3 วรรณกรรมท้องถิ่นในจังหวัดหนองบัวลำภู
 - 4.3.1 ประวัติจังหวัดหนองบัวลำภู
 - 4.3.2 วรรณกรรมท้องถิ่นในจังหวัดหนองบัวลำภู
 - 4.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.5 แนวทางในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 4.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
- แต่ละเรื่องมีรายละเอียดดังนี้
- 4.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ในที่นี้ขอกล่าวถึงความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม ลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติม ประโยชน์ของหนังสืออ่านเพิ่มเติม ลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ดี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

หนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นหนังสือเสริมประสบการณ์ประเภทหนึ่งที่กระทรวงศึกษาธิการได้อนุญาตให้นำมาใช้ในโรงเรียนได้นอกเหนือจากหนังสือเรียนมีผู้ให้ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ดังนี้

ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ (2538: 3) ได้อธิบายความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นหนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตรสำหรับให้นักเรียนอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ตามความเหมาะสมของวัย และความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล

จินตนา ไบกาซูยี (2536: 17) ได้อธิบายความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นหนังสือเสริมประสบการณ์ เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้ แต่ไม่ได้กำหนดให้ใช้เป็นหนังสือเรียน ช่วยให้ผู้เรียนหาความรู้ด้วยตนเอง เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษา เสริมสร้างทักษะและนิสัยรักการอ่าน เป็นหนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร สำหรับให้นักเรียนอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ตามความเหมาะสมและความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ตามหลักสูตร

ถวัลย์ มาศจรัส (2545: 194) ได้ให้ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมคือ หนังสือที่มุ่งให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน เป็นการเพิ่มทักษะการอ่านไปในตัว โดยมีเนื้อหาไม่ขัดต่อประเพณี วัฒนธรรมและศีลธรรมดีงาม เป็นหนังสือที่ให้ประโยชน์ในแง่ความรู้ ความคิด ปรัชญา และบันเทิง ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ตามหลักสูตร กลวิธีการเขียนที่เคร่งครึม โดยใช้กลวิธีการเขียนในรูปของสารคดีเป็นหลัก

สรุปได้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม หมายถึง หนังสือเสริมประสบการณ์ มีลักษณะเป็นหนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร สำหรับให้นักเรียนอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองตามความเหมาะสมของวัยและความสามารถในการอ่าน ช่วยส่งเสริมการอ่าน และเพิ่มพูนความรู้แก่นักเรียน

4.1.2 ประโยชน์ของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

จินตนา ไบกาซูยี (2542: 143-144) ได้สรุปประโยชน์ของหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมความรู้ หนังสืออ่านเพิ่มเติมควรมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความรู้หรือทักษะความคิดรวบยอด หลักการ หรือทฤษฎีเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน ในการดำเนินชีวิต การศึกษาหาความรู้ รวมทั้งก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม และพัฒนาการด้านต่างๆ
2. ส่งเสริมสติปัญญา หนังสืออ่านเพิ่มเติมนอกจากจะมีเนื้อหาสาระให้ผู้อ่านเกิดความรู้แล้ว ควรมีลักษณะที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้พัฒนาทักษะในการสังเกต ตีความ เปรียบเทียบ ใช้เหตุผลในการจำแนกแจกแจง วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า ตลอดจนนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหา
3. ส่งเสริมเจตคติที่เหมาะสม หนังสืออ่านเพิ่มเติมควรสอดแทรกแนวคิดที่ช่วยให้ผู้อ่านเกิดเจตคติที่เหมาะสมในการนำความรู้นั้นไปใช้ตามแนวทางที่พึงประสงค์เป็นประโยชน์แก่ตนและแก่ส่วนรวม

4. ส่งเสริมความเข้าใจ หนังสืออ่านเพิ่มเติม ควรเสนอเนื้อหาสาระในลักษณะที่ส่งเสริมให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจในเรื่องราวได้ กล่าวคือ ใช้ภาษาให้ถูกต้องและพอเหมาะแก่ความรู้และประสบการณ์ทางด้านการใช้ภาษาของผู้อ่าน เสนอเนื้อหาตามลำดับขั้นตอนของความรู้และประสบการณ์ทางด้านการใช้ภาษาของผู้อ่าน เสนอเนื้อหาตามลำดับขั้นตอนของความรู้และตามพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้อ่าน ให้ตัวอย่างที่เหมาะสมตลอดจนใช้เทคนิควิธี หรือเครื่องส่งเสริมความเข้าใจอื่นๆเช่น ภาพประกอบ แผนภูมิ ตาราง คำถาม อภิธานศัพท์ เป็นต้น

5. ส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง หนังสืออ่านเพิ่มเติมควรมีลักษณะกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความสนใจ และกระตุ้นหรือรื้อฟื้นที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เขียนควรพิจารณาเสนอเรื่องราวที่เด็กแต่ละวัยสนใจ เน้นให้ความสำคัญ และประโยชน์ของเรื่องราวที่เสนอ ซึ่งสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้เรียน

สมพร จารุณี (2541: 35-44) กล่าวถึงประโยชน์ของหนังสืออ่านเพิ่มเติมว่า ช่วยส่งเสริมเด็กและเยาวชนดังนี้

1. พัฒนาการทางภาษาคือ ช่วยให้มีความสามารถทางการฟัง พูด อ่าน และเขียน

2. พัฒนาการทางความคิด และสติปัญญาสร้างจินตนาการ

3. พัฒนาการทางบุคลิกภาพ การอ่านหนังสือจะช่วยให้เด็กนำเหตุการณ์และเรื่องราวที่ปรากฏในเรื่องมาพัฒนาตนเองได้

4. พัฒนาการ ทางสังคม อิทธิพลความคิด ความเชื่อที่ปรากฏในหนังสือ จะเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิด ความประพฤติ รู้จักวางตัว รู้หน้าที่และบทบาทในสังคมได้

ธำรง ชูทัพ (2545: 7) กล่าวถึง หนังสือเด็กและเยาวชนดังนี้

1. เป็นสื่อขยายการรับรู้ของเด็กและช่วยพัฒนาความรู้ ความคิด ให้แตกฉานออกไป

2. เป็นอุปกรณ์ต่อเนื่องตลอดชีวิต ที่เด็กสามารถใช้แสวงหาความรู้ได้

3. ช่วยในการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

4. ให้ข่าวสารพร้อมทั้งการอธิบาย การพัฒนาเจตคติและค่านิยม ส่งเสริมความเข้าใจตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม ขยายการรับรู้ กระตุ้นจินตนาการเพื่อสร้างความคิดริเริ่ม ให้ความคล้อยที่จะไปรู้

5. ช่วยส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจและความอบอุ่น จากผลสำเร็จของตัวละครที่อ่านและบรรยากาศในการดำเนินเรื่อง

6. ช่วยให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน อันเป็นแนวทางที่จะช่วยเสริมทักษะ

7. ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ช่วยให้ผู้อ่านหนังสือได้คล่องแคล่ว

แตกฉาน

8. แสดงให้เห็นความเป็นจริงของชีวิต ช่วยให้เด็กสามารถเผชิญโลกได้อย่าง

เข้มแข็งมั่นคง

9. ช่วยปลูกฝังคุณธรรมอันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กรุ่นใหม่ของสังคม

10. สนองความต้องการด้านความอยากรู้อยากเห็น ทดแทนความขาด เช่น ความอยากมีเพื่อนของเด็กที่ไม่มีโอกาสออกไปเล่นกับเพื่อน

จากการศึกษาประโยชน์ของหนังสืออ่านเพิ่มเติม ทำให้ผู้ศึกษาได้แนวทางในการสร้างหนังสือ คือหนังสืออ่านเพิ่มเติมต้องมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความรู้ และส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้พัฒนาทักษะในการสังเกต ตีความ เปรียบเทียบ ใช้เหตุผลในการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า ผู้อ่านสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้ภาพประกอบคำถาม และคำอธิบายศัพท์ เป็นสื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ดีขึ้น

4.1.3 ลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

มีผู้สรุปลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติม ไว้ดังนี้

รัถพร ชังชาดา (2531:1) ได้ สรุป ลักษณะของหนังสือที่ดีสำหรับเด็กที่ดีว่า ต้องช่วยเสริมสร้างทักษะในการอ่าน เป็นสื่อนำไปสู่การแสวงหาความรู้ และประสบการณ์ต่างๆ ช่วยเสริมสร้างค่านิยม ทักษะคิด คุณธรรม จริยธรรม ที่ดีงาม สนองความต้องการและความสนใจของเด็ก ให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน สร้างศรัทธาทางมรดกทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติ

จินตนา ไบกาชุย (2536: 215-218) ได้ สรุปวิธีการเขียนและการใช้ภาษาในการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ดี ไว้ดังต่อไปนี้

1. สำนวนภาษาจะต้องเป็นภาษาไทยที่ดี ซึ่งประกอบด้วย
 - 1.1 ใช้คำถูกต้องตามหลักภาษา ตรงความหมาย
 - 1.2 เลือกใช้คำและข้อความที่อ่านง่าย กะทัดรัด สละสลวย
 - 1.3 เลือกใช้คำเด่นๆ สะดุดตา และอารมณ์ของผู้อ่าน สุภาพ ใช้ภาษาเขียน
 - 1.4 หลีกเลี่ยงคำศัพท์ วิชาการ ศัพท์ภาษาอังกฤษ
 - 1.5 ใช้คำศัพท์ที่บัญญัติไว้แล้ว หลีกเลี่ยงการตั้งคำใหม่
 - 1.6 ใช้สำนวนภาษาที่เพิ่มสีสันให้มีรสชาติบ้าง เพื่อความสนุกน่าอ่าน
2. ใช้เครื่องหมายวรรคตอน เพื่อให้ข้อเขียนแม่นยำกระชับน่าอ่าน
3. คำย่อต่างๆ ควรใช้ให้ถูกต้อง

4. มีเอกภาพ ในการเสนอเนื้อหา ซึ่งให้ความรู้และสารประโยชน์ ตรงกับวัตถุประสงค์ หัวเรื่อง และถูกต้องตามหลักวิชาการ
5. มีสัมพันธภาพ มีการลำดับความที่ดี มีความชัดเจนมีรายละเอียดพอให้เข้าใจ ปราศจากข้อสงสัย ตรงไปตรงมา ไม่อ้อมค้อมวกวน
6. มีความกระชับและรัดกุม ใช้ภาษาที่ถูกต้อง นำอ่านเข้าใจง่าย สละสลวย มีภาพประกอบพอเหมาะสม
7. มีความยาวพอเหมาะ แต่ละตอน แต่ละย่อหน้าความยาวมีความสม่ำเสมอ ย่อหน้าไม่ควรยาวนัก

สมพร จารุณี (2541:77-136) กล่าวถึงองค์ประกอบที่ดีของหนังสืออ่านเพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ถวัลย์ มาสจรัส (2535 : 79-80) ดังต่อไปนี้

1. ส่วนนำเรื่อง หรือบทนำเรื่อง เป็นส่วนที่สำคัญมากของงานเขียน เพราะเป็นส่วนที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน บทนำเรื่องจึงมักเป็นส่วนที่เกริ่นนำให้ผู้อ่านทราบว่า เรื่องที่จะอ่านต่อไปเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร มีสาระสำคัญอย่างไร ผู้อ่านอาจได้รับประโยชน์อะไรบ้างจากการอ่าน สิ่งที่เกริ่นนำในบทนำเรื่องจะต้องเกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่อง
2. เนื้อหา การเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติมจะต้องมีที่มาจากรื่องจริง จึงต้องยึดหลักว่า เป็นงานเขียนที่มุ่งแสดงข้อมูล ให้ความรู้แก่ผู้อ่าน สาระและเรื่องราว สามารถตรวจสอบได้ มีแง่คิดแก่ผู้อ่าน
3. ภาษา จะใช้ภาษาที่เป็นแบบแผน เป็นคำสุภาพ ไม่มีการตัดหรือทอนรูปประโยค มีความเป็นกลางไม่ตลกขบขัน เยาะเย้ยถากถาง ไม่แสดงออกถึงความรุนแรง มีความเคร่งครัดและรักษามาตรฐานของภาษา เลือกใช้ภาษาที่นุ่มนวลน่าอ่าน ให้เหมาะกับประเภทของงานเขียน
4. ภาพประกอบ ไม่ว่าจะป็นหนังสือบันเทิงคดี หรือสารคดี ภาพประกอบจะมีบทบาทช่วยเสริมเนื้อหาสาระและเรื่องราว ดึงดูดความสนใจ ช่วยเสริมสร้างจินตนาการ และยังช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้สึกรู้สึว่าไปรับรู้เรื่องราวดังกล่าวด้วย ภาพประกอบควรมีลักษณะดังนี้
 - 4.1 ช่วยเสริมให้เนื้อหาเด่นชัดยิ่งขึ้น เช่น หากเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ภาพประกอบที่เป็นสถานที่ บุคคล หรือสิ่งของ จะช่วยเสริมความรู้ ความเข้าใจให้ดียิ่งขึ้น ภาพกับเนื้อหาต้องเป็นเรื่องเดียวกัน ถ้าเป็นสารคดีควรเป็นภาพถ่ายเรื่องราวจากแหล่งข้อมูลโดยตรง หรือก๊อปปี้มาจากภาพในอดีตที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา มีคำบรรยายภาพที่ถูกต้องชัดเจน

4.2 ช่วยดึงดูดความสนใจ ภาพประกอบต้องมีคุณภาพทั้งในแง่สวยงาม ความถูกต้อง ชัดเจน มีรายละเอียดสอดคล้องกับเนื้อหา ทำให้ผู้อ่านสัมผัสเรื่องที่อ่านได้ จะทำให้นหนังสือเป็นแหล่งความรู้และน่าสนใจ

4.3 ช่วยเสริมสร้างจินตนาการ ภาพประกอบในเรื่องบันเทิงคดีที่เป็น ภาพวาดที่สวยงาม แสดงเหตุการณ์ จะทำให้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามและเกิดจินตนาการ เช่นเดียวกับสารคดี ภาพประกอบที่สวยงามและแสดงให้เห็นสิ่งที่ผู้อ่านไม่มีโอกาสสัมผัสโดยตรง จะทำให้อ่านได้รับความรู้ใหม่และประทับใจ

เทียมจันทร์ ศรีสังข์ (2542: 12-13) ได้อธิบายลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ดีไว้ว่า

1. ด้านเนื้อหา เนื้อหาของหนังสืออ่านเพิ่มเติมต้องสอดคล้องกับหลักสูตร ซึ่งอาจจะไม่ครอบคลุมเนื้อหาของหลักสูตรทั้งหมดก็ได้ นอกจากนี้เนื้อหาจะต้องมีความทันสมัย และถูกต้อง ผู้อ่านได้รับความรู้ ความเพลิดเพลินจากการอ่านและสามารถสรุปเรื่องราวหรือจับใจความสำคัญได้
2. ด้านโครงสร้าง ควรมีรูปแบบหรือโครงสร้างที่เหมาะสมที่สุด ที่สามารถสื่อเนื้อหาสาระหรือความคิดให้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวในหนังสือได้มากและดีที่สุด
3. ด้านการนำเสนอเนื้อหา ต้องมีเอกภาพ สัมพันธภาพและมีจุดเน้น เพื่อทำให้น่าสนใจและเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น
4. ด้านการใช้ภาษา ต้องใช้ภาษาที่ถูกต้องตามหลักภาษา สามารถเข้าใจได้ง่าย สื่อความหมายชัดเจนเหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้อ่าน
5. ด้านการออกแบบและรูปเล่ม จะต้องออกแบบให้เหมาะสม ทั้งขนาดตัวอักษรภาพประกอบ เป็นต้น
6. ด้านการนำไปใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน ต้องสามารถนำไปใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า หนังสือที่ดีจะต้องเสริมสร้างความสนใจในการอ่าน มีความกระชับ ใช้ภาษาถูกต้อง น่าอ่าน เข้าใจง่าย มีภาพประกอบที่สวยงามเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง มีเอกภาพในการเสนอเนื้อหา ช่วยเสริมสร้างค่านิยม ทักษะ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม สนองความต้องการและความสนใจของเด็ก

4.1.4 ขั้นตอนในการวางแผนการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ในการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมผู้เขียนต้องศึกษาวางแผนการเขียนให้รอบคอบ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ในการจัดทำเพื่อให้หนังสือมีคุณค่าเหมาะสมกับความสนใจและจุดมุ่งหมายซึ่ง จินตนา ไบกาซูยี (2536: 146-149) ได้สรุป ขั้นตอนการจัดทำหนังสือไว้ดังนี้

1. กำหนดประเภทหนังสือ ต้องวางแผนกำหนดล่วงหน้าว่า หนังสือที่เขียนอยู่ในประเภทใด เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมหรือหนังสือส่งเสริมการอ่าน พิจารณาถึงความถนัด ความชำนาญ หนังสือมีรูปแบบลักษณะและประโยชน์ใช้สอยอย่างไร โดยคำนึงถึงความสนใจของผู้อ่านด้วย

2. กำหนดจุดประสงค์ ผู้เขียนต้องตั้งจุดประสงค์ ว่าต้องการให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ความคิด ทักษะ และประโยชน์อะไรอย่างไร หรือสิ่งที่ควรเน้นหรือคุณสมบัติเด่นๆ ของสิ่งที่จะเขียนด้วย การกำหนดจุดประสงค์เป็นเหมือนทิศทางชี้แนวการเขียน จุดประสงค์มักปรากฏอยู่ในคำนำ หรือคำชี้แจงของผู้เขียน

3. กำหนดระดับผู้อ่าน กลุ่มเป้าหมาย ผู้เขียนจะต้องรู้ว่าผู้อ่าน คือใคร มีคุณสมบัติ มีวัยวุฒิ ระดับสติปัญญา ความรู้ และประสบการณ์เดิมขนาดไหน การแบ่งกลุ่มนักเรียนที่อยู่ในระบบโรงเรียนแบ่งแยกย่อยได้ดังนี้

3.1 กลุ่มวัยเริ่มเรียน 0-5 ปี

3.2 กลุ่มวัยเรียนประถมศึกษา (ตอนต้น) 6-8 ปี

3.3 กลุ่มวัยเรียนประถมศึกษา(ตอนปลาย) 9-11 ปี

3.4 กลุ่มวัยเรียนมัธยมศึกษา (ตอนต้น) 12-14 ปี (ก่อนวัยรุ่น)

3.5 กลุ่มวัยเรียนมัธยมศึกษา (ตอนปลาย) 15-18 ปี (กลุ่มวัยรุ่น)

4. กำหนดเนื้อหา ผู้ที่จะสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมนั้น ต้องมีแรงบันดาลใจมาก่อนว่า จะเขียนอะไร และจะหาสิ่งที่เขียนมาจากไหน และเนื้อหารายละเอียดของสิ่งที่เขียนจะไปค้นคว้ามาจากที่ใด สำหรับแหล่งข้อมูลที่คุณศึกษาจะสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมนั้น สามารถค้นคว้าหาเนื้อหาที่จะใช้เขียนมีดังนี้

4.1 ศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ช่วงชั้นที่ 3 ที่เป็นเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง ที่สามารถนำมาสร้างเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม

4.2 ศึกษาจากแหล่งที่มาใช้เป็นแนวทางในการเขียน คือวรรณกรรมท้องถิ่นที่แสดงถึงภูมิปัญญา ทางด้านภาษาของคนไทยอีสานเกี่ยวกับผญา โดยการสอบถามผู้รู้ศึกษาจากเอกสาร

4.3 ศึกษาจากความสนใจ ความต้องการอ่านของเด็กแต่ละวัย โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้อ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม มีผู้สรุปความสนใจในการอ่านของเด็กอายุ 12-14 ปีไว้ดังนี้

5. การกำหนดหัวข้อเรื่อง หลักสำคัญในการเลือกหัวข้อเรื่องที่ผู้สร้างจะเขียนลงในหนังสืออ่านเพิ่มเติมนั้นจะต้องเป็นเรื่องที่ผู้เขียนมีความสนใจ มีความถนัด มีความเชี่ยวชาญ รู้ข้อมูลและแหล่งที่จะค้นคว้าตลอดจนได้เคยมีการเขียนหรือค้นคว้าด้วยตนเองมาก่อนแล้วหรืออาจจะใช้เอกสารประกอบคำสอนของตนมาดัดแปลงเขียนใหม่ให้มีลักษณะการเขียนที่ดี พร้อมทั้งเพิ่มเติมรายละเอียดของข้อมูลให้ทันสมัยขึ้น แต่สิ่งที่ควรนำมาพิจารณาในการเลือกหัวข้อเรื่องก็คือ หัวข้อเรื่องควรเป็นไปเพื่อตอบสนองการเรียนการสอนในชั้นเรียน หรือในสถานศึกษาที่ผู้เขียนปฏิบัติงานอยู่ โดยหัวข้อเรื่องใหญ่ควรครอบคลุมเนื้อหาของหนังสือทั้งเล่ม เพราะหัวข้อเรื่องนี้ต่อไปภายหลังจากจะตั้งชื่อเรื่องหนังสือก็อาจจะนำมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง หรือเป็นส่วนหนึ่งของชื่อเรื่องก็ได้

6. การกำหนดชื่อเรื่อง ในการวางแผนการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมนี้ ผู้สร้างควรกำหนดชื่อเรื่องหนังสือที่ตนจะเขียนไว้ล่วงหน้า เพราะชื่อเรื่องนั้นจะเกี่ยวพันโยงไปถึงหัวข้อที่จะเขียนและขอบข่ายเนื้อหาที่จะกำหนดไว้ในโครงสร้างเนื้อหาด้วย ดังนั้นชื่อเรื่องควรมีความสอดคล้องกับหัวข้อเรื่องและโครงสร้างในเนื้อเรื่อง เพื่อว่าเมื่อผู้อ่านเห็นชื่อเรื่องแล้วก็สามารถคาดคะเนได้ว่าเนื้อหาภายในเรื่องเป็นอะไร สำหรับหลักการกำหนดชื่อเรื่องของหนังสืออ่านเพิ่มเติมนี้ ควรจะเป็นชื่อหัวข้อ ชื่อวิชา ชื่อรายวิชา หรืออาจจะเป็นชื่อหัวข้อเรื่องและชื่อหัวข้อความรู้ที่มีขอบข่ายครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดของหนังสือ ซึ่งควรจะเป็นชื่อเรียบ ๆ ที่สื่อความหมายให้ตรงเป้าหมายตามความสำคัญของเนื้อหาหรือสาระของเนื้อหาหรือประโยชน์ของหนังสือเล่มนั้น ๆ นอกจากนี้ชื่อเรื่องควรจะต้องตั้งให้น่าสนใจ สะดุดตา สะดุดใจ ชวนให้เปิดอ่าน ทันสมัย เหมาะสมกับกาลเวลา สั้น กระชับ ใช้คำน้อยแต่มีความหมายชัดเจน ง่าย ไม่ใช้ตัวย่อ ยกเว้นรหัสวิชา

7. การกำหนดโครงสร้างในเนื้อหา การกำหนดโครงสร้างในเนื้อหาของหนังสืออ่านเพิ่มเติมนี้ จะต้องมีความถูกต้องและใช้เป็น “พิมพ์เขียว” สำหรับรายละเอียดของการเนื้อหา ดังนั้นผู้เขียนจะต้องศึกษาและรวบรวมข้อมูลความรู้ให้ได้มากพอสมควรก่อนที่จะลงมือกำหนดโครงสร้างเนื้อหา เพราะจะทำให้มองเห็นภาพรวม และสามารถกำหนดขอบเขตเนื้อหาออกมาในแนวทางที่ต้องการได้ง่ายขึ้น และในการกำหนดโครงสร้างของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่จะสร้างขึ้นนั้นผู้สร้างจะต้องคำนึงถึงโครงสร้างเนื้อหาทางวิชาการเป็นสำคัญ เสนอสาระไปตามลำดับขั้นตอนแต่ละหัวข้อ และแต่ละย่อหน้าให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความคิด

เชื่อมโยงเนื้อหาแต่ละบท แต่ละตอน แต่ละหัวข้อ และแต่ละย่อหน้า ให้มีความสัมพันธ์ ต่อเนื่องกัน เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความคิด ความรู้ หรือเจตคติ ในแต่ละเรื่องตามวัตถุประสงค์ที่ผู้เขียน ได้กำหนดเอาไว้ ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว โครงสร้างของเนื้อหาหมักจะปรากฏอยู่ในสารบัญหรือคำอธิบาย ขยายความในบทนำ ซึ่งนอกจากจะบอกเป้าหมายผู้อ่าน วัตถุประสงค์ของการเขียนแล้วยังบอก ขอบข่ายโครงสร้างของหนังสือทั้งเล่มได้อีกด้วย

8. การออกแบบภาพประกอบ การออกแบบภาพประกอบในหนังสืออ่าน เพิ่มเติมนั้นมีความสำคัญมาก เพราะนอกจากจะดึงดูดความสนใจของผู้อ่านเป็นประการแรกแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมความเข้าใจเรื่องราว เสริมสร้างจินตนาการและกระตุ้นให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจ แก่ผู้อ่านได้ด้วย ดังนั้นการออกแบบภาพประกอบและการจัดวางภาพควรคำนึงถึงลักษณะของเส้น สี รูปทรง พื้นผิวของภาพ และการจัดวางภาพ โดยพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายเฉพาะของภาพที่ผู้สร้าง หนังสือต้องการออกแบบว่าจะทำหน้าที่เพื่อวัตถุประสงค์ใด ก็จะทำให้หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้าง ขึ้นมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

จากหลักการการวางแผนการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม สรุปได้ว่า การที่จะ เขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม นั้นผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงหลักที่สำคัญ คือคำนึงถึงประเภทของหนังสือ กำหนดจุดประสงค์ ในการเขียน กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะอ่าน เนื้อหา หัวข้อเรื่อง กำหนด โครงสร้างของเนื้อหา ตลอดจนออกแบบภาพประกอบให้ชัดเจน

4.1.5 หลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ได้มีผู้เสนอแนวทางในการประเมินหนังสืออ่านเพิ่มเติมหลายท่าน ดังนี้
สนั่น มีขันหมาก (2537 : 184-185) ได้เสนอแนวทางไว้ดังนี้

1. ลักษณะรูปเล่ม คือ ปก รูปเล่มในภาพรวม คุณภาพวัสดุ ขนาด ตัวอักษรและความชัดเจน ขนาดรูปเล่มและจำนวนหน้า ศิลปะการจัดหน้า
2. ภาพประกอบ ได้แก่ ความชัดเจน ลักษณะความสมจริง ขนาด จำนวน ภาพ ความเหมาะสม คำอธิบายประกอบภาพ
3. เนื้อหา วิธีการเสนอเรื่อง ความสอดคล้องกับหลักสูตร การเรียงลำดับ ความยากง่าย เอกภาพและความกลมกลืนของหนังสือ การเน้นสาระสำคัญ ความถูกต้องตรงกับ เหตุการณ์ กิจกรรมเสนอแนะ ภาคผนวกท้ายบท
4. การใช้ภาษา เน้นความถูกต้องตามหลักภาษา ความชัดเจนของข้อความ ความเหมาะสมของการใช้ศัพท์ เครื่องหมายวรรคตอน
5. แนวคิดริเริ่มของผู้อ่าน ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดจากการศึกษาเอกสารที่ เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม มาเป็นหลักในการพิจารณาการกำหนดเนื้อหาที่มีความ

เหมาะสมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คือ ความจำเป็นในการสร้าง วิธีการสร้างหนังสือ ตลอดจนการประเมินคุณภาพหนังสือ จึงได้นำมาเป็นแนวทางในการสร้างหนังสือ

ถวัลย์ มาศจรัส (2548: 164) ได้อธิบายเกณฑ์การประเมินคุณภาพหนังสือ อ่านเพิ่มเติมสำหรับการจัดทำเป็นผลงานทางวิชาการ และกรณีทั่วไปไว้ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา

1.1 สอดคล้องกับหลักการ จุดหมาย สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ของ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 ถูกต้องตามหลักวิชาการและเป็นปัจจุบัน

1.3 ยากง่ายพอเหมาะกับช่วงชั้น

1.4 มีความยาวของเนื้อหาพอเหมาะ

1.5 มีแหล่งอ้างอิง ค้นคว้า และ/หรือบรรณานุกรม

1.6 ไม่ขัดต่อความมั่นคงและศีลธรรมอันดีงาม

2. การนำเสนอเนื้อหา

2.1 มีรูปแบบการเสนอเนื้อหาที่เหมาะสมและน่าสนใจ

2.2 เสนอเนื้อหาการอ่าน เพิ่มพูนทักษะการคิด

3. การใช้ภาษา

3.1 สื่อความหมายชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย

3.2 ถูกต้องตามหลักการใช้ภาษา

3.3 ใช้ภาษาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

3.4 ใช้ศัพท์เฉพาะถูกต้อง(ถ้ามี)

4. ภาพ ตาราง แผนภูมิ

4.1 ถูกต้อง ชัดเจน เป็นปัจจุบัน

4.2 เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหา

4.3 มีรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ

4.4 ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาชัดเจน

นอกจากนี้ยังมีเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับรูปเล่ม เช่น ขนาดของเล่ม การ ออกแบบปก ขนาดตัวอักษร กระดาษที่ใช้ การเข้าเล่มแข็งแรงทนทาน การจัดหน้า เช่น การจัด วางภาพประกอบและตัวอักษรเหมาะสม ภาพประกอบน่าสนใจ ปริมาณภาพประกอบมีความ เหมาะสม

จากหลักเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติม สรุปได้ว่า ควรพิจารณาเกี่ยวกับเนื้อหา การนำเสนอเนื้อหา การใช้ภาษา ภาพประกอบ รูปเล่ม และความน่าสนใจ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพิจารณาหรือการประเมินคุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติมได้

4.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมท้องถิ่น

4.2.1 ความหมายของวรรณกรรมท้องถิ่น

พรทิพย์ ชังธาดา (2539:12) ให้ความหมายว่า วรรณกรรมท้องถิ่น หมายถึง วรรณกรรม ที่เป็นมุขปาฐะ หรือ วรรณกรรมที่เล่าสืบต่อกันมา และ หมายรวมถึง วรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์ คือ มีการเขียนบันทึก เช่น บันทึกในใบลาน สมุดข่อยหรือกระดาษ วรรณกรรมเหล่านี้ ปรากฏในท้องถิ่นต่างๆ ของไทย ซึ่งจะมีรูปแบบและฉันทลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไปตามความนิยมและภาษาของท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ท้องถิ่นภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคอีสาน

ประพนธ์ เรืองณรงค์ และคณะ(2546:138) ให้ความหมายว่า วรรณกรรมท้องถิ่น หมายถึง ถ้อยคำหรือเรื่องราวที่ชาวบ้านนำมาเล่า มาอ่าน หรือ มาสวด รวมทั้งนำมาขับร้อง เหน่กล่อม เพื่อมุ่งความบันเทิง สนุกสนาน ให้ความรู้และสอนจริยธรรม รวมทั้งเพื่อประกอบพิธีกรรม วรรณกรรมพื้นบ้านแสดงออกถึงประสบการณ์ ความคิด และความสามารถในการใช้ภาษาอันเป็นภูมิปัญญาที่ชาวบ้านสืบทอดกันมา

สรุปได้ว่า วรรณกรรมท้องถิ่น หมายถึง วรรณกรรมที่เล่าสืบต่อกันมาหรือบันทึกเป็นลายลักษณ์ มุ่งให้ความบันเทิง ให้ความรู้และสอนจริยธรรม หรือเพื่อประกอบพิธีกรรม มีรูปแบบและฉันทลักษณ์แตกต่างกันไปตามความนิยมและภาษาของท้องถิ่นนั้นๆ ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะวรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี เท่านั้น

4.2.2 ลักษณะของวรรณกรรมท้องถิ่น

พรทิพย์ ชังธาดา (2539:12-13) ได้สรุปลักษณะวรรณกรรมท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. ชาวบ้านทั่วไปเป็นผู้สร้างสรรค์ คัดลอกและเผยแพร่
2. กวีผู้ประพันธ์ ส่วนมากคือ พระภิกษุ และชาวบ้าน
3. ภาษาที่ใช้เป็นภาษาถิ่น เป็นภาษาที่เรียบง่าย มุ่งการสื่อความหมายกับผู้อ่าน ส่วนนวนโวหารเป็นของท้องถิ่น
4. เนื้อเรื่องมุ่งให้ความบันเทิงใจ บางครั้งได้สอดแทรกธรรมของพระพุทธศาสนา

5. ค่านิยมยึดปรัชญาแบบชาวพุทธ

ประพนธ์ เรืองณรงค์ และคณะ (2546: 139-146) กล่าวถึงลักษณะวรรณกรรมท้องถิ่นไว้ว่าเป็นวรรณกรรมที่ใช้อักษรหรือภาษาของท้องถิ่นในการบันทึกหรือการเล่าใช้รูปแบบหรือฉันทลักษณ์พื้นบ้าน เช่น ชาวเหนือใช้บทคำว ชาวอีสานเป็นกลอนลำ มักไม่ปรากฏนามผู้แต่งสะท้อนให้เห็นภาพสังคมหรือวิถีชีวิตชาวบ้าน

สรุปได้ว่า วรรณกรรมท้องถิ่น เป็นวรรณกรรมที่ สร้างสรรค์ขึ้นมาเฉพาะท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง ภาษาที่ใช้เป็นภาษาพื้นบ้าน มุ่งเสนอเรื่องราวกับบุคคลในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งแสดงให้เห็นภาพสังคมหรือวิถีชีวิตชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ

4.2.3 ประเภทของวรรณกรรมท้องถิ่น

พรทิพย์ ชังธาดา (2539: 13) ได้แบ่งประเภทของวรรณกรรมท้องถิ่น ตามลักษณะการถ่ายทอดออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

1. วรรณกรรมมุขปาฐะ ได้แก่วรรณกรรมที่ถ่ายทอดโดยการเล่าสืบต่อกันมา วรรณกรรมประเภทนี้ ได้แก่ ประเพณีต่างๆ นิทาน การแห่ขัววัญ คำสวดขัววัญ ภาษิต ปริศนา ผญา เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก เพลงประกอบการละเล่น เป็นต้น

2. วรรณกรรมลายลักษณ์ ได้แก่วรรณกรรมที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์ มีทั้งลักษณะคำประพันธ์ที่เป็นร้อยแก้ว และร้อยกรอง ส่วนใหญ่จะจารึกไว้ในใบลาน

ประพนธ์ เรืองณรงค์ และคณะ (2546 : 139) ได้แบ่งประเภทของวรรณกรรมท้องถิ่นตามลักษณะภูมิประเทศของไทยได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ วรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลาง วรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลาง วรรณกรรมท้องถิ่นภาคอีสาน และวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้

สรุปได้ว่า วรรณกรรมท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ประเภทลายลักษณ์อักษร คือร้อยแก้วและร้อยกรอง และ 2) ประเภทมุขปาฐะ ซึ่งเล่าสืบต่อกันมา

4.2.4 คุณค่าของวรรณกรรมท้องถิ่น

พรทิพย์ ชังธาดา (2538: 13) ได้กล่าวถึงวรรณกรรมท้องถิ่นมีประโยชน์หลายประการ สรุปได้ดังนี้

1. ให้ความบันเทิงแก่คนในชุมชน เช่นขับเสภาในภาคกลาง เล่าคำวหรือขับลำนำในภาคเหนือ อ่านหนังสือใบบุญงันเฮือนดี (งานศพ) ในภาคอีสาน การสวดหนังสือและสวดค้ำในภาคใต้

2. ให้เข้าใจถึงค่านิยม โลกทัศน์ของแต่ละท้องถิ่น โดยผ่านทางวรรณกรรม

3. เข้าใจวัฒนธรรมชาวบ้านของท้องถิ่นนั้น ๆ

4. ก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหนและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

5. ใช้เป็นคติสอนใจ ในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน ตามกรอบศีลธรรมทางพุทธศาสนา

6. เป็นแหล่งบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี การดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น

สรุปได้ว่า วรรณกรรมท้องถิ่นนั้นให้คุณค่าในด้านความบันเทิงใจ ค่านิยมด้านวัฒนธรรม ประเพณีและคติสอนใจตลอดจนความรักและสามัคคีในท้องถิ่น

4.3 วรรณกรรมท้องถิ่นในจังหวัดหนองบัวลำภู

4.3.1 ประวัติจังหวัดหนองบัวลำภู

จังหวัดหนองบัวลำภู เดิมเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดอุดรธานี สมัย สุทธิธรรม (2543: 23-29) กล่าวไว้สรุปได้ว่าจังหวัดหนองบัวลำภูตั้งขึ้นเนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายในการกระจายอำนาจไปยังส่วนภูมิภาค เพื่อประโยชน์ในด้านการปกครองการให้บริการของรัฐ การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน การส่งเสริมความเจริญแก่ท้องถิ่น คณะรัฐมนตรี ตลอดจนเพื่อความมั่นคงของชาติจึงพิจารณาเห็นว่าจังหวัดอุดรธานีมีอาณาเขตกว้างขวางและมีพลเมืองมากสมควรแยกอำเภอหนองบัวลำภู อำเภอนากลาง อำเภอโนนสัง อำเภอศรีบุญเรือง และอำเภอสุวรรณคูหา ออกจากการปกครองของจังหวัดอุดรธานี ประกาศจัดตั้งเป็นจังหวัดเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2536

หลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวว่า จังหวัดหนองบัวลำภูเดิมเป็นที่อยู่ของมนุษย์มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ มีการขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณคดี ได้แก่ โครงกระดูกมนุษย์ ภาชนะดินเผา ภาพเขียนสี เครื่องประดับสำริด มีอายุประมาณ 2,500 ปีมาแล้ว

ปัจจุบันจังหวัดหนองบัวลำภูแบ่งเขตการปกครองเป็น 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองหนองบัวลำภู อำเภอนโนนสัง อำเภอนากลาง อำเภอศรีบุญเรือง อำเภอสุวรรณคูหา และอำเภอนาวัง มีพื้นที่ประมาณ 3,859,266 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในที่ราบลุ่มเชิงเขา โดยทางด้านทิศตะวันออก ทิศเหนือ เป็นเทือกเขาภูพาน ส่วนด้านทิศใต้มีแม่น้ำพะเนียงไหลผ่าน ประชากรในจังหวัดมี 507,608 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำไร่ และการเกษตรกรรมต่าง ๆ

สินค้าที่มีชื่อเสียงมากของจังหวัด ได้แก่ การทอผ้าไหมมัดหมี่และไหมจิดที่บ้านกุดแห่ อำเภอนากลาง ผ้าสามกษัตริย์ ที่บ้านโคกกรุง ตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง และเครื่องปั้นดินเผา บ้านโค้งสวรรค์ อำเภอเมืองเช่นกัน

4.3.2 วรรณกรรมท้องถิ่นในจังหวัดหนองบัวลำภู

วรรณกรรมท้องถิ่นที่พบในหนองบัวลำภูมีความน่าสนใจและหลากหลาย เชื่อมโยงกับวรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัดอื่น ๆ วรรณกรรมที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาเป็นเนื้อหาในหนังสืออ่านเพิ่มเติมมีดังนี้

- 1) วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทนิทาน
 - (1) นางผมหอม
 - (2) ชูลู-นางอ้ว
 - (3) พญาคันคาก
 - (4) จำปาสี่ต้น
- 2) วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทตำนาน
 - (1) ตำนานศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
 - (2) ตำนานวัดถ้ำกลองเพล
 - (3) ตำนานพระวอพระตา
 - (4) ตำนานปู่หลุบ
 - (5) ตำนานภูเก้าภูพานคำ
 - (6) ตำนานหอสองนาง
 - (7) ตำนานถ้ำเระว้า
- 3) วรรณกรรมประเภทผญา
 - (1) ผญาภายิต
 - (2) ผญาเกี่ยว
 - (3) ผญาอวยพร
- 4) วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทกะลำ
- 5) วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทเพลงกล่อมเด็ก
- 6) วรรณกรรมพิธีกรรมและความเชื่อ

1. นิทานพื้นบ้าน

1.1) ลักษณะของนิทานพื้นบ้าน

ได้มีผู้กล่าวถึงลักษณะของนิทานพื้นบ้านไว้ดังนี้

วิเชียร เกษประทุม (2540: 3) ลักษณะของนิทานพื้นบ้านนั้น เป็นเรื่องเล่าหรือถ่ายทอดด้วยมุขปาฐะ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาของท้องถิ่นมีลักษณะเป็นร้อยแก้วง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เนื้อเรื่องแสดงความคิดเห็นความเชื่อของชาวบ้าน และแสดงถึงหลักธรรมทางศาสนา อาจเป็นนิทานเกี่ยวกับสัตว์ นิทานตลก หรือเรื่องเกี่ยวกับตำนาน สถานที่ หรือเกี่ยวกับชาดก

เสนีย์ วิชาวัลย์ (2544: 99-100) นิทานพื้นบ้านมีลักษณะเป็นเรื่องราวที่เล่าปากต่อปาก สืบต่อกันมาเป็นเวลานาน เล่าด้วยถ้อยคำธรรมดา เป็นภาษาร้อยแก้วหรือภาษาชาวบ้านไม่ปรากฏผู้เล่าดั้งเดิมเป็นใคร เพียงแต่เล่าต่อมาเป็นทอดๆ หรือบรรพบุรุษเล่าให้ฟัง

มีทั้งประเภทโครงเรื่อง ง่ายๆ ตัวละครน้อยจนถึงโครงเรื่องที่สลับซับซ้อน และเรื่องที่เล่านั้น ไม่ถือว่าเป็นเรื่องจริง

ประพนธ์ เรื่องณรงค์ และเสาวลักษณ์ อนันตสานต์ (2547: 59) กล่าวว่าลักษณะของนิทานพื้นบ้านเป็นเรื่องที่เล่าหรือถ่ายทอดด้วยมุขปาฐะ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาของท้องถิ่นมีลักษณะเป็นร้อยแก้วง่ายๆ ไม่ซับซ้อนเนื้อเรื่องแสดงความคิดเห็นความเชื่อของชาวบ้าน และแสดงถึงหลักธรรมทางศาสนา อาจเป็นนิทานเกี่ยวกับสัตว์ นิทานตลก หรือเรื่องราวเกี่ยวกับตำนานสถานที่ หรือเกี่ยวกับชาดก

สรุปได้ว่า นิทานพื้นบ้านมีลักษณะที่ชาวบ้านเล่าหรือถ่ายทอดด้วยมุขปาฐะเป็นภาษาร้อยแก้ว ภาษาที่ใช้เป็นภาษาของท้องถิ่น มีลักษณะเป็นร้อยแก้วง่ายๆ ไม่ซับซ้อน เนื้อเรื่องแสดงความคิดเห็นความเชื่อของชาวบ้าน และแสดงถึงหลักธรรมทางศาสนา อาจเป็นนิทานที่เกี่ยวกับสัตว์ นิทานตลก หรือเรื่องเกี่ยวกับตำนานสถานที่ หรือเกี่ยวกับชาดก

1.2) การจัดประเภทนิทานพื้นบ้าน

การจัดประเภทนิทาน มีผู้เสนอแนวทางไว้หลายท่านดังนี้
 สุกัญญา ภัทรราชย์ (2537 :11) กล่าวว่า นิทานพื้นบ้านไทยมีผู้รวบรวมและแบ่งแยกประเภทไว้หลายวิธีด้วยกัน เช่น

1. แบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์ ได้แก่ นิทานภาคกลาง นิทานล้านนาไทย
2. แบ่งตามกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าของ ได้แก่ นิทานชาวไทยรามัญ นิทานชาวเมืองสุโขทัย
3. แบ่งตามแก่นเรื่องของนิทาน ได้แก่ นิทานว่าด้วยความรัก นิทานว่าด้วยความกตัญญู ฯลฯ
4. แบ่งตามเนื้อหาของนิทาน ได้แก่ นิทานคติ นิทานตลก ฯลฯ
 กุหลาบ มัลลิกะมาส (อ้างถึงในวิเชียร เกษประทุม 2542 : 3-5)
 ได้แบ่งประเภทของนิทานออกเป็น 4 แบบดังนี้

1. ตามเขตพื้นที่ เป็นการแบ่งโดยอาศัยเขตแดนทาง ภูมิศาสตร์ เขตอินเดีย เขตประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม เขตชาวยิวในเอเชียไมเนอร์ เขตประเทศสลาวิก เขตรัฐต่าง ๆ ในแถบตะวันออกของทะเลบอลติก เขตแหลมสแกนดิเนเวีย เขตของชนชาติที่พูดภาษาเยอรมัน เขตประเทศฝรั่งเศส เขตประเทศสเปน และโปรตุเกส เขตประเทศอิตาลี เขตประเทศอังกฤษ เขตสกอตแลนด์และไอซ์แลนด์

การแบ่งนิทานดังกล่าวไม่ครอบคลุมอาณาเขตอื่น ๆ ในโลก เช่น ทวีปอเมริกาและแอฟริกา แม้แต่ในทวีปเอเชียก็กล่าวไว้ไม่ละเอียด

2. ตามรูปแบบของนิทาน แบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ นิทานปรัมปรา นิทานท้องถิ่น นิทานเทพนิยาย นิทานเรื่องสัตว์ นิทานตลกขบขัน
3. ชนิดของนิทาน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ นิทานเกี่ยวกับสัตว์ นิทานชาวบ้านทั่วไป นิทานตลกขบขัน
4. ตามสารัตถะ เป็นการแบ่งเพื่อจัดหมวดหมู่ จัดระบบของนิทานให้ชัดเจน เพื่อสะดวกแก่การค้นคว้า

ประคอง นิมมานเหมินท์ (2542: 95-165) ได้แบ่งประเภทของนิทานพื้นบ้านออกตามลักษณะเนื้อหาและรูปแบบ โดยแบ่งออกเป็น 11 ประเภท ดังนี้

1. นิทานเทพปกรณัม หรือตำนานปรัมปรา
2. นิทานศาสนา
3. นิทานคติ
4. นิทานมหัศจรรย์ หรือเทพนิยาย
5. นิทานชีวิต
6. นิทานประจำถิ่น
7. นิทานอธิบายเหตุ
8. นิทานเรื่องสัตว์
9. นิทานเรื่องผี
10. นิทานมุขตลก
11. นิทานเข้าแบบ

พรทิพย์ ชังธาดา (2538 : 100-101) ได้แบ่งนิทานตามสมัยนิยมออกเป็น 8 ประเภทดังนี้

1. นิทานก่อนประวัติศาสตร์
2. นิทานนิบาตรชาดก
3. นิทานประเภทคำกลอน
4. นิทานชาดกนอกนิบาต
5. นิทานพื้นเมือง
6. นิทานประเภทจักรๆ วงศ์ๆ
7. นิทานสุภาษิต

8. นิทานยอพระเกียรติ

สรุปได้ว่าการแบ่งประเภทของนิทานสามารถแบ่งได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะแบ่งตามเขต แบ่งตามรูปแบบ แบ่งตามชนิด หรือแบ่งตามสมัยนิยม ฯลฯ ไม่ว่าจะแบ่งตามลักษณะใดก็ตาม สิ่งสำคัญคือผู้อ่านหรือผู้ฟังที่ได้รับรู้เรื่องราวจากนิทานเรื่องนั้นๆ สามารถนำข้อคิดที่ได้มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตอย่างไรเป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่า

2. ตำนานพื้นบ้าน

ตำนานพื้นบ้าน หมายถึง เรื่องที่แสดงกิจบ้านเมือง อันล่วงเลยมานานแล้ว ส่วนมากเกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ ปุชนิยบุคคล เรื่องราวของตำนานมุ่งเน้นอธิบายลักษณะเรื่องราวเพื่อให้ความรู้แก่คนรุ่นหลัง ผู้เล่าและคนในท้องถิ่นมักมีความเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง มีรูปแบบที่ไม่แน่นอนแตกต่างกันไปตามเหตุการณ์ในท้องถิ่น ตำนานแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

1. ตำนานอธิบายเหตุ ได้แก่ตำนานที่อธิบายกำเนิดของสิ่งต่างๆ เช่น สถานที่ หรือ สิ่งของต่างๆ
2. ตำนานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องที่เชื่อกันว่าเกิดขึ้นจริงในอดีต เช่น ตำนานเกี่ยวกับวีรบุรุษของชุมชน
3. ตำนานเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ได้แก่ความเชื่อของชาวบ้านที่มีผลต่อการทำบุญหรือประกอบพิธีกรรมและการบูชาธรรมชาติ
4. ตำนานทางศาสนา ได้แก่ตำนานเกี่ยวข้องกับศาสนา พระ นักบุญ ผู้อุทิศตัวให้แก่ศาสนา

3. ผญา

มีท่านผู้รู้ได้ให้ความหมายของผญา ดังนี้

ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2528: 3) ได้ให้ความหมายของผญาว่า หมายถึงสำนวนพูดของชาวอีสานที่เป็นคำคม แก่คิด คติ หรือสุภาษิต ประกอบด้วยถ้อยคำที่มีความหมายเชิงเปรียบเทียบหลักแหลมลึกซึ้งใช้กล่าวในโอกาสต่างกัน

สุระ อุณวงศ์ (2547: 3) ได้ให้ความหมายของผญาว่า ผญาเป็นคำนามสุภาษิต หรือคำพูดที่เป็นปริศนา เป็นคำพูดที่คล้องจองกันไม่จำเป็นต้องมีสัมผัสเสมอไป แต่เวลาพูดจะไพเราะสละสลวย และต้องใช้ไหวพริบ สติปัญญา มีเขวามันมีอารมณ์คมคาย พูดสั้นแต่กินใจมาก

สรุปความหมายของผญาได้ว่า เป็นคำนามหมายถึงถ้อยคำสำนวนพูดของชาวอีสานที่เป็นคำคมให้ข้อคิด คติเตือนใจ ซึ่งประกอบด้วยคำที่มีความหมายในเชิงเปรียบเทียบใช้ในโอกาสต่าง ๆ

ส่วนที่มาของผญามักเกิดจากประเพณีต่างๆ เช่น ประเพณีลงข่วง ประเพณีลงแขก ประเพณีการอ่านหนังสือผูก ประเพณีการเล่นหมอลำ และ เกิดจากการอบรมสั่งสอนสมาชิกในสังคมโดยใช้แนวคิดจากพุทธศาสนา หรือแนวคิดธรรมชาติ ผญาแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ ผญาภายิต ผญาเกี้ยว และ ผญาพร

จะเห็นได้ว่าผญามีคุณค่ามากเพราะ นอกจากจะเป็นมรดกทางภาษาแล้วยังเป็นสื่อในการอบรมสั่งสอนคนในสังคม และยังสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมอีสาน

4. เพลงพื้นบ้าน

เพลงพื้นบ้าน หมายถึง เพลงที่ชาวบ้านนิยมร้อง มีลักษณะเป็นร้องกรองแต่มีฉันทลักษณ์ไม่แน่นอน แบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 3 ประเภท คือ

1. เพลงร้องเล่น เป็นเพลงที่นิยมร้องเพื่อความสนุกสนานในงานเทศกาลหรือวาระพิเศษ เช่น หมอลำ เพลงที่เด็กๆ ร้องประกอบการเล่น หรือเพลงที่ร้องประกอบการฟ้อนรำ เป็นต้น

2. เพลงพิธีกรรม เป็นเพลงที่ใช้เกี่ยวกับการประกอบพิธีต่างๆ เช่น บทร้อง

สรภัญญ์ ซึ่งร้องในเทศกาลเข้าพรรษา การเซ็งบั้งไฟในงานบุญบั้งไฟ เป็นต้น

3. เพลงกล่อมลูก เป็นเพลงที่ชาวบ้านร้องเพื่อกล่อมลูก หรือเรียกว่าเพลงกล่อมเด็ก

สรุปว่าเพลงพื้นบ้าน นิยมร้องในงานเทศกาล หรือวาระพิเศษ นอกจากให้ความสนุกสนานแล้ว เพลงพื้นบ้านยังให้คุณค่า ด้านภาษา เนื่องจากเป็นร้อยกรอง มีการใช้คำที่ไพเราะกินใจ ให้คุณค่าด้านจริยศาสตร์ คือมีเนื้อหาสั่งสอนให้คนเป็นคนดี ประพฤติตนให้ถูกต้อง แสดงให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนท้องถิ่นในอดีต และยังให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินอีกด้วย

4.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.4.1 งานวิจัยในประเทศ

งานค้นคว้าและทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม ได้มีผู้ให้ความสนใจและศึกษาไว้มากมายสรุปได้จากบทความต่อไปนี้เช่น

อังกฤษ ครูชอุท (2546) ได้สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับนิทานชาวบ้านของจังหวัดบุรีรัมย์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อ สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับนิทานชาวบ้านของจังหวัดบุรีรัมย์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และเพื่อตรวจสอบคุณภาพของหนังสือ ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาจากนิทานชาวบ้านแถวเขมร และช่วยในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 30 เรื่อง พร้อมภาพประกอบและกิจกรรมท้ายเรื่อง พบว่าด้านลักษณะของ

หนังสือ เนื้อหา การใช้ภาษา และภาพประกอบ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.67 – 1.00 และ ประเมินคุณภาพโดยนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.10 – 4.90 สรุปว่า เป็นหนังสือที่มีคุณภาพเหมาะสมอยู่ในระดับดีถึงดีมาก

เสาวนีย์ ฝักทอง (2546) ได้สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี และเพื่อตรวจสอบคุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติม ผลการศึกษาพบว่า การตรวจสอบคุณภาพของหนังสือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินด้านเนื้อหา วิธีการนำเสนอ การใช้ภาษา การจัดรูปเล่ม การจัดหน้าและภาพประกอบ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.75 – 1.00 โดยเฉลี่ยเท่ากับ 0.89 การตรวจสอบ โดยนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.15 – 4.46 และมีคะแนนเฉลี่ยโดยรวม 4.31 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก สรุปว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีคุณภาพระดับดีมาก

แสงอรุณ ประสพภานจน์ (2546) ได้สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมนิทานพื้นบ้านกาญจนบุรี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดกาญจนบุรี และหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมนิทานพื้นบ้านกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 40 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้คือ หนังสืออ่านเพิ่มเติมนิทานพื้นบ้านกาญจนบุรี ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และนักเรียนที่เรียนจากหนังสืออ่านเพิ่มเติมนิทานพื้นบ้านกาญจนบุรีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อรุณวัฒนา สงค์พิมพ์ (2549) ได้สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง วรรณกรรมสู่ขวัญข้าวท้องถิ่นศรีสะเกษ เพื่อสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมวรรณกรรมสู่ขวัญข้าวท้องถิ่นศรีสะเกษ และเพื่อหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมวรรณกรรมสู่ขวัญข้าวท้องถิ่นศรีสะเกษ ผลการหาประสิทธิภาพของหนังสือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านรูปเล่มและการพิมพ์ ด้านเนื้อเรื่อง ด้านการใช้ภาษา ภาพประกอบ ด้านคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับ พบว่าหนังสือมีคุณภาพจากการหาค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 1

สุวรรณี สุนทรารักษ์ (2549) ได้สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง อนุชาคำสอนชาวอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนคอนมดแดง(บ้านดงบัง) เครื่องมือที่ใช้คือแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ประเมินด้านเนื้อหา ด้านวิธีการนำเสนอ ด้านคุณภาพหนังสือ ด้านการสร้างหนังสือ และด้านการจัดทำรูปเล่ม และให้นักเรียน

ประเมินในด้านคุณภาพหนังสือ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและนักเรียนเกี่ยวกับภาพรวมของหนังสืออ่านเพิ่มเติมมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ที่ระดับ 0.66-1.00

สุพรรณิ ภักษา (2549) ได้สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง ของดีเมืองลิกอร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื้อหาของหนังสือประกอบด้วย เรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น 9 ประเภทของชาวนครศรีธรรมราช ได้แก่ ด้านเกษตร ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปะและการละเล่นพื้นบ้าน ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี และด้านโภชนาการ พร้อมภาพประกอบและกิจกรรมท้ายเรื่อง การตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยผู้ทรงคุณวุฒิมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 สรุปว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีคุณภาพระดับสูง

4.4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศมีดังนี้

แฮร์ริส (Harris, 2006) ศึกษาเรื่องเด็กเล็กกับการอ่านและพฤติกรรมเสี่ยง อิทธิพลของการอ่านหนังสือเพิ่มเติมที่มีต่อคุณลักษณะของผู้เรียนสามประการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผู้เรียนที่มีปัญหาทั้งการอ่านและพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจทำให้เกิดผลที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การมีความสามารถทางภาษาต่ำจนอาจต้องออกจากโรงเรียน โดยศึกษากับผู้เรียน 8 คนที่มีปัญหาทั้งการอ่านและพฤติกรรมเสี่ยงตั้งแต่กลางภาคของการเรียนเกรดหนึ่งซึ่งมีปัญหทั้งการอ่านช้า ทักษะการออกเสียง และพฤติกรรมที่ทำทนาย ผู้เรียนจะได้รับการฝึกให้อ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม 30 นาที ต่อหนึ่งวัน โดยอ่านเช่นนี้ 4 วันต่อสัปดาห์ และอ่านข้ามกลุ่มตามที่กำหนด พร้อมทั้งมีการประเมินการอ่านและประเมินพฤติกรรมทุกสัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนมีทักษะการอ่านเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แม้ว่าจะไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสี่ยง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะในประเทศ สรุปว่าการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ส่วนใหญ่เป็นการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ตำนานพื้นบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่น นิทานพื้นบ้าน และนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างเป็นหนังสือ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีคุณภาพเหมาะสม และมีประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก

5. แนวทางการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม

การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดหนองบัวลำภู มีแนวทางการสร้าง ดังนี้

- 5.1 กำหนดลักษณะของหนังสือ
- 5.2 การสร้างและพัฒนาหนังสือ
 - 5.2.1 การสร้างหนังสือ
 - 5.2.2 การปรับปรุงคุณภาพหนังสือ

5.1 การกำหนดลักษณะของหนังสือ

หนังสือที่สร้างขึ้นคือหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งมีลักษณะเป็นการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับนักเรียน โดยเลือกเอาวรรณกรรมที่โดดเด่นของจังหวัดหนองบัวลำภูมาสร้างหนังสือ นอกจากส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแล้วยังให้ความรู้ในเรื่องต่างๆเกี่ยวกับสถานที่สำคัญ ตลอดจนให้นักเรียนเกิดความรักและความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของท้องถิ่นตนเอง

5.1.1 ลักษณะหนังสือ

ผู้ศึกษาได้กำหนดลักษณะของหนังสือไว้ดังนี้

- 1) กลุ่มผู้อ่านหนังสือคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุระหว่าง 12-14 ปี
- 2) แหล่งที่มาของหัวข้อเรื่อง สภาพท้องถิ่นของจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านวรรณกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี ภาษา มาสร้างเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม
- 3) กำหนดชื่อเรื่องให้สอดคล้องกับหัวข้อเรื่องว่า วรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู
- 4) แนวการเขียนเป็นแบบสารคดี และบันเทิงคดี โดยให้ความรู้ข้อคิด ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน
- 5) รูปเล่มหนังสือ ใช้รูปเล่มมาตรฐานทั่วไป
- 6) เนื้อหาประกอบด้วย ความรู้ทั่วไปของจังหวัดหนองบัวลำภู ตำนานนิทานพื้นบ้าน ผลิตและคำ เพลงกล่อมเด็ก พิธีกรรมและความเชื่อ พร้อมกิจกรรมท้ายเรื่อง

5.1.2 โครงสร้างเนื้อหาหนังสือ

โครงสร้างของเนื้อหาประกอบด้วย เนื้อเรื่อง คำอธิบายศัพท์ กิจกรรมท้ายเรื่อง และภาพประกอบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) เนื้อเรื่อง จะนำวรรณกรรมด้านต่าง ๆ ในจังหวัดหนองบัวลำภูมาจัดเรียบเรียงให้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น ทั้งเรื่องที่เป็นตำนาน นิทานพื้นบ้าน ก็จะแปลมาจากหนังสือโบราณหรือสำนวนพญาและคำกล่า ก็จะมีคำอธิบายศัพท์ วรรณกรรมที่เลือกมานั้นล้วนเป็นวรรณกรรมที่น่าสนใจ และน่าศึกษาไว้เป็นความรู้ บางเรื่องก็ให้ความรู้ ความสนุกสนาน แทรกสาระข้อคิดคติเตือนใจต่าง ๆ เหมาะสมกับวัยและสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

2) คำอธิบายศัพท์ เป็นการอธิบายความหมายของภาษาถิ่นอีสานที่มีอยู่ในแต่ละสำนวน เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจแต่ละความหมาย และเข้าใจเรื่องราวที่อ่านนั้นยิ่งขึ้น แหล่งที่มาของการอธิบายความหมาย ได้มาโดยการศึกษาเอกสารที่มีผู้บันทึกไว้ คือพจนานุกรมภาษาถิ่นอีสาน และการสอบถามบุคคลในท้องถิ่นเป็นต้น

3) กิจกรรมท้ายเรื่อง เป็นการสร้างกิจกรรมเพื่อประเมินผลจากการอ่านวรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู ในแต่ละเรื่อง ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

4) ภาพประกอบ เป็นภาพวาด ภาพถ่าย ภาพจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง เพื่อช่วยส่งเสริมให้มีความเข้าใจในเนื้อเรื่องได้ดียิ่งขึ้น และช่วยให้ผู้อ่านมีความเพลิดเพลินในการอ่านหนังสือ

5.2 การสร้างและการพัฒนาหนังสือ

การสร้างและการพัฒนาหนังสือมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นการสร้างหนังสือ ขั้นปรับปรุงคุณภาพหนังสือโดยผู้เชี่ยวชาญ และขั้นตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยนักเรียน

5.2.1 ขั้นการสร้างหนังสือ

1) ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

สาระที่ 1 สาระการอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษา

มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

มาตรฐาน ท 4.2 สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะ
นิสัย บุคลิกภาพและความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับ
วัฒนธรรม อาชีพสังคม และชีวิตประจำวัน

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและ
วรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้

2) ศึกษาข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่น โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร บุคคล
ในท้องถิ่น เพื่อคัดเลือกวรรณกรรมที่มีคุณค่าเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และสอดคล้องกับ
มาตรฐานการเรียนรู้ นำมาเป็นแนวทางในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดหนองบัวลำภู

3) ศึกษาแนวทางในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เพื่อใช้เป็นแนวทางใน
การสร้างหนังสือให้มีคุณภาพ

4) กำหนดโครงสร้างของหนังสือ นำผลการศึกษารายละเอียดของหลักสูตร
และกรอบทางวรรณกรรมท้องถิ่น มาเป็นแนวทางในการกำหนดวัตถุประสงค์ของหนังสือ

การกำหนดโครงสร้างหนังสือ ซึ่งแบ่งเนื้อหาเป็นตอน ๆ ดังนี้

4.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดหนองบัวลำภู

4.2 วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทตำนาน

4.3 วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทนิทานพื้นบ้าน

4.4 วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทผญาและคะลำ

4.5 วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทเพลงกล่อมเด็ก

4.6 วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทพิธีกรรมและความเชื่อ

5) การจัดทำภาพประกอบ ดำเนินการถ่ายภาพจากสถานที่จริง บางภาพให้
นักเรียนที่มีความสามารถด้านการวาดภาพช่วยวาดภาพประกอบนิทานให้ และคัดลอกภาพจากสื่อ
อิเล็กทรอนิกส์ที่มีผู้จัดทำไว้ในกรณีที่ไม่สามารถถ่ายภาพด้วยตนเองได้ เช่นภาพสถานที่ในอดีต
หรือภาพบุคคลที่ไม่สามารถติดต่อด้วยตนเองได้

6) สร้างกิจกรรมท้ายเรื่อง เรื่องละ 2 ตอนเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของ
เนื้อหาในแต่ละเรื่อง และเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาของผู้เรียน

7) สร้างแบบประเมินคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยครอบคลุมทั้ง
5 ด้าน คือ ด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์ ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการนำเสนอและภาพประกอบ ด้าน
การใช้ภาษา และด้านคุณประโยชน์

5.2.2 การปรับปรุงคุณภาพหนังสือ

การปรับปรุงคุณภาพหนังสือมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) การสร้างแบบประเมินคุณภาพหนังสือ

ศึกษาเอกสารงานวิจัยเรื่องการพัฒนาเกณฑ์การประเมินค่าวรรณกรรมไทยของชุตติมา สัจจนันท์ และคณะ (2543 :23-28) มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินหนังสือ โดยจัดทำแบบประเมิน 2 ชุด ชุดที่ 1 สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิประเมินเพื่อตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง ชุดที่ 2 สำหรับนักเรียนเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า

2) การตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ

2.1) นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการสอนภาษาไทย ด้านวรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู และด้านการสร้างหนังสือ จำนวน 3 คน พิจารณาคุณภาพของหนังสืออ่านโดยใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ดังนี้

การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยใช้สูตรการคำนวณดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของ
ผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2.2) การประเมินหนังสือโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ซึ่งมีรายการประเมิน 5 ด้าน คือด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์ ด้านเนื้อหา ด้านการนำเสนอและภาพประกอบ ด้านการใช้ภาษา และด้านคุณประโยชน์ ผลปรากฏว่าทุกด้านมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 – 1.00 สรุปได้ว่าหนังสือมีคุณภาพเหมาะสม โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1) ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

1) ด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์มีความเหมาะสม มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 – 1.00 โดยเห็นว่าชื่อเรื่องน่าสนใจ

การออกแบบปกน่าสนใจ ขนาดของรูปเล่มมีความเหมาะสม การเข้าปกแข็งแรงทนทาน ขนาดของรูปเล่มจับถือสะดวก เปิดอ่านง่าย

2) ด้านเนื้อหา

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าด้านเนื้อหาที่มีความเหมาะสม โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 – 1.00 โดยเห็นว่าเนื้อหามีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน การจัดลำดับเนื้อเรื่องง่ายต่อการทำความเข้าใจ การตั้งหัวข้อเรื่องสัมพันธ์กับเนื้อหาในเรื่อง การอธิบายคำศัพท์ชัดเจน เนื้อหามีส่วนส่งเสริมให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น ความยาวเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เนื้อหาให้ความเพลิดเพลิน เนื้อหาในหนังสือช่วยให้เข้าใจสำนวนโวหารและภาษาของท้องถิ่นมากขึ้น กิจกรรมท้ายบทสอดคล้องกับเนื้อหาในเรื่อง

3) ด้านวิธีการนำเสนอและภาพประกอบ

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ด้านวิธีการนำเสนอและภาพประกอบมีความเหมาะสม โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 – 1.00 โดยเห็นว่าการจัดวางภาพประกอบมีความเหมาะสม ภาพประกอบส่งเสริมจินตนาการของผู้เรียน ภาพประกอบช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่องได้ดีขึ้น ภาพประกอบน่าสนใจ ขนาดของภาพประกอบเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ปริมาณภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา ภาพประกอบมีสีสันสวยงามน่าสนใจ

4) ด้านการใช้ภาษา

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ด้านการใช้ภาษามีความเหมาะสม โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 – 1.00 โดยเห็นว่า ภาษาชัดเจนเข้าใจง่าย ภาษาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ภาษาส่งเสริมภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่น

5) ด้านคุณประโยชน์

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ด้านคุณประโยชน์มีความเหมาะสม โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 โดยเห็นว่าผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในท้องถิ่นมากขึ้น ผู้เรียนได้รับความเพลิดเพลินในการอ่าน รักและภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง นักเรียนได้แนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในท้องถิ่น และช่วยพัฒนาความรู้ของผู้เรียน

2.3) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหนังสือจากผู้เชี่ยวชาญ มีดังนี้

2.3.1 การจัดทำภาพประกอบ ควรมีคำอธิบายภาพ และให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหา

2.3.2 ด้านภาษาควรตรวจสอบความถูกต้องในการเรียบเรียง จัดพิมพ์ การสะกดคำ นึกคำ การเว้นวรรคตอน

2.3.3 กิจกรรมท้ายบทควรเป็นการพัฒนาทักษะทางภาษา ให้นักเรียนได้ฝึกแสดงความคิด

2.3.4 การอธิบายคำศัพท์ควรตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาถิ่น

2.3.5 ด้านเนื้อหาเมื่อจบเนื้อหาในแต่ละเรื่องแล้วควรมีการสรุปย่อ ๆ ทุกครั้ง เพื่อให้ผู้อ่านมีความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น

2.4) การปรับปรุงหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ผู้สร้างหนังสือได้นำหนังสือมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ดังนี้

2.4.1 จัดทำภาพประกอบใหม่ โดยใช้ภาพถ่ายจากสถานที่จริง และภาพจากนิทานพื้นบ้านให้นักเรียนที่มีความสามารถด้านการวาดภาพเป็นผู้วาดให้ และมีคำอธิบายภาพตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ

2.4.2 ตรวจสอบการพิมพ์ การเขียนสะกดคำ

2.4.3 ปรับปรุงคำถามให้มีลักษณะของการใช้คำถามเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษา

2.4.4 ตรวจสอบคำที่เป็นภาษาถิ่นให้มีความถูกต้อง

2.4.5 เขียนสรุปท้ายเรื่องของเนื้อหาทุกเรื่องในหนังสือ

3) การตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยนักเรียน

การดำเนินการในขั้นนี้เป็นการนำหนังสือไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านห้วยฮวกจอมทองนาฝาย จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 10 คน เพื่อประเมินคุณภาพของหนังสือตามแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลโดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.1) ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้สูตรการคำนวณดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{N}$$

เมื่อ \bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนของทุกคน

N แทน จำนวนนักเรียน

กำหนดไว้ดังนี้

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยโดยใช้มาตรประมาณค่า ผู้ศึกษาได้

4.51 – 5.00	เท่ากับ	มากที่สุด
3.51 – 4.50	เท่ากับ	มาก
2.51 – 3.50	เท่ากับ	ปานกลาง
1.51 – 2.50	เท่ากับ	น้อย
1.00 – 1.50	เท่ากับ	น้อยที่สุด

3.2) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ใช้สูตรดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ $\sum X^2$ แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละข้อยกกำลังสอง
$(\sum X)^2$ แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
N แทน	จำนวนข้อมูล

3.2) นักเรียนมีความคิดเห็นต่อภาพรวมของหนังสือมีความเหมาะสมมาก
โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.2.1) ความคิดเห็นของนักเรียน

1) ด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์

นักเรียนมีความเห็นว่า ด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยมีรายละเอียดดังนี้ รายการที่นักเรียนเห็นว่าเหมาะสมมากที่สุดได้แก่ การออกแบบปกน่าสนใจ ขนาดของรูปเล่มมีความเหมาะสม การเข้าปกแข็งแรงทนทาน ขนาดของรูปเล่มจับถือสะดวกเปิดอ่านง่าย ส่วนรายการที่นักเรียนเห็นว่าเหมาะสมมากที่สุดได้แก่ ชื่อเรื่องน่าสนใจ

2) ด้านเนื้อหา

นักเรียนมีความเห็นว่า ด้านเนื้อหามีความเหมาะสมในระดับมาก โดยมีรายละเอียดดังนี้ รายการที่นักเรียนเห็นว่าเหมาะสมมากที่สุดได้แก่ เนื้อหามีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน การจัดลำดับเนื้อเรื่องง่ายต่อการทำความเข้าใจ เนื้อหามีส่วนส่งเสริมให้

เกิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น เนื้อหาให้ความเพลิดเพลิน ส่วนรายการที่นักเรียนเห็นว่ามีความเหมาะสมมาก ได้แก่ การอธิบายคำศัพท์ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเรื่องได้ดีขึ้น เนื้อหาในหนังสือช่วยให้เข้าใจสำนวนโวหารและภาษาของท้องถิ่นมากขึ้น กิจกรรมท้ายบทช่วยให้เข้าใจเรื่องได้ดีขึ้น

3) ด้านวิธีการนำเสนอและภาพประกอบ

นักเรียนมีความเห็นว่า ด้านวิธีการนำเสนอและภาพประกอบมีความเหมาะสมระดับมาก โดยมีรายละเอียดดังนี้ รายการที่นักเรียนเห็นว่าเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ การจัดวางภาพประกอบมีความเหมาะสม ภาพประกอบช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่องได้ดีขึ้น ภาพประกอบน่าสนใจ ภาพประกอบมีสีสันสวยงามน่าสนใจ รายการที่นักเรียนเห็นว่าเหมาะสมระดับมาก ได้แก่ ภาพประกอบส่งเสริมจินตนาการของผู้เรียน ขนาดของภาพประกอบเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ปริมาณภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา

4) ด้านการใช้ภาษา

นักเรียนมีความเห็นว่า ด้านการใช้ภาษามีความเหมาะสมระดับมาก โดยมีรายละเอียดดังนี้ รายการที่นักเรียนมีความเห็นว่าเหมาะสมระดับมากที่สุด ได้แก่ ภาษาส่งเสริมภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่น รายการที่นักเรียนเห็นว่าเหมาะสมมาก ได้แก่ ภาษาชัดเจนเข้าใจง่าย ภาษาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

5) ด้านคุณประโยชน์

นักเรียนมีความเห็นว่าด้านคุณประโยชน์มีความเหมาะสมระดับมากที่สุดทุกรายการ ได้แก่ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในท้องถิ่นมากขึ้น นักเรียนได้รับความเพลิดเพลินในการอ่าน นักเรียนเกิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน นักเรียนได้แนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในท้องถิ่น หนังสือที่สร้างขึ้นช่วยพัฒนานิสัยรักการอ่านของผู้เรียน

4) จัดทำรายงานสรุปผลการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดหนองบัวลำภู

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 สถานศึกษามีหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีคุณภาพ เพื่อใช้ป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

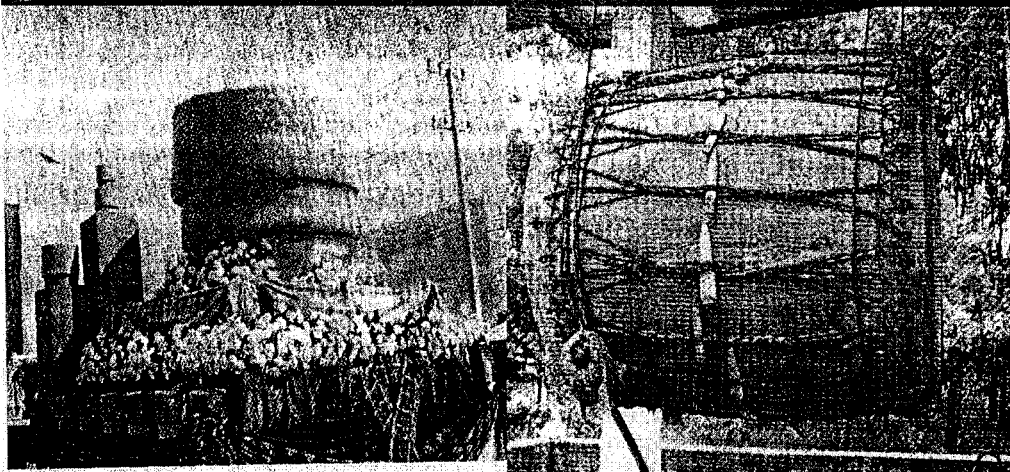
6.2 นักเรียนได้พัฒนาการด้านการอ่าน มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น และเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมทางภาษาให้คงอยู่

6.3 ครูผู้สอนได้แนวทางในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนต่อไป

วีรกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู

Sulhep Wiboonattapal@Kongbualumpoo

สุภาพดี ดีใจผู้เลี้ยงวีรกรรม

คำนำ

หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง “วรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู” เล่มนี้ มีความประสงค์ เพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยมุ่งให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น และชี้ให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ เสนอภูมิปัญญาทางภาษาของชาวหนองบัวลำภู ได้แก่ นิทานพื้นบ้าน ตำนาน เพลงกล่อมเด็ก ผญา ศาสนา ความเชื่อพิธีกรรม ในท้องถิ่นเมืองหนองบัวลำภู อันเป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังควรศึกษาเพื่ออนุรักษ์สืบทอดและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในการเรียนรู้ เพื่อความเข้าใจและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้มากยิ่งขึ้น

สุภาวดี ศิริรุ่งเรืองวิษณุ

สารบัญ

คำนำ	หน้า
สารบัญ
1. ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดหนองบัวลำภู
2. วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทตำนาน
2.1 วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทตำนานบุคคล
2.1.1 ตำนานพระวอพระตา
2.1.2 ตำนานปู่หลุบ
2.2 วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทตำนานสถานที่
2.2.1 ตำนานศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
2.2.2 ตำนานวัดถ้ำกลองเพล
2.2.3 ตำนานภูเก้าภูพานคำ
2.2.4 ตำนานหอสองนาง
2.2.5 ตำนานถ้ำเระวัด
3. วรรณกรรมท้องถิ่นประเภธนิทาน
3.1 นิทานพื้นบ้านเรื่องนางผมหอม
3.2 นิทานพื้นบ้านเรื่องจำปาสี่ต้น
3.4 นิทานพื้นบ้านเรื่องพญาคันคาก
3.5 นิทานพื้นบ้านเรื่องชูลุนางอ้ว
4. วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทผญาและกะลำ
5. วรรณกรรมประเภทผญา
6. วรรณกรรมประเภทกะลำ
7. วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทเพลงกล่อมเด็ก
8. วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทพิธีกรรมและความเชื่อ
ภาคผนวก

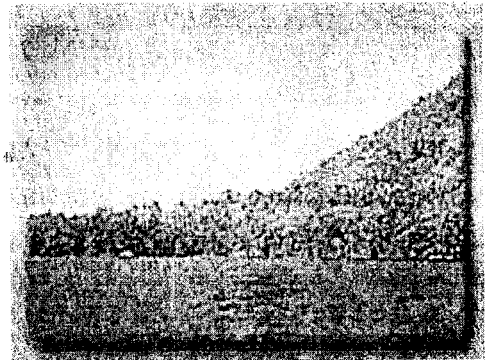
ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดหนองบัวลำภู

ศาลสมเด็จพระนเรศวร

ภาพหินข่อยภายในถ้ำเฮอร์วณ

ภูเก้า-ภูพานคำ

คำขวัญจังหวัดหนองบัวลำภู

ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช	อุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ
แผ่นดินธรรมหลวงปู่ขาว	เด่นสกาถ้ำเฮอร์วณ
นครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน	

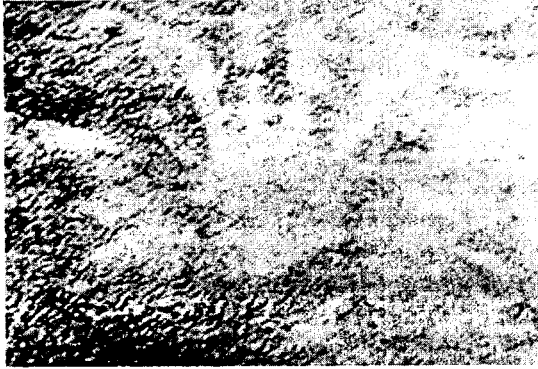
จังหวัดหนองบัวลำภูเป็นดินแดนที่อยู่อาศัยของมนุษย์มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ เป็นชุมชนเมืองเล็ก ๆ กระจายกันอยู่ทั่วไป มีหลักฐานที่ค้นพบได้แก่ แหล่งโบราณคดีโนนพร้าว บ้านกุดคอกเมย ตำบลกุดคู่ อำเภอโนนสัง และแหล่งโบราณคดีโนนคอนกลาง บ้านกุดขวางสร้อย ตำบลบ้านถิ่น อำเภอโนนสัง ซึ่งมีการขุดค้นและสำรวจถึง 3 ครั้ง ครั้งแรก นายวิลเลียม โชฟเฟอร์ ได้ขออนุญาตกรมศิลปากรขุดค้นเมื่อ พ.ศ. 2517 ครั้งที่ 2 หน่วยศิลปากรที่ 7 จังหวัดขอนแก่น ขุดค้นเมื่อ พ.ศ. 2536 และครั้งที่ 3 สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 7 จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดหนองบัวลำภู สำรวจเมื่อ พ.ศ. 2540 พบว่า องค์ประกอบของโบราณสถานเป็นเนินดินขนาด 155 × 200 เมตรสูงประมาณ 2 – 3 เมตร จากที่ราบโดยรอบ พบหลักฐานต่อเนื่องตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ทวารวดีและล้านช้าง ผลการสำรวจกำหนดอายุด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ได้ค่าอายุ 2,500 ปีมาแล้วและหลักฐานทางโบราณคดีวัฒนธรรมล้านช้าง อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 23 – 24 แหล่งโบราณคดีบ้านกุดคอกเมย ตำบลกุดคู่ อำเภอโนนสัง

โครงการขุดค้นมนุษย์อำเภอโนนสัง

โครงการโบราณคดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำรวจเมื่อ พ.ศ. 2524 พบว่า องค์ประกอบของโบราณสถานเป็นเนินดิน มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 150 เมตร พบหลักฐานทางโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ได้แก่ โครงกระดูกมนุษย์ ภาชนะดินเผามีทั้งแบบผิวเรียบและแบบตกแต่งผิวด้วยการเขียนสีและลวดลายเส้นต่าง ๆ แวดินเผา หินบดยา เครื่องมือเหล็กและเครื่องประดับสำริด อายุประมาณ 2,500 ปี หลักฐานโบราณคดีที่ถ้ำเสือตก บ้านวังมน ตำบลโคกม่วง อำเภอโนนสัง มีภาพเขียนสีเป็นภาพเส้นและภาพฝ่ามือ รวมทั้งภาพสลักลายเส้น สันนิษฐานว่า เขียนสลักขึ้นในสมัยก่อนประวัติศาสตร์และยังมีภาพเขียนสีในลักษณะเดียวกันที่ ถ้ำจันใด ถ้ำพรานไฮ ถ้ำอาจารย์สม และถ้ำมีมที่วัดพระบาทภูเก้า อำเภอโนนสัง สันนิษฐานว่า

เขียนขึ้นในสมัยก่อนประวัติศาสตร์เช่นกัน จังหวัดหนองบัวลำภูมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคสมัยดังต่อไปนี้

ภาพเขียนสีลายฝ่ามือ

1. ยุคประวัติศาสตร์ เมื่อมนุษย์เริ่มมีการประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นใช้ ชุมชนโบราณค่อย ๆ มีการพัฒนาการเข้าสู่ชุมชนเมือง มีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนระหว่างกันมากขึ้น วัฒนธรรมแบบทวารวดีเข้ามามีอิทธิพลครอบคลุมพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ พ.ศ. 1100 – 1500 ในพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภูพบโบราณวัตถุสมัยทวารวดี เช่น ใบเสมาหินทรายวัดพระธาตุเมืองพิณ อำเภอากลาง และใบเสมาหินทรายวัดป่าโนนคำวิเวก อำเภอสุวรรณคูหา เป็นต้น เมื่อสิ้นสมัยทวารวดี วัฒนธรรมขอมเริ่มแผ่เข้ามามีอิทธิพลสืบแทนประมาณ พ.ศ. 1500 – 1700 ในพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู พบโบราณสถานและโบราณวัตถุ เช่น ฐานวิหารศิลาแลง ศิลาจารึกวัดพระธาตุโนนเมืองพิณ อำเภอากลาง และศิลาจารึกอักษรขอมวัดป่าโนนคำวิเวก อำเภอสุวรรณคูหา สันนิษฐานว่า ในสมัยวัฒนธรรมทวารวดีและในสมัยวัฒนธรรมขอม ชุมชนโบราณในเขตพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภูคงเป็นชุมชนเมืองเล็ก ๆ ที่กระจายกันอยู่ทั่วไป

ใบเสมาหินทราย

2. สมัยอยุธยา ปีพุทธศักราช 2117 สมเด็จพระนเรศวรเสด็จติดตามพระราชบิดา (สมเด็จพระมหาธรรมราชา) เพื่อกรีธาทัพไปช่วยพม่าทำศึกกับเมืองเวียงจันทน์ ขณะนั้นพระนเรศวรมีพระชนมายุได้ 19 พรรษา เมื่อเสด็จมาถึงหนองบัวลำภูสมเด็จพระนเรศวรทรงประชวรเป็นไข้ทรพิษ จึงหยุดพักแรมที่ริมหนองน้ำ(หนองซำซ่าง) ก่อนเดินทางกลับกรุงศรีอยุธยา

ปลายสมัยอยุธยา ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าเอกทัศกษัตริย์องค์สุดท้ายแห่งกรุงศรีอยุธยา ตามประวัติพระตาและพระวรวงศ์กิติ เป็นผู้ดูแลรักษาผลประโยชน์ฝ่ายนอกของกษัตริย์กรุงเวียงจันทน์ ตั้งแต่สมัยของพระเจ้าอนุวงศ์ไชยราช ต่อมา พระวอพระตามีเรื่องขัดใจกับพระเจ้าสิริบุญสารผู้เป็นโอรสพระเจ้าอนุวงศ์ไชยราชซึ่งขึ้นครองราชย์ต่อจากพระราชบิดา จึงอพยพไพร่พลในปกครองของตนหนีข้ามลำน้ำโขงมาตั้งภูมิลำเนาสร้างบ้านแปงเมืองขึ้นใหม่ ประมาณปี พ.ศ. 2302 คือ “จำปานครกานแก้วบัวบาน” เมื่อพระวรวงศ์กิติ (พระวอ) และพระตาดวงศา (พระตา) จากนั้นได้ตั้งชื่อเมืองขึ้นใหม่ว่า “นครเขื่อนขันธ์กานแก้วบัวบาน”

3. สมัยกรุงธนบุรี หลังจากพระวอพระตามาสร้างบ้านแปงเมืองใหม่ พระเจ้าสิริบุญสารทราบว่าพระวอพระตามาตั้งตนเป็นอิสระอยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์กานแก้วบัวบานไม่ขึ้นตรงต่อเมืองเวียงจันทน์ (ตรงกับสมัยของพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรี) พระเจ้าสิริบุญสารจึงยกทัพมารุกรานแต่ก็ไม่สามารถตีเมืองนครเขื่อนขันธ์กานแก้วบัวบานได้ ทางฝ่ายเวียงจันทน์จึงขอความช่วยเหลือจากพม่าจึงสามารถตีเมืองนครเขื่อนขันธ์ฯ ได้สำเร็จ พระวอพระตาจึงได้อพยพผู้คนหนีไปทางภูเวียงไปพึ่งบารมีของเจ้าเมืองจำปาศักดิ์อยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาจึงแยกตัวมาสร้างเมืองที่คอนมดแดง (ปัจจุบันคือจังหวัดอุบลราชธานี) แล้วขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระเจ้ากรุงธนบุรี

ฝ่ายพระเจ้าสิริบุญสารก็ยกทัพมารุกรานพระวอพระตามิได้ขาดจนถ่วงถ้ำเข้ามาในเขตของไทย และสามารถปราบพระวอพระตาได้สำเร็จได้ในปี พ.ศ. 2321 ทราบถึงพระเจ้ากรุงธนบุรีรับสั่งให้พระยาจักรียกทัพมาช่วยพระวอพระตา และขับไล่กองทัพพระเจ้าสิริบุญสารออกจากอาณาเขตของไทยได้สำเร็จ และยกทัพติดตามเข้าโจมตีเมืองเวียงจันทน์จนได้รับชัยชนะ พระยาจักรีได้รับบำเหน็จความชอบขึ้นเป็นเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก เมืองเวียงจันทน์ตกเป็นของประเทศไทยในฐานะประเทศราชมีเจ้าเมืองปกครองขึ้นกับกรุงธนบุรี และเมืองนครเขื่อนขันธ์กานแก้วบัวบาน หรือหนองบัวลำภูจึงได้ขึ้นกับอาณาจักรไทยตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

ทิวทัศน์ของ
หนองบัวลำภูในปัจจุบัน

4. สมัยรัตนโกสินทร์ หนองบัวลำภูเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 608 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 2.4 ล้านไร่ ภูมิประเทศโดยทั่วไปทางตอนบนเป็นที่ราบสูงและพื้นที่ภูเขาสูง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินทรายลูกรัง ในอดีตหนองบัวลำภูมีฐานะเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดอุดรธานี เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายการกระจายอำนาจมายังส่วนภูมิภาคเพื่อประโยชน์ในด้านการปกครอง การให้บริการของรัฐ การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน การส่งเสริมความเจริญแก่ท้องถิ่น ตลอดจนเพื่อความมั่นคงของชาติ พิจารณาเห็นว่าจังหวัดอุดรธานีมีอาณาเขตกว้างขวางและมีพลเมืองมาก สมควรแยกอำเภอหนองบัวลำภู ออกจากการปกครองของจังหวัดอุดรธานี ตั้งขึ้นเป็นจังหวัดหนองบัวลำภูเป็น เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2536

หนองบัวลำภูแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอนากลาง อำเภอโนนสัง อำเภอศรีบุญเรือง อำเภอสุวรรณคูหา และอำเภอนาวัง มีประชากร 507,608 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา

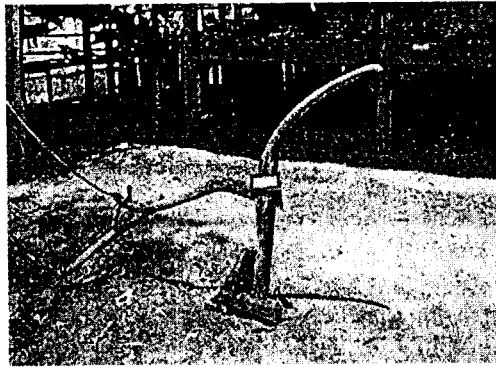
อาณาเขต จังหวัดหนองบัวลำภูมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้
ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอน้ำโสม อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอบ้านฝือ อำเภอภูคัจับ หนองวัวซอ
จังหวัดอุดรธานี
ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอสีชมพู กิ่งอำเภอนอนนาคำ จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอภูกระดึง วังสะพุง ผาขาว และกิ่งอำเภอ
เอราวัณ จังหวัดเลย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดหนองบัวลำภู

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดหนองบัวลำภูได้รับการส่งเสริม ถ่ายทอดและพัฒนาจากประสบการณ์ ความรู้ ความชำนาญจากอดีตถึงปัจจุบันในแนวทางการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติและวิถีชีวิตของชาวบ้าน สามารถแยกได้ดังนี้ คือ

1. การทำมาหากิน

เครื่องมือในการทำนา เครื่องมือในการจับสัตว์น้ำ
 เครื่องใช้ภายในครัวเรือน เช่น กระจิบข้าว ฯลฯ
 เครื่องส่งสัญญาณชาวบ้าน

ไถใช้ไถนา

2. ภูมิปัญญาในการรักษาโรค

การแพทย์แผนไทยหรือแผนโบราณ

พิธีกรรมการรักษาโรค

3. ภูมิปัญญาในการกินอยู่

4. ภูมิปัญญาในด้านภาษาและวรรณกรรม

ตำนาน

นิทานพื้นบ้าน

เพลงกล่อมเด็ก

ผญาและกะล่ำ

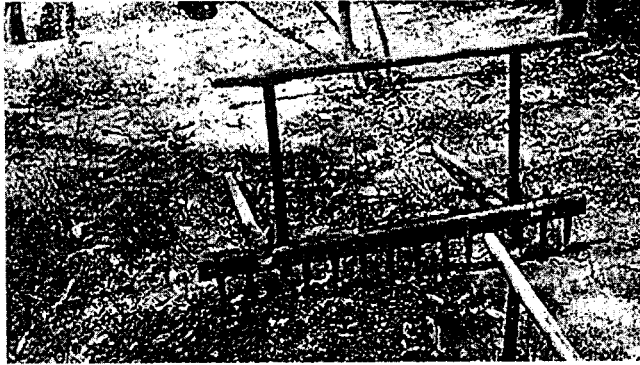
5. ภูมิปัญญาด้านศาสนาและประเพณี

พิธีกรรมและความเชื่อ

พิธีแหกนา

คู่ขวัญข้าว

จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดหนองบัวลำภูมีหลายอย่างที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษในอดีต และยังคงมีให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

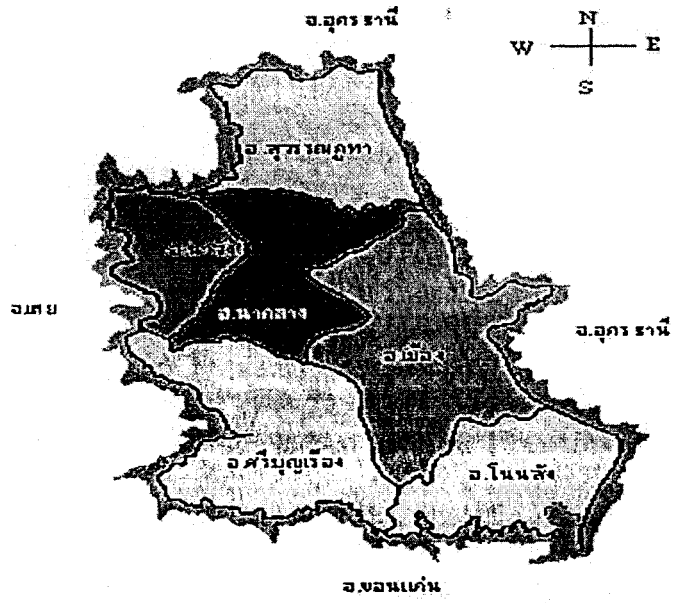

คราดที่ใช้ทำนา

จังหวัดหนองบัวลำภูเป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีวัฒนธรรม ประเพณีแหล่งโบราณคดี และตำนานต่างๆ น่าสนใจควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบทอดให้คงอยู่คู่ลูกหลานสืบไป

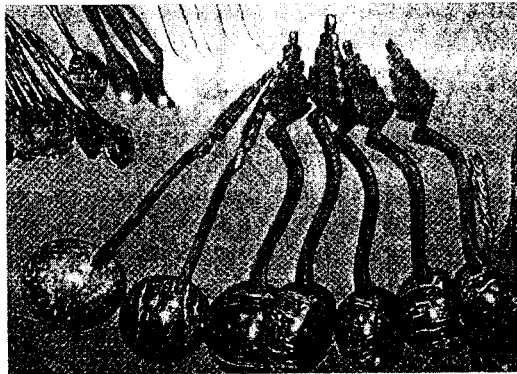

การปั้นหม้อไหของชาวบ้าน

แผนที่จังหวัดหนองบัวลำภู

ผลิตภัณฑ์ สินค้าพื้นเมืองของจังหวัด

ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว

เครื่องปั้นดินเผาบ้าน ไค้สวรรค์

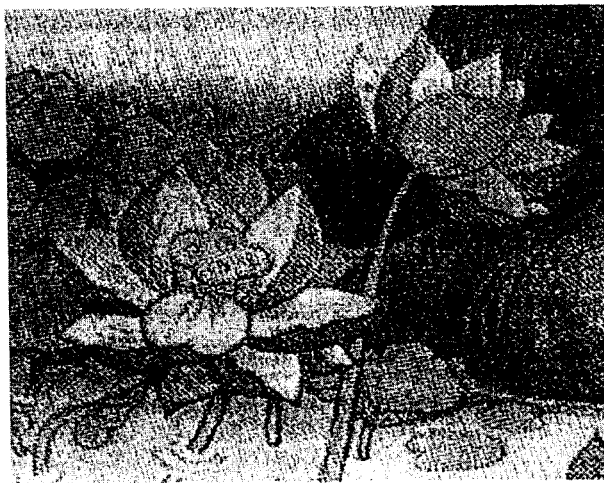
กิจกรรม

คำชี้แจง กิจกรรมนี้มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่ย่าน

1. ถ้านักเรียนจะแนะนำจังหวัดหนองบัวลำภูให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป นักเรียนจะกล่าวถึงอะไรเป็นอันดับแรก จงยกตัวอย่าง และแสดงเหตุผล
2. จากการชูดค้นพบแหล่งโบราณคดีของจังหวัดหนองบัวลำภู แสดงให้เห็นสิ่งใดของคนในอดีต ยกตัวอย่างประกอบ และแสดงเหตุผล
3. นักเรียนคิดว่ากว่าจะเป็นจังหวัดหนองบัวลำภูในปัจจุบัน เป็นอย่างไร จงอธิบาย และแสดงเหตุผลประกอบ
4. ในฐานะที่นักเรียนเป็นชาวจังหวัดหนองบัวลำภู นักเรียนสามารถสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดของตนเองได้อย่างไรบ้าง จงยกตัวอย่างและแสดงเหตุผล
5. ชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่มีสิ่งใดที่เป็นความภาคภูมิใจของจังหวัดหนองบัวลำภู จงยกตัวอย่างประกอบ

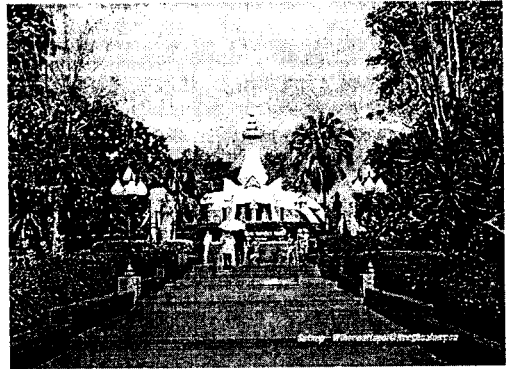
ตอนที่ 2 ให้นักเรียนเลือกสถานที่สำคัญของจังหวัดหนองบัวลำภู 1 แห่งที่นักเรียนชอบมากที่สุด พร้อมบอกเหตุผลที่เลือกสถานะนั้น

ดอกบัวหลวง
ดอกไม้ประจำจังหวัด

วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทตำนาน

1. ตำนานบุคคล
 - 1.1 ตำนานพระวอพระตา
 - 1.2 ตำนานปู่หลุบ
2. ตำนานสถานที่
 - 2.1 ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
 - 2.2 วัดถ้ำกลองเพล
 - 2.3 ภูเก้าภูพานคำ
 - 2.4 หอสองนาง
 - 2.5 วัดถ้ำเอราวัณ

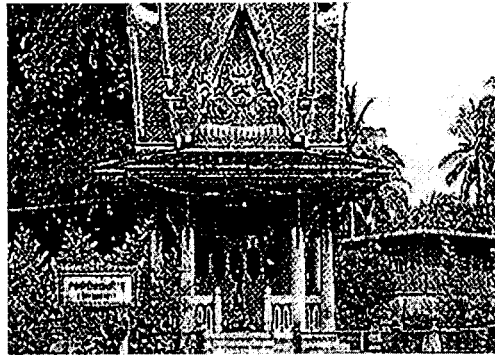

ตำนานพื้นบ้าน

หมายถึง เรื่องที่แสดงกิจบ้านเมือง อันล่วงเลยมานานแล้ว ส่วนมากเกี่ยวกับ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปุชนิยบุคคล เรื่องราวของตำนานมุ่งเน้นอธิบายลักษณะเรื่องราว เพื่อให้ความรู้แก่คน รุ่นหลัง ผู้เล่าและคนในท้องถิ่นมักมีความเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง มีรูปแบบที่ไม่แน่นอนแตกต่างกันไปตามเหตุการณ์ในท้องถิ่น

วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทตำนานบุคคล

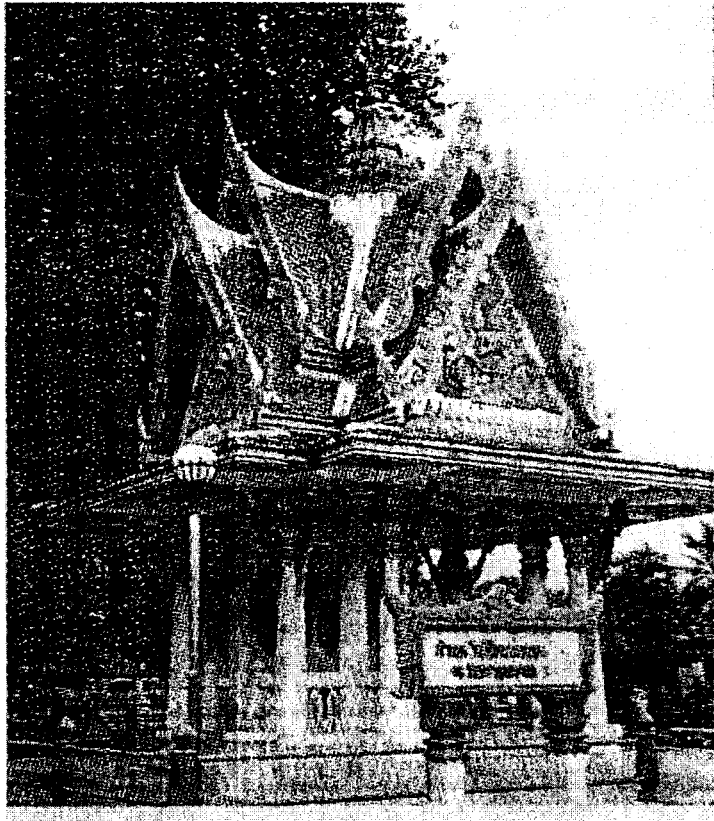
1. ตำนานพระวอพระตา

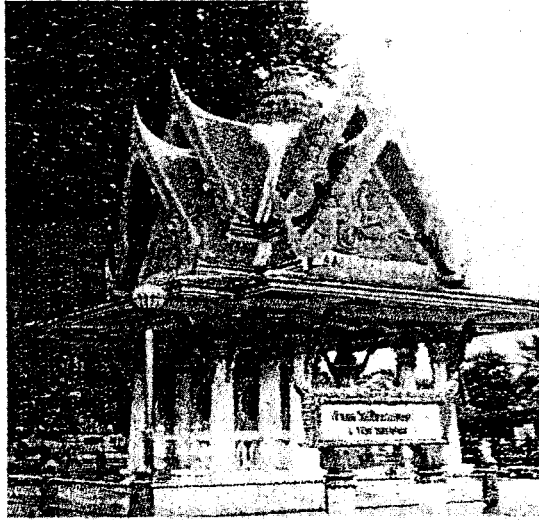
2. ตำนานปู่หลุบ

ตำนานพระวอพระตา

ศาลพระวอพระตา

ศาลพระวอ-พระตา

ตำนานพระวอ-พระตา

ตามบันทึกคำกลอนภาคอีสานเรื่อง ตำนาน”พระวอพระตา – ผู้สร้างเมืองหนองบัวลุ่มภู” กล่าวว่า พระวอภายหลังได้รับบรรดาศักดิ์เป็นพระวรวงศ์มหาดเล็ก และพระตา เป็นผู้สร้างเมืองหนองบัวลุ่มภู โดยได้มีการสร้างกำแพงเมือง มีค่ายคู ประตูหอระบดครบครัน เพื่อป้องกันข้าศึกมารุกราน โดยเฉพาะข้าศึกจากกรุงเวียงจันทน์

ก่อนที่พระวอพระตาจะมาสร้างเมืองหนองบัวลุ่มภูนั้นเคยเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ฝ่ายนอกให้กับกษัตริย์แห่งกรุงเวียงจันทน์ ต่อมาเมื่อเรื่องขัดใจกับพระเจ้าสิริบุญสาร โอรสของพระเจ้าอนุวงศ์ไทยราช ซึ่งได้ครองราชย์สืบต่อจากพระบิดา พระวอพระตาจึงอพยพไพร่พลหนีข้ามลำน้ำโขงมาตั้งเมืองขึ้นใหม่ชื่อ “นครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน” และตั้งตนเป็นอิสระไม่ขึ้นกับนครเวียงจันทน์

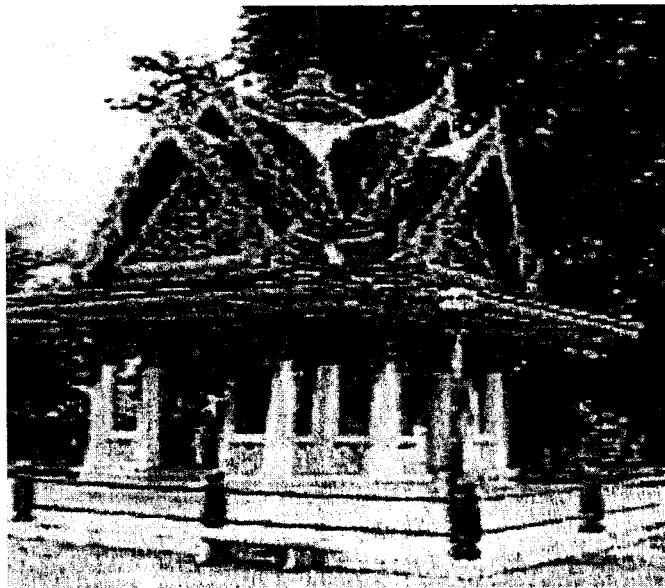
ต่อมาในปี พ.ศ.2310 พระเจ้าสิริบุญสารทรงทราบจึงส่งกองทัพมารุกรานแต่ไม่สามารถตีเมืองนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบานได้จึงขอกำลังจากพม่ามาช่วยเหลือจนสามารถตีเมืองนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบานได้สำเร็จ

พระวอพระตาได้อพยพผู้คนไปพึ่งบารมีเจ้าเมืองจำปาศักดิ์แล้วขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระเจ้ากรุงธนบุรี ฝ่ายพระเจ้าสิริบุญสารยังรุกรานพระวอพระตาได้ขาดจนลี้ภัยเข้ามาในเขตของไทย และปราบพระวอพระตาได้สำเร็จ ในปี พ.ศ.2321 พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงทราบจึงรับสั่งให้เจ้าพระยาจักรียกทัพมาช่วย ขับไล่กองทัพของพระเจ้าสิริบุญสารออกไปจากเขตไทยได้สำเร็จ และยกทัพไปตีเวียงจันทน์ได้รับชัยชนะพร้อมนำพระแก้วมรกต ที่พระไชยเชษฐาผู้นำไปจาก

เมืองเชียงใหม่กลับคืนสู่เมืองไทยดั้งเดิม เมืองเวียงจันทน์ได้ตกเป็นเมืองประเทศราชมี เจ้าเมืองคูแล
ขึ้นกับกรุงธนบุรี เมืองนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบานจึงได้ขึ้นกับราชอาณาจักรไทยตั้งแต่นั้นจนถึง
ปัจจุบัน

ปัจจุบันศาลหลักเมืองพระวอพระตา ตั้งอยู่ที่บ้านห้วยเชียง ตำบลลำภู อำเภอเมือง
จังหวัดหนองบัวลำภู ห่างจากสี่แยกตลาดแลงไปทางทิศเหนือประมาณ 200 เมตร เป็นศาลาจัตุรมุข
ทรงไทยที่มีขนาดและสัดส่วนสวยงามมาก รูปแบบการก่อสร้างเป็นแบบภาคกลาง จึงมีความวิจิตร
พิสดารเป็นพิเศษ

ปัจจุบันศาลพระวอพระตายังคงเป็นที่เคารพสักการะของชาวหนองบัวลำภูอยู่เสมอ
ประชาชนยังนิยมไปกราบไหว้บูชา เพื่อขอให้คนในครอบครัวอยู่ดีมีสุข นอกจากนั้นยังมีพิธีกรรม
เลี้ยงบูชาพระวอพระตาตราบเท่าทุกวันนี

ศาลพระวอพระตา

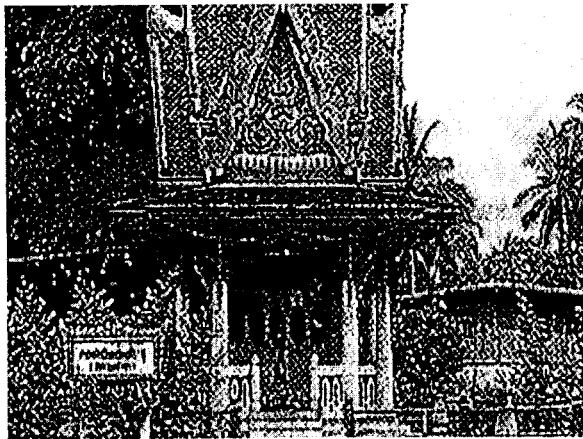
กิจกรรม

คำชี้แจง กิจกรรมนี้มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่ย่าน

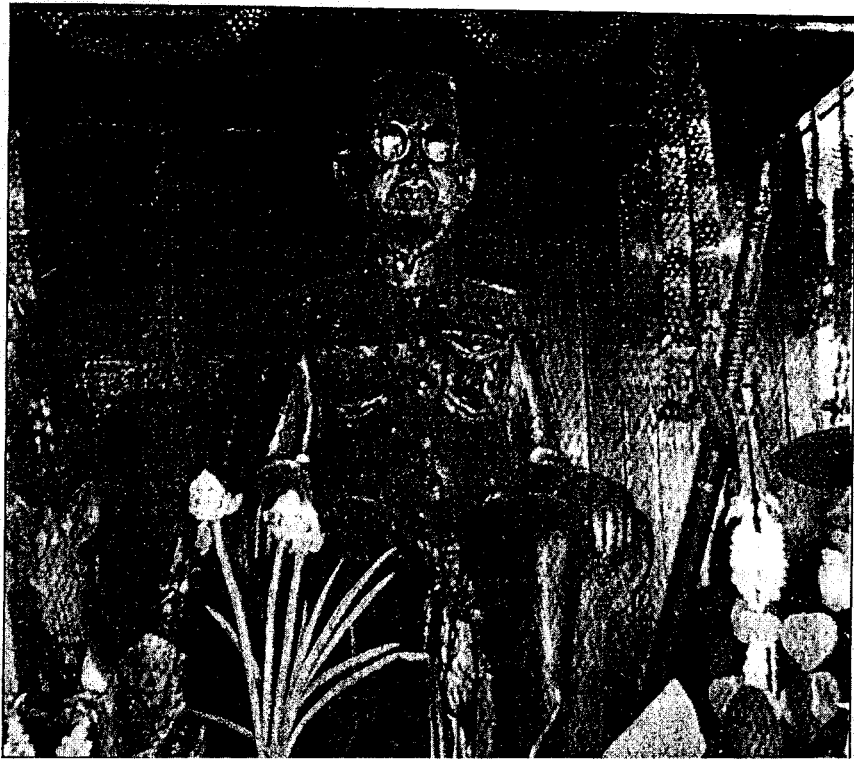
1. นักเรียนเห็นว่า พระวอพระตา สมควรเป็นตัวอย่างในเรื่องใด จงแสดงเหตุผล
2. นักเรียนชอบพฤติกรรมของบุคคลในเรื่องคนใดมากที่สุด ยกตัวอย่างและแสดงเหตุผล
3. การที่ประชาชนทั่วไป พากันกราบไหว้ ศาลพระวอ-พระตาแสดงให้เห็นพฤติกรรมด้านใดของชาวจังหวัดหนองบัวลำภู
4. จากพฤติกรรมของพระเจ้าสิริบุญสารที่ยกกำลังมารุกรานเมือง นครเขื่อนขันธ์ฯ อยู่เสมอ นักเรียนคิดว่าพฤติกรรมดังกล่าวเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร
5. นักเรียนได้รับความรู้ และข้อคิดจากเรื่องนี้อย่างไรบ้าง

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนแต่งกลอนสุภาพ 4 บท เพื่อยกย่องพระวอ - พระตา

ศาลพระวอพระตา

ตำนานปู่หลุบ

ศาลปู่หลุบ

ศาลปู่หลุบ

ตำนานปู่หลุบ

ปู่หลุบเป็นชื่อจริงของบุคคลในอดีตเมื่อประมาณ 200 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านได้สร้างศาลและปั้นรูปท่านไว้หน้าศาลให้เป็นที่สิงสถิตของดวงวิญญาณ ตามความเชื่อดั้งเดิมของคนในท้องถิ่น

ประวัติความเป็นมาของปู่หลุบ เดิมนั้นท่านเป็นคนหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ มีชีวิตอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2350 – 2390 ปู่หลุบเป็นผู้มีรูปร่างใหญ่ แข็งแรง กล้าหาญ และร่ำเรียนวิชาอยู่ยงคงกระพัน การที่ท่านมีคุณลักษณะดังกล่าวจึง ถูกเลือกให้เป็นหัวหน้าหมู่บ้าน ต่อมาเกิดความขัดแย้งกันในหมู่บ้าน และหมู่บ้านใกล้เคียง จึงอพยพครอบครัวพร้อมญาติพี่น้องที่ใกล้ชิด รวมทั้งกลุ่มของเทพชมพูมาสร้างบ้าน แปรเมืองใหม่ที่บ้านลำภู (เขตเทศบาลเมืองหนองบัวลำภู) จากนั้นก็เกิดความขัดแย้งกันกับกลุ่มของเทพชมภูอีก ท่านจึงอพยพครอบครัวไปอยู่บ้านโนนป่าหว้าน (เขตอำเภอสุวรรณคูหา) ในขณะที่มีชีวิตอยู่ท่านได้ต่อสู้เพื่อการดำรงอยู่ของครอบครัว และเพื่อนพ้องที่อพยพมาด้วยกันอย่างซอกซอน บางคนเชื่อว่าภายหลังเมื่อท่านสิ้นชีวิตท่านได้เป็นใหญ่ในโลกแห่งวิญญาณ (หัวหน้าผี) ตั้งแต่เขตภูพานถึงเทือกเขาแดนลาว

ศาลเจ้าปู่หลุบ ตั้งอยู่บริเวณคอนหัน บ้านห้วยเชียง ริมถนนหนองบัวลำภู-อุดรธานี ทางหลวงหมายเลข 210 จากตัวเมืองไปทางจังหวัดอุดรธานี ประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ร่มรื่นด้วยป่าไม้ นานาพันธุ์ และโขดหินรูปร่างต่างๆ แปลกตา เป็นที่เคารพและศรัทธาแก่ประชาชนทั่วไป เวลาขับรถยนต์และจักรยานยนต์ผ่านเส้นทางสายนี้ จะบีบแตร 3 ครั้ง

เพื่อขอให้เดินทางด้วยความปลอดภัย และประสบโชคดี บางคนมีความเชื่อว่าปู่หลุบมีความศักดิ์สิทธิ์ จึงไปขอบนบานศาลกล่าวเพื่อขอให้ปู่หลุบช่วยเหลือจะประสบผลสำเร็จ เมื่อสมหวังตามที่ขอก็จะนำเหล้าไห ไก่โต หรือไม่กี่หัวหมูไปถวายเป็นการแก้บน บางทีก็หมอลำซิ่ง หมอลำเพลิน และภาพยนตร์ไปแก้บนในเวลากลางวัน

ปัจจุบันชาวหนองบัวลำภูยังคงให้ความเคารพ เลื่อมใส ศรัทธาในปู่หลุบ เห็นได้จากมีการรำบวงสรวงทุกปี และเมื่อมีโอกาสเดินทางผ่านบริเวณศาลปู่หลุบจะบีบแตรรถ 3 ครั้ง หรือยกมือไหว้ เพื่อขอให้เดินทางปลอดภัย แสดงให้เห็นว่าชาวหนองบัวลำภูยังคงยึดถือตัวปู่หลุบ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านเมืองตราบเท่าทุกวันนี้

ศาลปู่หลุบ

กิจกรรม

คำชี้แจง กิจกรรมนี้มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน

1. นักเรียนคิดว่าปู่หลุบมีความสำคัญอย่างไรกับชาวหนองบัวลำภู จงอธิบายพร้อมแสดงเหตุผล
2. พฤติกรรมของปู่หลุบในสมัยยังมีชีวิตอยู่ นักเรียนคิดว่าท่านมีลักษณะนิสัยอย่างไร จงแสดงเหตุผล
3. ถ้านักเรียนมีโอกาสไปไหว้ปู่หลุบ นักเรียนจะขอบอะไรให้กับตัวเอง เพราะเหตุใด
4. การบิเบตตรเมื่อขับรถผ่านศาลปู่หลุบ สืบทอดมาจนทุกวันนี้ นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับการกระทำดังกล่าว จงแสดงเหตุผล
5. จากเรื่องตำนานปู่หลุบนักเรียนได้รับความรู้ และข้อคิดอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนสอบถามคนในชุมชนถึงสถานที่ ศักดิ์สิทธิ์ ในท้องถิ่นตนเอง พร้อมทั้งบอกวิธีการปฏิบัติต่อสถานที่นั้นของคนในชุมชน รวบรวมจัดทำรายงานส่งครู

ศาลเจ้าปู่หลุบ

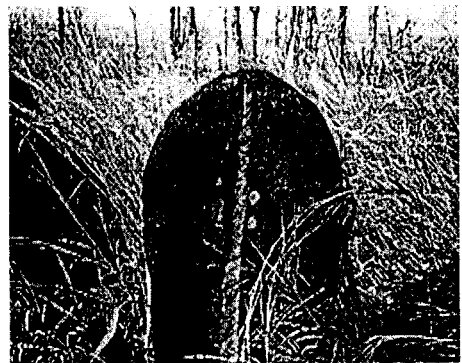
วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทตำนานสถานที่

จังหวัดหนองบัวลำภู มีตำนานที่ลึกลับ อยู่ในคูเมืองหลายแห่ง บางแห่งมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและน่าสนใจ บางแห่งมีความสวยงามเหมาะกับการท่องเที่ยวและพักผ่อน สถานที่เหล่านั้น ได้แก่

1. ศาลสมเด็จพระนเรศวร
2. วัดท่ากลองเพล
3. ภูเก้าภูพานคำ
4. หอสองนาง
5. วัดท่าเอราวัณ

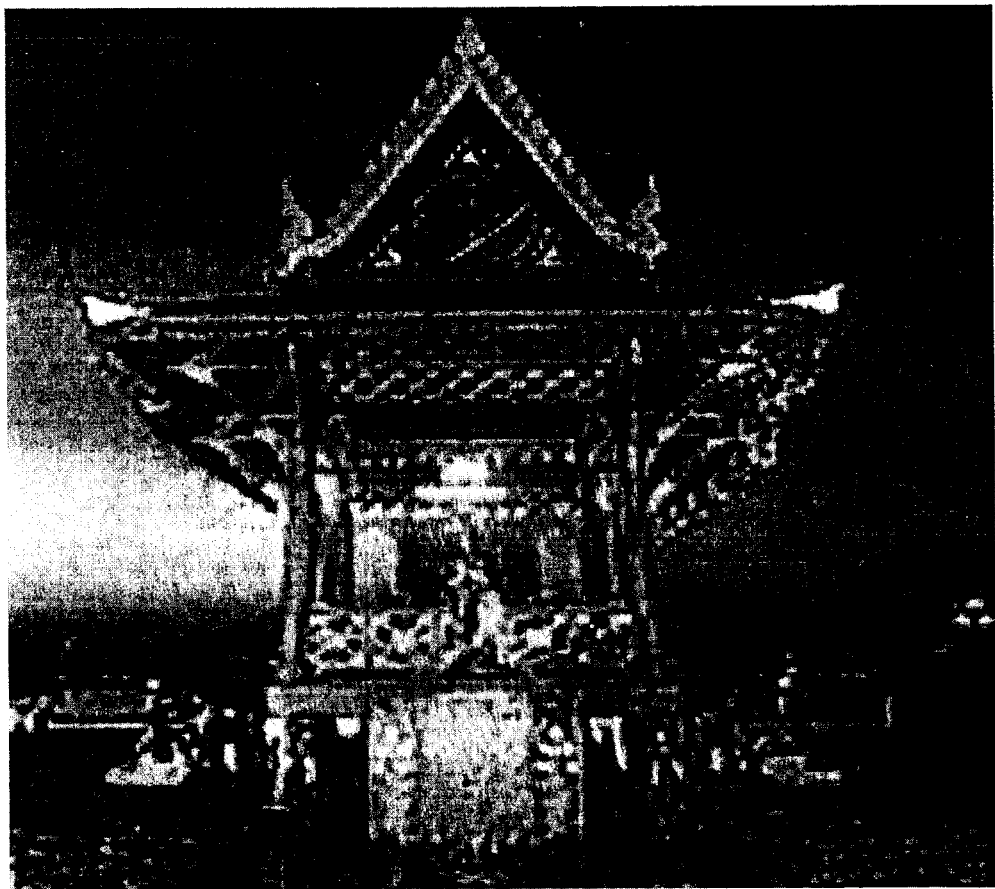

ชากำแพงเมือง

โบเสมานหินทรายภูน้อย

ตำนานศาลสมเด็จพระนเรศวร

ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นศาลที่กรมศิลปากรเป็นผู้สร้าง สำเร็จมาจากกรมและนำมาประกอบเป็นศาล ณ ที่ตั้งริมหนองบัว หน้าสนามสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อปี พ.ศ. 2511 เป็นศาลาทรงไทยและสถาปัตยกรรมที่สวยงามมาก

ในปีพุทธศักราช 2117 พระเจ้ากรุงหงสาวดี กษัตริย์แห่งประเทศพม่าทรงทราบถึงเรื่องราวที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชบุกโจมตีและยึดเมืองเวียงจันทน์บุรีนครศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาวไว้ได้ และประกาศตัวเป็นประเทศราช จึงทรงพิโรธโกรธแค้นเป็นยิ่งนักที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชบังอาจหมิ่นพระบรมเดชานุภาพพระองค์เช่นนี้ จึงมีพระราชโองการไปยังกษัตริย์หัวเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ในการปกครองของพม่า ให้ยกกองทัพมาช่วยทำศึกสงครามกับเมืองเวียงจันทน์บุรีนครศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาวของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช

กองกำลังจากหัวเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้การปกครองของพม่า เมื่อได้รับพระราชโองการจากพระเจ้ากรุงหงสาวดี ต่างก็ยกกองทัพช่วยทำศึกสงครามโจมตีเมืองเวียงจันทน์บุรีนครศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว รวมถึงกองทัพของสมเด็จพระมหาธรรมราชาแห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งขณะนั้นกรุงศรีอยุธยาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาจึงมีรับสั่งไปยังสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งขณะนั้นทรงมีพระชนมายุได้ 19 พรรษาและขึ้นไปปกครองเมือง

พิษณุโลก ให้ยกทัพมาสมทบที่ กรุงศรีอยุธยา เพื่อยกกำลังพลไปช่วยทำศึกสงครามกับเมืองเวียงจันทน์บุรีนครศรีสัตนาคณหุตล้านช้างร่มขาวตามพระราชโองการของพระเจ้ากรุงหงสาวดี

รูปปั้นพระนเรศวร

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงได้เสด็จยกกองทัพออกติดตามพระราชบิดาจากกรุงศรีอยุธยาตามเส้นทางสระบุรีตัดผ่านข้ามสันเขาผาเสด็จ มาแก่งคอย มวกเหล็ก ปากช่อง ผ่านนครราชสีมา มุ่งหน้ามาทางภูเขียว ภูเวียง ผ่านบ้านสร้างเสี้ยน หนองบัวได้ เข้าบ้านลาด หัวนา ขาดอนเขม บ้านพร้าว วังหมื่น เข้าหนองบัวลำภู ออกหนองสวรรค์กองแป่ม มาหนองภัยศูนย์คอนยานาง ท่งโปรง ไปบ้านเก่ากลอยกุดกระตุ้ ข้ามช่องเขาข้าวสาร ไปสังคมข้ามแม่น้ำโขงสู่นครเวียงจันทน์ แต่พอยกกำลังพลข้ามโขงได้เท่านั้นเอง สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประชวรด้วยโรค ไข้ทรพิษเสียก่อน พระเจ้ากรุงหงสาวดีจึงมีรับสั่งให้สมเด็จพระมหาธรรมราชา และสมเด็จพระนเรศวรมหาราชคอยทัพกลับไปรักษาพระอาการป่วยเสียก่อน สมเด็จพระมหาธรรมราชาและสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จึงยกทัพกำลังพลกลับมาตามเส้นทางเดิมและมาหยุดทัพพักรักษาพระองค์ที่ริมบึงหนองน้ำใสได้เชิงเขาภูพานคำที่มีชื่อว่า หนองข่าช้าง สมเด็จพระนเรศวรมหาราชหยุดพักแรมอยู่หลายวันหลายคืน จนกระทั่งพระอาการประชวรทุเลาลง จึงได้เสด็จนำกองทัพกลับ กรุงศรีอยุธยาตามเส้นทางเดิม

จากหลักฐานลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานริศรานุวัตติวงศ์ ลงวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2478 ซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงเล่าตอนหนึ่งว่า “...เรื่องตำบลหนองบัวลำภูนั้นเมื่อหม่อมฉันขึ้นไปตรวจราชการมณฑลอุดร ได้สืบถามว่าอยู่ที่ไหน เพราะเห็นเป็นที่สำคัญมีชื่อในพงศาวดารเมื่อครั้งสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช ยกกองทัพขึ้นไปช่วยพระเจ้าหงสาวดี ตีกรุงศรีสัตนาคณหุต ได้พาพระนเรศวรราชบุตรไปด้วย เมื่อไปถึงหนองบัวลำภู พระนเรศวรไปประชวร

ออกทรพิษ พระเจ้าหงสาวดีจึงอนุญาตให้กองทัพไทยยกกลับมา...” และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ราชานุภาพ ได้ทรงเล่ารายละเอียดในพระนิพนธ์ เรื่องประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไว้ว่า

“... ถึงปีจอ พ.ศ. 2117 ได้ข่าวไปถึงเมืองหงสาวดีว่าพระเจ้าไชยเชษฐาเมืองล้านช้าง ไปตีเมืองฉนวนและเป็นอันตรายหายสูญ ไปและที่เมืองล้านช้างเกิดชิงราชสมบัติกัน พระเจ้าหงสาวดี เห็นได้ทีก็ยกกองทัพหลวงไปตีเมืองเวียงจันทน์ ครั้นนั้นตรัสสั่งมาให้ไทยยกกองทัพไปสมทบด้วย สมเด็จพระมหาธรรมราชาฯ กับสมเด็จพระนเรศวรเสด็จไปเองทั้ง 2 พระองค์ เวลานั้นสมเด็จพระนเรศวร พระชันษาได้ 19 ปี เห็นจะได้เป็นตำแหน่ง เช่น เสนาธิการในกองทัพ แต่เมื่อยกไปถึงหนองบัวคำของเมืองเวียงจันทน์ เสด็จสมเด็จพระนเรศวรไปประจวรอออกทรพิษพระเจ้าหงสาวดี ทรงทราบก็ตรัสอนุญาตให้กองทัพไทยกลับมามีต้องรบพุ่ง พระเจ้าหงสาวดีได้เมืองเวียงจันทน์แล้ว ก็ตั้งให้อุปราชเดิมซึ่งได้ตัวไปไว้เมืองหงสาวดีตั้งแต่พระมหาอุปราชชาติเมืองครั้งแรกนั้น ครองอาณาเขตล้านช้างเป็นประเทศราช ขึ้นต่อกรุงหงสาวดีต่อมา ...”

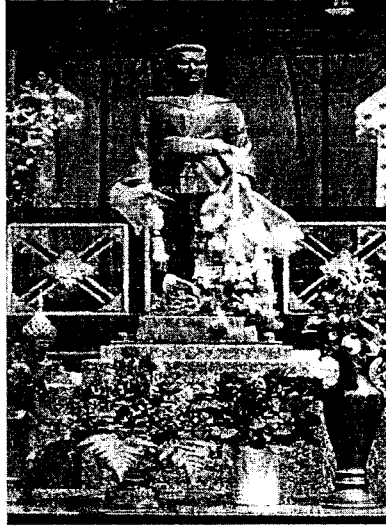

รูปปั้นพระนเรศวรมหาราช

เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติวีรกษัตริย์ไทยผู้กล้าหาญชาญชัยซึ่งมาประทับยังแผ่นดินหนองบัวลำภู พระยาอุดรธานีศรีโขมสาครเขต (จิต จิตตยโสธร) อดีตเจ้าเมืองอุดรธานี ได้ร่วมมือกับชาวหนองบัวลำภูสร้างศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไว้ ณ ด้านตะวันออกริมฝั่งหนองบัวหันหน้าไปทางที่ว่าการอำเภอเมืองหนองบัวลำภู เป็นเรือนศาลาทรงไทยตั้งอยู่บนเนินดินสูงประมาณ 6 เมตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์เมื่อ วันที่ 25 มกราคม 2511

เนื่องจากคุณงามความดีและวีรกรรมที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชมีต่อประเทศชาติ การสร้างศาลนี้ขึ้นถือเป็นความภาคภูมิใจของชาวหนองบัวลำภูที่พระองค์ได้เสด็จผ่านเส้นทางสายนี้

และได้พำนักรักษาตัว ณ บริเวณนี้ด้วย ปัจจุบันชาวหนองบัวลำภูได้ยึดเอาศาลสมเด็จพระนเรศวรเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และนิยมไปกราบไหว้บูชาเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ประทับยืนพระหัตถ์ซ้ายทรงพระแสงดาบ หล่อด้วยทอง
 สำริดขนาดเท่าองค์จริง โดยช่างของกรมศิลปากร
 ประดิษฐานข้างในศาลาทรงไทย ด้านหน้าศาลาทรงไทย
 มีพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรประทับยืนพระหัตถ์ซ้าย
 ทรงพระแสงดาบเหมือนองค์บนศาลาทรงไทยแต่มีขนาดเล็กกว่า
 ประทับบนแท่นเพื่อให้เห็นพระรูปเด่นชัดและง่ายแก่การสักการบูชา

กิจกรรม

คำชี้แจง กิจกรรมนี้มี 2 ตอน

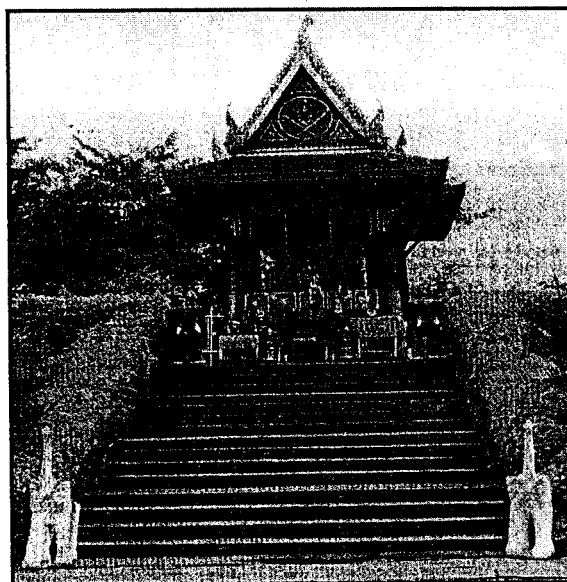
ตอนที่ 1 ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้ จากเรื่องตำนานศาลสมเด็จพระนเรศวร

1. การเดินทางในสมัยก่อนแตกต่างจากปัจจุบันอย่างไร จงอธิบาย
 2. พระเจ้ากรุงหงสาวดี เมื่อทราบข่าวการประชวรของสมเด็จพระนเรศวร ก็ให้ยกทัพกลับไม่ต้องออกรบ การกระทำเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าพระเจ้ากรุงหงสาวดีเป็นคนเช่นไร จงแสดงเหตุผลประกอบ

3. นักเรียนมีความภาคภูมิใจต่อวีรกรรมของสมเด็จพระนเรศวรอย่างไรบ้าง จงแสดงเหตุผลประกอบ

4. นักเรียนได้รับความรู้และข้อคิดจากเรื่องที่อ่านอย่างไรบ้าง
 5. ถ้านักเรียนมีโอกาสไปกราบไหว้ศาลสมเด็จพระนเรศวร นักเรียนจะขออะไรจากท่าน จงแสดงเหตุผล

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนแต่งคำขวัญประกวดกันในห้องเรียน เพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ด้านหน้าศาลสมเด็จพระนเรศวร

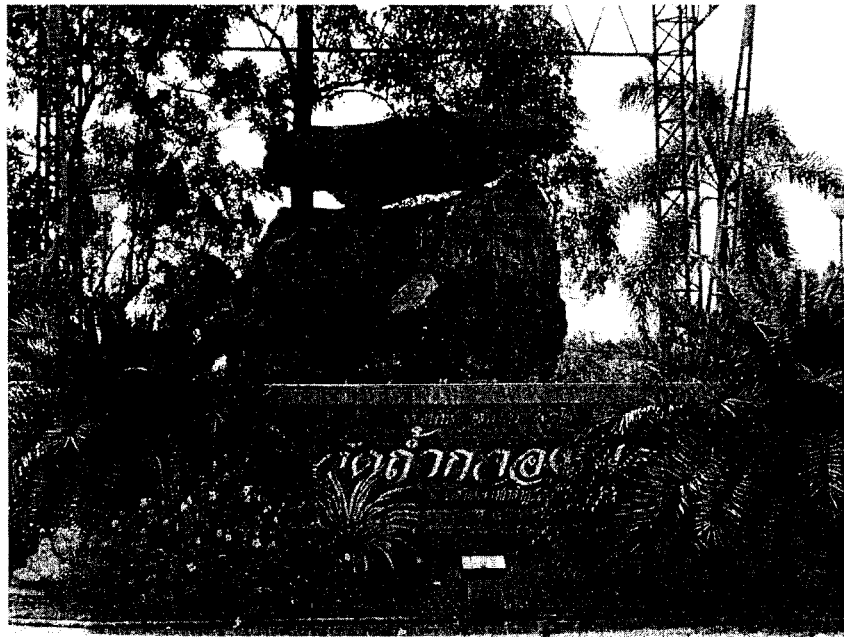
วัดถ้ำกลองเพล

พิธภัณฑ์ัฐบริหารของหลวงปู่ขาว(อยู่ภายในวัดถ้ำกลองเพล)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปนมัสการหลวงปู่ขาว

บริเวณด้านหน้าทางเข้าวัดถ้ำกลองเพล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปสนทนาธรรมกับหลวงปู่ขาว
ที่วัดถ้ำกลองเพล

ตำนานวัดถ้ำกลองเพล

หนองบัวลำภู อยู่ห่างจากตัวจังหวัดหนองบัวลำภู 17 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากตัวจังหวัดอุดรธานี 33 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินสายอุดรธานี - เลย โดยแยกจากทางหลวงแผ่นดินเข้าไปถึงวัดถ้ำกลองเพล ประมาณ 4 กิโลเมตร

ณ ที่วัดถ้ำกลองเพลนี้มีถ้ำเรียกว่า “ถ้ำกลองเพล” ซึ่งเป็นที่มาของชื่อวัดมีตำนานเล่ากันว่า ในถ้ำนั้นมีกลองเพลใหญ่ประจำถ้ำหนึ่งลูก มีขนาดใหญ่โตมาก ส่วนจะมีมาแต่สมัยใดนั้น ไม่มีใครทราบ คงจะมีมานานนับร้อยปีขึ้นไป จนกลองเพลนั้นมีความคร่ำคร่า ผุพัง แตกกระจายกระจัดกระจายเป็นชิ้นใหญ่ ชิ้นน้อย โดยไม่มีผู้ใดทำลาย พวกนายพรานเที่ยวล่าเนื้อ เวลามาทักนอนในถ้ำ ยังได้อาศัยเศษไม้ที่แตกกระจายจากกลองเพลมาหุงต้มรับประทานกันชาวบ้านใกล้เคียงบริเวณนั้นจึงได้พากันให้ชื่อนามถ้ำนั้นว่า ถ้ำกลองเพล

ครั้นต่อมามีพระครูมงคลธรรมฐานไปเที่ยวบำเพ็ญธรรมและพัก ในถ้ำนั้นบ่อยๆจนถ้ำนั้นกลายเป็นวัดคือที่อยู่ของพระจึงมาจึงพากันให้นามว่า “วัดถ้ำกลองเพล” จวบจนทุกวันนี้

ในอดีตหลวงปู่ขาว อนาลโย พระเถระฝ่ายวิปัสสนาธุระ อริยวาสี ซึ่งเป็นศิษย์ของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ได้มาบำเพ็ญเพียรภาวนาและจำพรรษา ณ สถานที่แห่งนี้ จนเป็นที่รู้จักของพุทธศาสนิกชน โดยทั่วไปอย่างกว้างขวาง

หลวงปู่ขาว อนาลโยเดิมชื่อ “ขาว โครเถา” เกิดเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ.2431 อำเภออำนาจเจริญ (ปัจจุบันคือจังหวัดอำนาจเจริญ) มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 7 คน หลวงปู่ขาวเป็นคนี่ 4 สมรสกับนางมี มีบุตรธิดา 7 คน ตัดสินใจออกบวชด้วยภรรยาไม่ตั้งอยู่ในความสันโดษ เมื่ออุปสมบทแล้วก็ตั้งใจศึกษาพระธรรมวินัย และออกธุดงค์ ไปฝากตัวเป็นศิษย์พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต

ในปี พ.ศ. 2501 ท่านได้ออกธุดงค์มาในเขตหนองบัวลำภู และมาพบถ้ำแห่งนี้ ซึ่งเห็นว่าเป็นสถานที่สงบเงียบไม่ห่างไกลจากหมู่บ้าน เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียรของพระสงฆ์ จึงตัดสินใจจำพรรษา ณ ที่แห่งนี้ นั่นก็คือ วัดถ้ำกลองเพลในปัจจุบันนั่นเอง หลวงปู่ขาวมรณภาพด้วยโรครชรา เมื่อวันที่จันทร์ที่ 16 พฤษภาคม 2526 และเมื่อหลวงปู่ขาวมรณภาพไปนานปีแล้วแต่ชื่อเสียงบารมีและคำสอนของหลวงปู่ขาว ยังเป็นอมตะชั่ววันรันคร์

รูปปั้นหุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่ขาว อนาลโย

ในระหว่างที่จำพรรษาอยู่วัดถ้ำกลองเพลแห่งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เคยเสด็จพระราชดำเนินมาสนทนารธรรมกับหลวงปู่ขาว อนาลโยถึง 8 ครั้ง คือระหว่างปี พ.ศ. 2519 – 2526 และเมื่อหลวงปู่ขาว อนาลโย มรณภาพ ยังได้เสด็จพระราชดำเนินมาเป็นประธานในพิธีพระราชทานเพลิงศพและบรรจุอัฐิธาตุของหลวงปู่ขาว อนาลโยด้วยพระองค์เองอีกด้วย

วัดถ้ำกลองเพลมีอาณาบริเวณกว้างใหญ่มากในภาคอีสาน มีเนื้อที่พันกว่าไร่ ทั้งนี้เพราะหลวงปู่ชอบบำรุงรักษาป่า วัดถ้ำกลองเพลมีจุดเด่นอยู่ 4 แห่ง คือ

1. บริเวณภายในถ้ำกลองเพล
2. บริเวณถ้ำผาศึ่ง

3. บริเวณถ้ำผาบึง

4. บริเวณอ่างน้ำอ่างอาราม โครงการชลประทานพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

บริเวณถ้ำกลองเพลในปัจจุบันนี้ ประกอบด้วยป่าไม้ที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ เฟิงหิน เฟิงผา ที่รูปร่างประหลาดและสวยงามมีอาณาเขตกว้างขวาง ตั้งอยู่บนเทือกเขาภูพาน จึงมีทัศนียภาพที่งดงามมาก ปัจจุบันประชาชนยังคงเข้าไปท่องเที่ยวและกราบสักการะพระธาตุของหลวงปู่ขาวอย่างมิได้ขาด

วัดถ้ำกลองเพลและหลวงปู่ขาวนับเป็นความภาคภูมิใจของชาวจังหวัดหนองบัวลำภูอย่างยิ่ง นอกจากจะเป็นที่เคารพสักการะของคนในจังหวัดแล้ว วัดถ้ำกลองเพลและหลวงปู่ขาวยังเป็นที่รู้จักและเป็นที่เคารพสักการะของคนทั่วไป และทั่วประเทศอีกด้วย

ทางเข้าวัดถ้ำกลองเพล

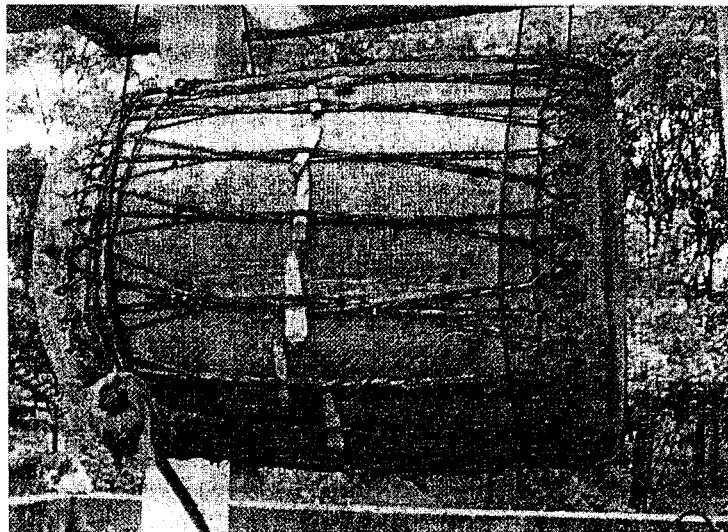
กิจกรรม

คำชี้แจง กิจกรรมนี้มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน

1. ในฐานะที่นักเรียนเป็นชาวหนองบัวลำภู นักเรียนมีความภาคภูมิใจในตัวหลวงปู่ขาวอย่างไรบ้าง
2. จากคำขวัญ “แผ่นดินธรรมหลวงปู่ขาว” นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรต่อคำขวัญประโยคนี
3. สถานที่ภายในวัดถ้ำกลองเพลที่นักเรียนชอบมากที่สุดคือที่ใด ยกตัวอย่างพร้อมทั้งแสดงเหตุผล
4. นักเรียนควรเอาหลวงปู่ขาวมาเป็นแบบอย่างในเรื่องใด จงแสดงเหตุผล
5. นักเรียนได้รับความรู้และข้อคิดจากเรื่องนี้อย่างไรบ้าง

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนจัดป้ายนิเทศประวัติหลวงปู่ขาวและวัดถ้ำกลองเพล ในชั้นเรียน และหน้าห้องเรียน

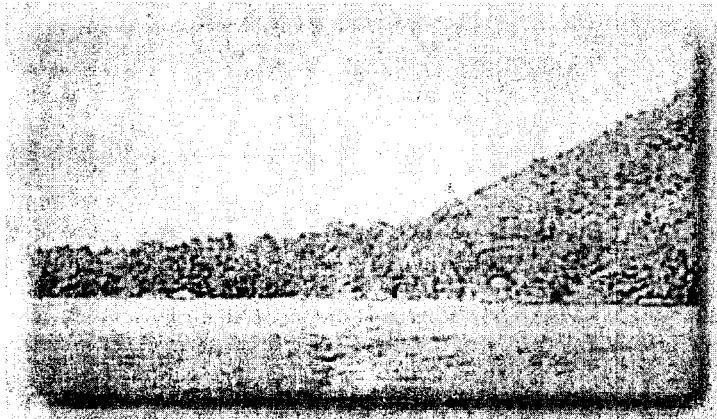

กลองเพลขนาดใหญ่อยู่ภายในวัด

ตำนานภูเก้าภูพานคำ

ท้าวสุพรหมโมกษากับสุนัขเก้าหาง

ภาพแนวสันเขาของภูเก้า – ภูพานคำ

ตำนานภูเก้า-ภูพานคำ

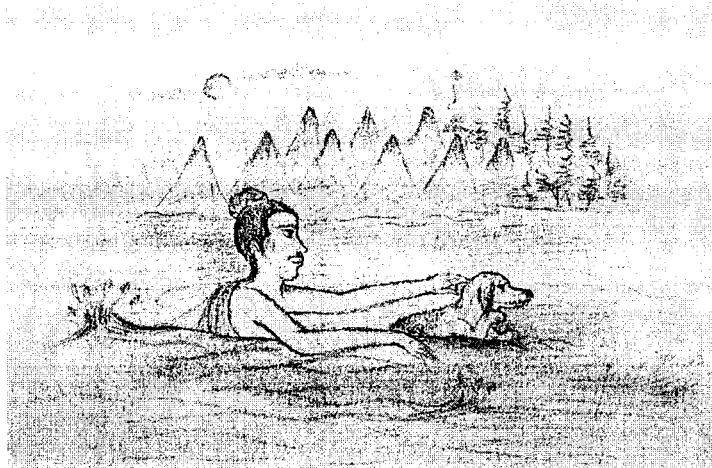
ตำนานภูเก้า-ภูพานคำ

ภูเก้า – ภูพานคำเป็นกลุ่มภูเขา อยู่ระหว่างเขต อำเภอโนนสัง อำเภอศรีบุญเรือง และอำเภอเมืองหนองบัวลำภู เมื่омองดูมียอดเขาเป็นสัณฐานเหมือนภูเขาเก้าลูกตั้งเรียงรายติดกันอยู่ เรียกว่า "ภูเก้า" ส่วนภูพานเป็นเทือกเขาทอดยาวจากเหนือลงมาใต้จนถึงเขื่อนอุบลรัตน์ และเป็นที่มาของนิทานพื้นบ้านเกี่ยวกับ "ภูเก้า" เรื่อง ไช้ฟ้าสุพรหม โมกขา ที่เล่าสืบต่อกันมาว่า

ท้าวสุพรหม โมกขาเดิมเป็นชาวบ้านและเป็นลูกชายคนเดียวของนายพรานป่า กำพรว้า แม่มาแต่เด็ก ตอนท้าวสุพรหม โมกขาเกิดมา ได้มีสุนัขประหลาดสี่เท้าเก้าหางเกิดมาคู่บารมีด้วย เมื่อเติบโตพอที่จะเรียนหนังสือได้ บิดาจึงนำไปฝากไว้กับญาติคนหนึ่ง เพื่อเรียนวิชาต่าง ๆ ร่วมกับ เจ้าชายราชบุตรของผู้ครองหัวเมืองต่าง ๆ เมื่อสำเร็จแล้วต่างกราบลาพระญาติกลับบ้านเมืองของตนเอง ต่อมาบิดาของท้าวสุพรหม โมกขาได้เสียชีวิต ท้าวสุพรหม โมกขา จึงได้แห่ปราสาทผึ้งมาร่วมงานศพ แต่ไม่ทันพิธีจึงทิ้งปราสาทผึ้งเกลื่อนบริเวณ ไปหมด ในกาลต่อมาได้กลายเป็นหินรูปต่าง ๆ อย่างน่าประหลาดชาวเมืองเรียกกันว่า "หินปราสาท" ส่วนเจ้าเชียงสีห์แห่งเมืองภูเวียง ก็ได้ทำบุญถวายสังฆทานอุทิศไปให้บิดาของเพื่อนด้วย บริเวณนี้เรียกว่า "ลาดเชียงสีห์"

หลังจากจัดงานศพของบิดาแล้ว ท้าวสุพรหม โมกขาได้นำเอากระโหลกศีรษะของบิดามาตั้งไว้บนหิ้งเพื่อบูชาทุกวัน และยึดอาชีพเข้าป่าตัดฟันมาขาย ขูดเผือกขูดมันและกลอขมาเป็นอาหาร ไม่ได้ยึดอาชีพพรานป่าเหมือนดังบิดา เมื่อพระอินทร์ผู้อยู่บนสวรรค์ทราบถึงความเดือดร้อนของท้าวสุพรหม โมกขา จึงได้ส่งนางไช้ฟ้าซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระองค์มาหลบซ่อนอยู่ภายในกระโหลกศีรษะบิดาที่วางอยู่บนหิ้ง เพื่อคอยช่วยเหลือท้าวสุพรหม โมกขา

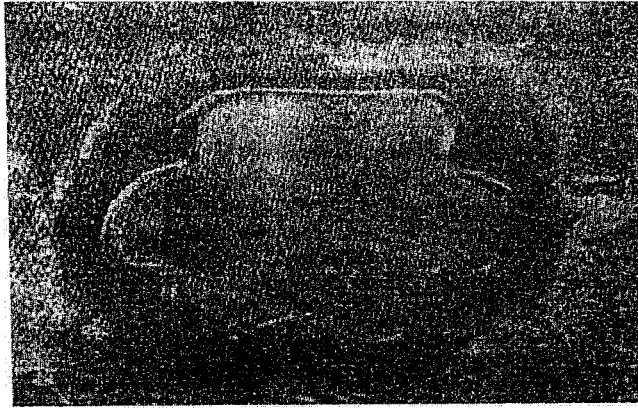
เมื่อท้าวสุพรหมโมกษาเข้าป่าหาตัดฟืน และหาอาหาร นางไขฟ้าจะออกมาจากที่ซ่อน แล้วปิดกวาดทำความสะอาดบ้านและประกอบอาหารไว้รอคอย จากนั้นจะเข้าไปหลบซ่อนตัวใน กระโหลกศิระบนหนึ่งตามเดิม ตอนแรกท้าวสุพรหมโมกษาคิดว่าชาวบ้านป่าในแถบนี้คงจะเห็นใจ และสงสารจึงมาช่วยสงเคราะห์ตน แต่ครั้นนานวันเข้าท้าวสุพรหมโมกษาก็เริ่มสงสัย วันหนึ่ง จึงทำทีเข้าป่าตัดฟืนตามปกติ แต่ย้อนกลับมาแอบดูที่บ้านจึงได้เห็นเหตุการณ์โดยตลอด จึงยอมเข้าไปเอากระโหลกศิระขะบิดาไปซ่อนเสียที่อื่น ทำให้นางไขฟ้าเข้าไปหลบซ่อนไม่ได้ เมื่อทั้งสองพบกันจึงได้เกิดความรักและได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

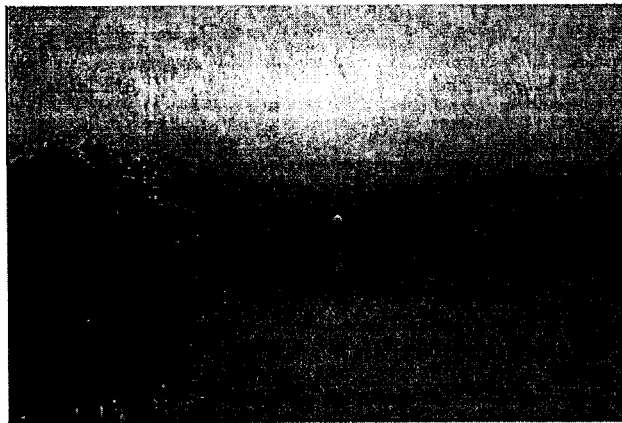
ท้าวสุพรหมโมกษาและสุนัขเก้าหางว่ายน้ำข้ามลำน้ำพอง

เนื่องจากนางไขฟ้าเป็นนางฟ้าที่มีรูปโฉมงดงามมาก จนเป็นที่กล่าวขวัญกันไปทั่วเขต เรื่องความงามของนางได้เลื่องลือไปถึงเจ้าเมืองอุดตระผู้ไว้คุณธรรม และได้พยายามแย่งชิงเอาตัวนางไขฟ้าด้วยกลวิธีต่าง ๆ จนสามารถลุดเอาตัวนางไขฟ้าไปอยู่ในพระนครได้ ก่อนที่นางไขฟ้าจะไปได้สั่งไว้กับสุนัขเก้าหาง เมื่อท้าวสุพรหมโมกษากลับถึงบ้าน ทราบเรื่องจากสุนัขเก้าหาง ก็ได้ติดตามไปพร้อมกับสุนัขเก้าหาง จนถึงลำน้ำพองจึงได้พากันว่ายน้ำข้ามลำน้ำพอง โดยท้าวสุพรหมโมกษาเกาะหางสุนัขไป กระแสน้ำเชี่ยวกรากมาก กว่าจะว่ายถึงอีกฝั่งหนึ่งได้หางทั้งเก้าของสุนัขก็หลุดกระจัดกระจายออกไปกองอยู่เก้าท่อน ต่อมาได้กลายเป็นภูเขาเก้าลูกเรียงรายกันอยู่ จึงได้เรียกกันว่า "ภูเก้า" มาจนถึงทุกวันนี้

ท้าวสุพรหมโมกษาสสามารถช่วยเหลือนางไขฟ้าได้เป็นผลสำเร็จ เจ้าเมืองอุดตระนคร จึงยกทัพติดตามมาเพื่อจะพานางไขฟ้ากลับคืน ในระหว่างทางเกิดฝนตก เจ้าเมืองอุดตระนครถูกฟ้าผ่าตาย ชาวเมืองอุดตระนครเห็นว่า ท้าวสุพรหมโมกษาและนางไขฟ้าเป็นผู้มีบุญญาธิการจึงได้อัญเชิญให้ครองเมืองอุดตระนครต่อจากท้าวอุดตระ และปกครองบ้านเมืองด้วยศุภพิริยธรรมสืบไป

รอยเท้าสุนัขบนหินที่ภูเก้า

ทัศนียภาพของภูเก้าภูพานคำ

กิจกรรม

คำชี้แจง กิจกรรมนี้มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน

1. การแห่ปราสาทผึ้งมาร่วมงานศพของท้าวสุพรหมโมกษา แสดงว่าท้าวสุพรหมโมกษาเป็นคนเช่นไร
2. ให้นักเรียนวิเคราะห์พฤติกรรมของนางไข่มุกว่าเป็นคนเช่นไร ยกตัวอย่างและแสดงเหตุผลประกอบ
3. ถ้านักเรียนเป็นท้าวอูตรระนกร นักเรียนจะแย่งนางไข่มุกจากท้าวสุพรหมโมกษาหรือไม่ เพราะเหตุใด
4. นักเรียนชอบบุคคลในเรื่องคนใดมากที่สุด เพราะเหตุใด
5. นักเรียนได้รับความรู้และข้อคิดจากเรื่องที่อ่านอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนเล่าเรื่องย่อตำนานให้เพื่อนๆ ฟังหน้าชั้นเรียน

ทัศนียภาพของภูเก้า-ภูพานคำ

วัดสุทัศน์เทพวราราม

สวนบ้านหือสองนาง

ประมาณปี พ.ศ.2390 ณ สวนหม่อนสวนกล้วยของพู่ตู่ “หลวงเมืองและแม่ตุ้มมัน” (ตาหลวงเมืองและยายมัน) สวนแห่งนี้อยู่ห่างจากศาลหลักเมืองพระวอพระตาในปัจจุบัน ไปทางด้านหลังศาลทางทิศตะวันตก ชาวบ้านเรียกสวนแห่งนี้ว่า “สวนท่ากระแส” ซึ่งเป็นของหลวงเมืองและแม่ตุ้มมันสองพี่น้อง หลวงเมืองและแม่ตุ้มมันมีลูกสาวอยู่คนหนึ่งชื่อแก้ว นางแก้วแต่งงานกับทิดสอน และพากันอาศัยอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิง วันหนึ่งทิดสอนกับนางแก้วพากันไปเก็บใบหม่อน และนางแก้วที่สวนท่ากระแส เสร็จแล้วนางแก้วจึงลงไปอาบน้ำที่ท่ากระแสน้ำในห้วยเชียง เหมือนที่เคยทำก่อนกลับบ้านทุกครั้ง เมื่ออาบน้ำเสร็จในขณะที่จะขึ้นจากน้ำก็เกิดเหตุการณ์ประหลาดกับนางแก้ว เหมือนมีงูใหญ่มารัดขาทั้งสองข้างไว้ จะก้าวหรือขยับเขยื้อนไปทางใดก็ไม่ได้ นางแก้วรู้สึกกลัวและตกใจเป็นอันมาก พยายามช่วยตัวเองทุกวิถีทางแต่ก็ไม่เป็นผลจึงร้องเรียกสามีที่นางแก้วอยู่ท้ายสวนให้ช่วยเหลือแต่ ทิดสอน ไม่ได้ยินเสียงของนางแก้ว

ขณะนั้นนางจันดาผู้เป็นเพื่อนซึ่งอยู่สวนติดกันได้ยินเสียงร้องขอความช่วยเหลือ และจำได้ว่าเป็นเสียงของนางแก้ว จึงรีบเดินตามเสียงนั้นมา พอมาถึงก็พบนางแก้วขืนอยู่ในลำห้วย จึงถามว่า เป็นอะไรทำไมจึงไม่ขึ้นมาจากน้ำ นางแก้วตอบว่า ขึ้นไม่ได้เพราะมีงูใหญ่รัดขาไว้ทั้งสองข้าง นางจันดาทราบเช่นนั้นก็รีบลงไปช่วยเพื่อนทันที แต่ก็ไม่สามารถช่วยได้ จึงให้นางแก้วรออยู่ตรงนั้น ตัวเองรีบไปตามทิดสอนที่นางแก้วอยู่ท้ายสวนให้มาช่วยนางแก้ว เมื่อทิดสอนมาถึงก็รีบ

ช่วยเหลือแต่ก็ไม่เกิดผลใดๆ ทั้งตั้งใจที่ไม่สามารถทำอะไรได้ ขณะนั้นจึงนึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งใน
 ที่นั่นเป็นที่อยู่อาศัยของศาลหลักเมืองพระวอพระตา ทิดสอนจึงได้ขอให้ท่านช่วยเหลือให้นางแก้ว
 ขึ้นจากน้ำได้ และเดินทางกลับบ้านได้หากผิดพลาดอย่างไรก็ยินดีปฏิบัติตามทุกอย่าง เมื่อทิดสอน
 วิงวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์จบลง ทันใดนั้นนางแก้วก็บอกสามีและนางจันคว่าวงใหญ่ที่รักษาไว้ ได้คลาย
 ออกแล้วและเดินขึ้นจากน้ำได้ปกติ สร้างความประหลาดใจให้กับคนทั้งสามเป็นอย่างมาก เมื่อ
 กลับถึงบ้านก็ได้เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้พ่อแม่ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้านฟัง ทุกคนต่างไม่ทราบว่าเป็นเรื่อง
 ที่เกิดนั้นมีสาเหตุมาจากอะไรจึงลงความเห็นว่าเป็นหรือดูเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นก่อนแล้วจึงหา
 ทางแก้ไข

ต่อมาไม่นานนางแก้วก็ป่วยด้วยอาการประหลาดอีก โดยมีอาการหวาดกลัวอยู่
 ตลอดเวลาเหมือนมีงูใหญ่มารัดอยู่ทุกขณะ จึงได้ให้ยายคำดีทำพิธี “สูดดู” ว่าเกิดจากสาเหตุใด(สูดดู
 เป็นกรรมวิธีหนึ่งของพวกนางเทียมทำขึ้นเองตามคำบอกกล่าวของพระวอพระตาในสมัยนั้น) เมื่อ
 ยายคำดีทำพิธี สูดดูแล้วก็บอกว่าเรื่องทั้งหมดเกิดจาก “สองนาง” ที่เป็นหลานของพระวอพระตาซึ่ง
 ทำหน้าที่รักษาเมือง “มิ่งเมือง” ที่ริมหนองบัว ซึ่งเป็นเมืองขนาดใหญ่มากไม่สามารถเอาไปได้เมื่อ
 คราวแพ้ศึกทางเวียงจันทน์ จึงให้คนเอาไปฝังไว้ในหนองบัวเพื่อจะไม่ให้ทางเวียงจันทน์เอา
 กลับคืนไป จึงมอบให้หลานสาวฝาแฝดคือ “คำสี” ผู้พี่ และ “คำใส” ผู้น้อง เป็นผู้ดูแลรักษา และ
 การที่สองนางมากกระทำกับนางแก้วก็เพราะต้องการอยากจะได้ตัวนางแก้วเป็นเพื่อนและเป็น
 ตัวแทนของตน และอยากมีที่อยู่เป็นการถาวรพร้อมทั้งเครื่องใช้บางอย่าง

สิ่งที่สองนางต้องการมีดังนี้คือ ให้สร้างหอให้หอหนึ่งที่ริมหนองบัวบริเวณต้นขาม สมัยนั้นชาวบ้านเรียก “โพนกบักขามหอสองนาง” สิ่งของที่ต้องการอีกคือ มะพร้าวที่ทำเหมือนรูปไข่ 2 ลูก กล้วยหอม 2 หวี เรือเงิน เรือคำ อย่างละ 1 ลำ กำไลแขนผู้หญิงคนละ 1 คู่ เทียนเงินเทียนคำอย่างละ 1 คู่ และคนใช้ชายหญิงอย่างละ 1 คน พร้อมทั้งดอกไม้ของหอมอื่นๆ เมื่อทราบสาเหตุต่างๆแล้วนางแก้วก็ยินดีและยินยอมทำตามทุกอย่าง จากนั้นนางแก้วก็หายเป็นปกติ

เมื่อถึงเวลาฤกษ์งามยามดีสามีและญาติของนางแก้วก็พากัน ไปยกหอในสถานที่ที่ขยายคำคิดบอกพร้อมทั้งนำสิ่งของต่างๆ ไปไว้ที่หอตามที่สองนางต้องการ นับตั้งแต่วันนั้นมาก็มีหอสองนางที่เห็นกันอยู่จนทุกวันนี้ (เครื่องประกอบในการเก็บนั้น เรือเงินเรือคำทำด้วยกาบกล้วยแล้วทาด้วยสีเงินสีทอง คนใช้ชายหญิงทำด้วยกาบกล้วยเช่นกัน โดยสมมุติให้เป็นผู้หญิงผู้ชายเท่านั้น กำไลแขนทำด้วยกำนันต้นเขาวัว ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในเมืองหนองบัวลำภูสมัยนั้น เทียนเงินเทียนคำทำด้วยขี้ผึ้งธรรมดาแล้วทาด้วยสีเงินสีทอง)

ปัจจุบันหอสองนางยังตั้งอยู่ที่ริมหนองบัว ถือว่าเป็นสถานที่หนึ่งที่เกิดมาคู่กับหนองบัวลำภูตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพระวอพระตาเพราะเป็นหลานสาวของพระวอพระตาที่ทำหน้าที่ดูแลรักษาห้องใหญ่ที่นำมาจากเวียงจันทน์เมื่อคราวอพยพมาคราวนั้น

กิจกรรม

คำชี้แจง กิจกรรมนี้มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน

1. ถ้านักเรียนเป็นนางแก้ว และอยากจะไปอาบน้ำในห้วยเชียง นักเรียนจะทำเช่นไร เพราะเหตุใด

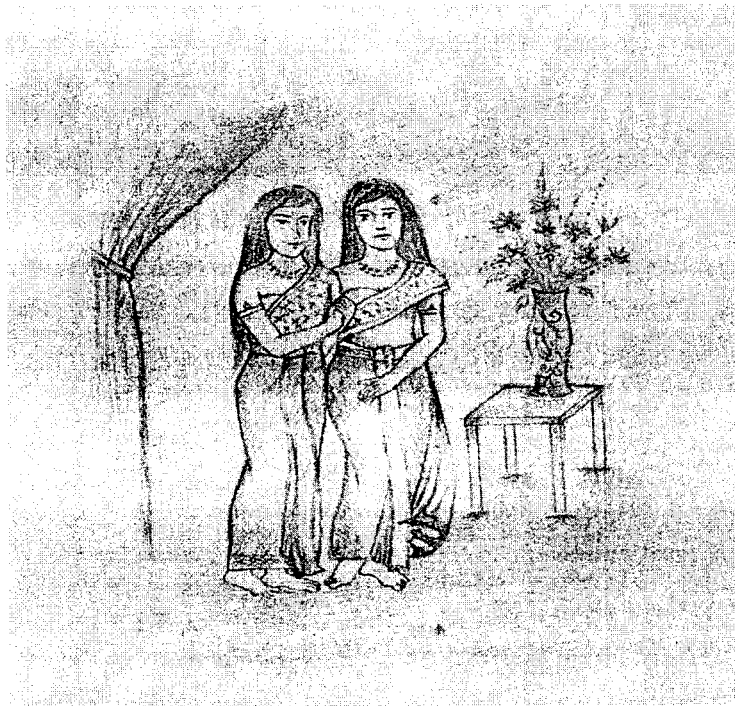
2. จากพฤติกรรมของนางจันดา นักเรียนคิดว่านางเป็นคนเช่นไร จงแสดงเหตุผล

3. การทำพิธี “สู้อู” แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของคนในสมัยก่อนอย่างไร จงอธิบาย

4. จากเรื่องที่อ่านนักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับครอบครัวของคนในสมัยก่อน

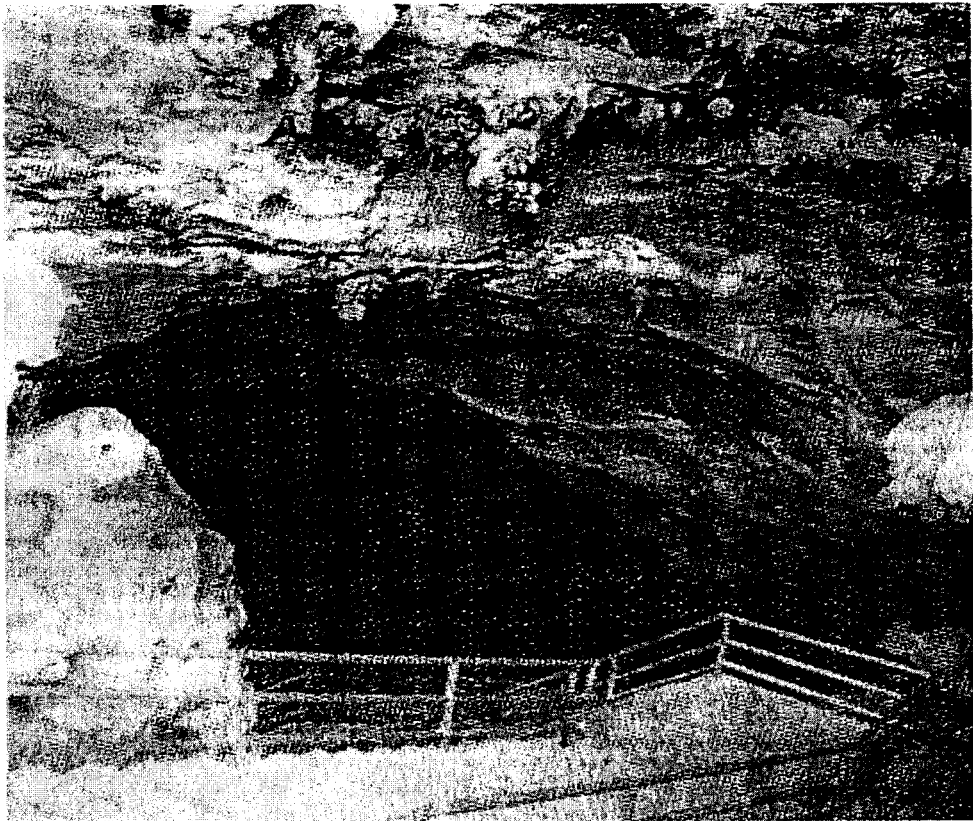
5. นักเรียนได้รับความรู้และข้อคิดจากเรื่องที่อ่านอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 2 ให้นักเรียน จัดทำหนังสือเล่มเล็ก เรื่อง หอสองนาง

ภาพสองนาง

ตำนานถ้ำเอราวัณ

รูปปั้นพญาช้างสาร

ตำนานถ้ำเอราวัณ

ถ้ำเอราวัณตั้งอยู่ที่บ้านผาอินทร์แปลง เป็นถ้ำขนาดใหญ่มีบันไดเรียงคดโค้งไปมา จากเชิงเขาเบื้องล่างขึ้นสู่ปากถ้ำกว่า 600 ขั้น มีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ อยู่บริเวณปากถ้ำ มองเห็นได้เด่นชัดจากระยะไกล ภายในถ้ำเป็นห้องโถงขนาดใหญ่จนได้หลายร้อยคน มีทางทะลุออกสู่หน้าผามองเห็นทัศนียภาพท้องทุ่ง ถ้ำนี้ยังเป็นสถานที่เกิดนิทานพื้นบ้านเรื่อง“นางผมหอม” มีหินงอกหินย้อยสวยงาม ถ้ำเอราวัณตั้งอยู่บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 13 ตามทางหลวงหมายเลข 210 สายหนองบัวลำภู-เลย ประมาณ 45 กิโลเมตร มีทางแยกขวามือเข้าไปถึงตัวถ้ำอีก 2 กิโลเมตร

ผู้ค้นพบและตั้งชื่อถ้ำเอราวัณ หลักฐานในการค้นพบและตั้งชื่อถ้ำแห่งนี้ไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้ค้นพบ เป็นคนแรกทีเดียวนั้นถ้ำแห่งนี้เรียกว่า ถ้ำช้าง ตามชื่อของภูเขา คือผาถ้ำช้าง ต่อมา พระครูปลัดผืน ปาเรสโก ได้ธุดงค์มาพักปฏิบัติธรรมอยู่ที่เชิงเขาท่านเห็นเป็นที่เหมาะสมต่อการทำความเพียร จึงได้เชิญชวนผู้มีจิตศรัทธาสร้างเป็นวัดขึ้น เรียกว่า วัดถ้ำช้าง หรือ วัดผาถ้ำช้าง ต่อมาเมื่อผู้ศรัทธาบริจาคทรัพย์สร้างช้างปั้นเอราวัณเอาไว้ตรงเชิงบันไดขึ้นถ้ำ จึงเรียกวัดเสียใหม่เป็นวัดถ้ำเอราวัณ และเรียกชื่อของถ้ำว่า ถ้ำเอราวัณ เพื่อสอดคล้องกัน ผู้มาเที่ยวมาพบเห็นในระยะหลังจึงเรียกกันอย่างนั้นตามไปด้วย เนื่องจากเป็นชื่อที่ไพเราะมีความหมายตามวรรณกรรม

พื้นเมืองของอีสาน เรื่องนางผมหอม ดังนั้น คำว่าถ้ำช้าง ผาถ้ำช้าง หรือวัดถ้ำช้าง จึงไม่ค่อยมีใครรู้จักกันนักในปัจจุบัน นอกจากคนในพื้นที่ใกล้เคียงและคนเก่าแก่ที่อาศัยอยู่ในละแวกนั้นมานานเท่านั้น

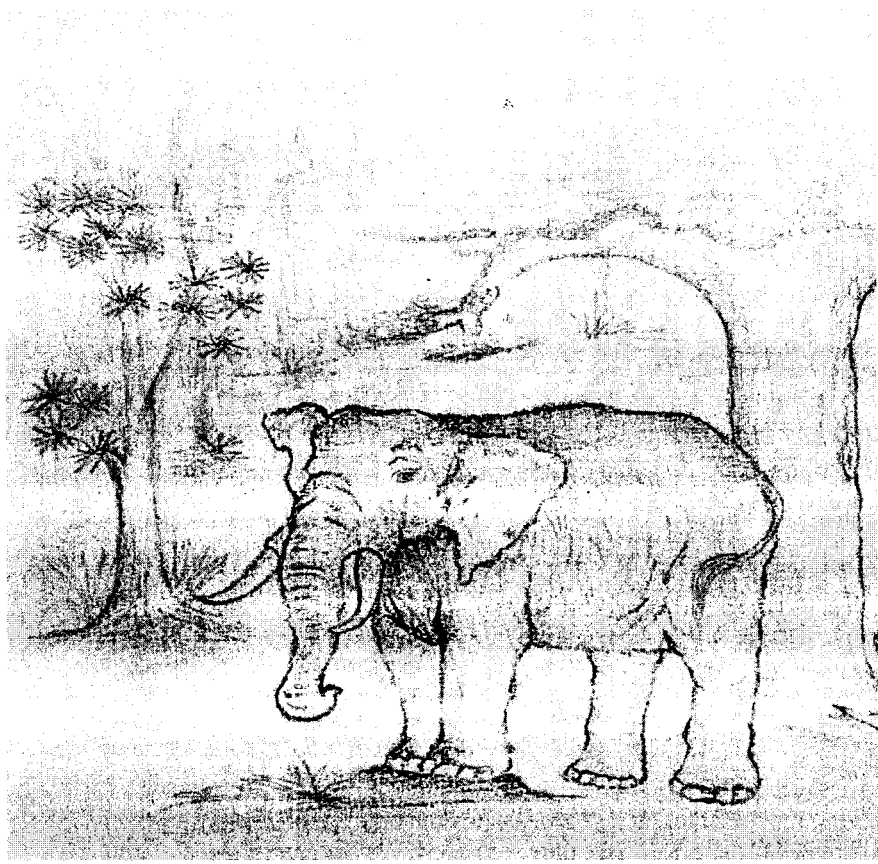

ภาพหินย้อยภายในถ้ำเอราวัณ

ที่ตั้งและลักษณะทั่วไปของถ้ำเอราวัณ ตั้งอยู่บนเขาหินแข็ง ชาวบ้านเรียกภูเขาลูกนี้ว่า ผาถ้ำช้าง เพราะเมื่อมองจากที่ไกลแล้วภูเขาลูกนี้มีลักษณะเหมือนช้างจอบ (หมอบ) และเมื่อมองจากบริเวณทางเข้าก่อนจะถึงวัดจะเห็นหน้าผามีลักษณะเหมือนกับหน้าผากของช้าง เหตุที่เรียกกันอย่างนั้น เพราะชาวบ้านเมืองแถบนี้มักเรียกชื่อภูเขาต่าง ๆ ที่พบเห็นตามลักษณะ เช่น ภูเขา ที่มีหินสีขาวอยู่หน้าผาเหมือนผู้หญิงยืนก็เรียกว่า ผานาง ภูเขาที่มีช่องมีโพรงคล้ายถูกขุดเจาะจนทะลุ ก็เรียกว่า “ผาเจาะ” ภูเขาที่มีต้นยาเกิดอยู่มากก็เรียก ผายา เป็นต้น ส่วนบนของผาถ้ำช้างเป็นหินแข็งแหลมคมขรุขระเป็นก้อนเล็กก้อนน้อย มีถ้ำกระจายอยู่ทั่วไป แต่ไม่ใหญ่โตสวยงามอย่างวัดถ้ำเอราวัณซึ่งโดยมากเป็นที่อยู่อาศัยของฝูงค้างคาว

ภูเขาผาถ้ำช้างที่ตั้งของถ้ำเอราวัณนั้น เป็นภูเขาที่ไม่สูงมากนัก ทอดตัวยาว สลับซับซ้อนกันเขตแดนของสองจังหวัดเอาไว้ คือ อยู่รอยต่อของอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย กับ อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู

ปัจจุบันถ้ำเอราวัณนับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดใกล้เคียง เนื่องจากมีธรรมชาติที่สวยงาม ทั้งภูเขา หน้าผาที่เรียกชื่อต่าง ๆ กันตามรูปพรรณสัณฐาน และภายในถ้ำยังมีหินงอกหินย้อยที่สวยงามมากเช่นกัน

พญาช้างสาร

กิจกรรม

คำชี้แจง กิจกรรมนี้มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน

1. การบริจาทรพย์เพื่อสร้างวัดถ้ำเอราวัณ แสดงว่าคนไทยมีนิสัยอย่างไร จงอธิบาย
2. ให้นักเรียนเขียนข้อความเชิญชวนให้บุคคลอื่นไปเที่ยวถ้ำเอราวัณ ตามความคิด
ของนักเรียนเอง
3. นักเรียนสามารถประชาสัมพันธ์ให้คนรู้จักถ้ำเอราวัณได้ เมื่อมีโอกาสนักเรียนจะ
ทำเช่นใด ยกตัวอย่างประกอบการอธิบาย
4. ในฐานะที่นักเรียนเป็นคนหนองบัวลำภู นักเรียนจะช่วยอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยว
อย่างไร ให้คงสภาพเดิมให้มากที่สุด ยกตัวอย่างประกอบ
5. นักเรียนได้รับความรู้จากเรื่องที่อ่านอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนเขียนพรรณนาความงามของถ้ำเอราวัณตามจินตนาการ แล้วประกวดกันเพื่อ
คัดเลือกงานเขียนที่ดีที่สุด 5 เรื่อง แล้วติดที่ป้ายนิเทศในห้องเรียน

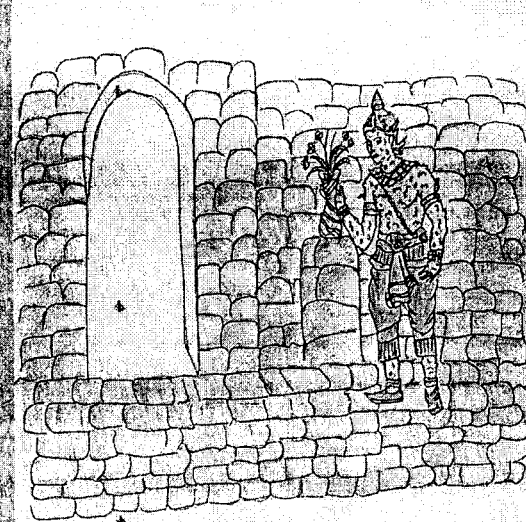
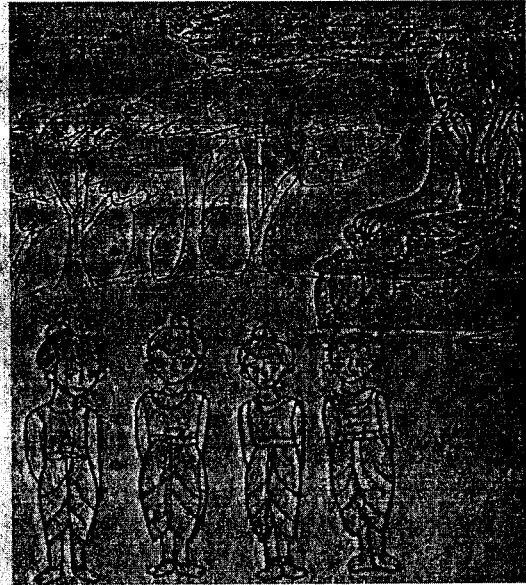
ภายในถ้ำเอราวัณ

วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทนิทานพื้นบ้าน

นางผมหอม

เจ้าฟ้าสีดง

ขลุ่ยนางฮ้าง

พญาคันคาก

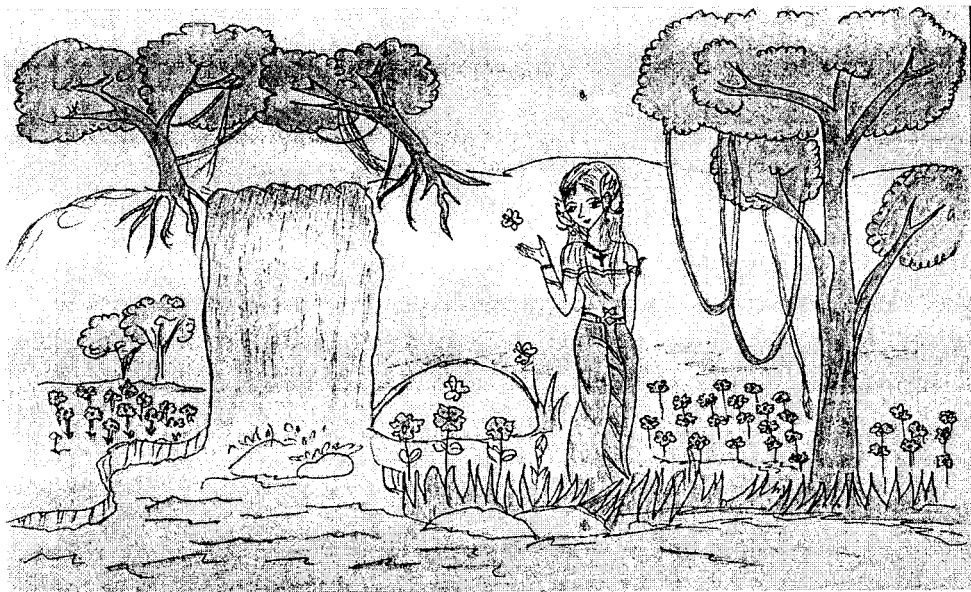
นิทานนางพมทอม

นางพมทอม

นิทานนางผมหมอม

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วเจ้าเมืองนครศรีมีพระธิดานามว่า "นางสีดา" วันหนึ่งนางสีดาและเหล่าทหารนางกำนัลออกไปเที่ยวชมป่านางเกิดพลัดหลงกับบรรดาเหล่าทหารและนางกำนัลกลางป่า นางจึงเดินตามหาซึ่งเดินก็ยิ่งหลงทางจนเข้าไปในป่าลึก เสียงสัตว์ป่าทั้งหลายก็พากันร้องระงมไปทั้งป่า นางทั้งหิวและกระหายน้ำมาก พอได้ไปพบบ่อน้ำจากรอยเท้าของพญาช้างสารช้าง นางจึงดื่มน้ำในรอยเท่านั้น และเดินต่อไปนางก็กระหายน้ำอีกจึงดื่มน้ำในรอยเท้าของวัวกระทิง พอ นางหาทางกลับบ้านเมืองได้ไม่นานปรากฏว่านางสีดาดังครรภ์ ญาติพี่น้องก็พากันสันนิษฐานว่าเป็นเพราะนางดื่มน้ำจากรอยเท้าของพญาช้างสารและวัวกระทิง จนเวลาล่วงเข้า 10 เดือนนางก็คลอดลูก ปรากฏว่าเป็นหญิงฝาแฝด คนพี่มีเชื้อสายพญาช้างสาร ให้ชื่อว่านางผมหมอม เพราะเส้นผมของนางมีกลิ่นหอมมาก คนน้องมีเชื้อสายวัวกระทิง ให้ชื่อว่านางลุน เพราะเกิดมาทีหลังจึงได้นามว่านางลุน เมื่ออายุได้ 13 ปี นางทั้งสองจึงขออนุญาตจากนางสีดาออกตามหาบิดาไปในป่า

นางสีดา

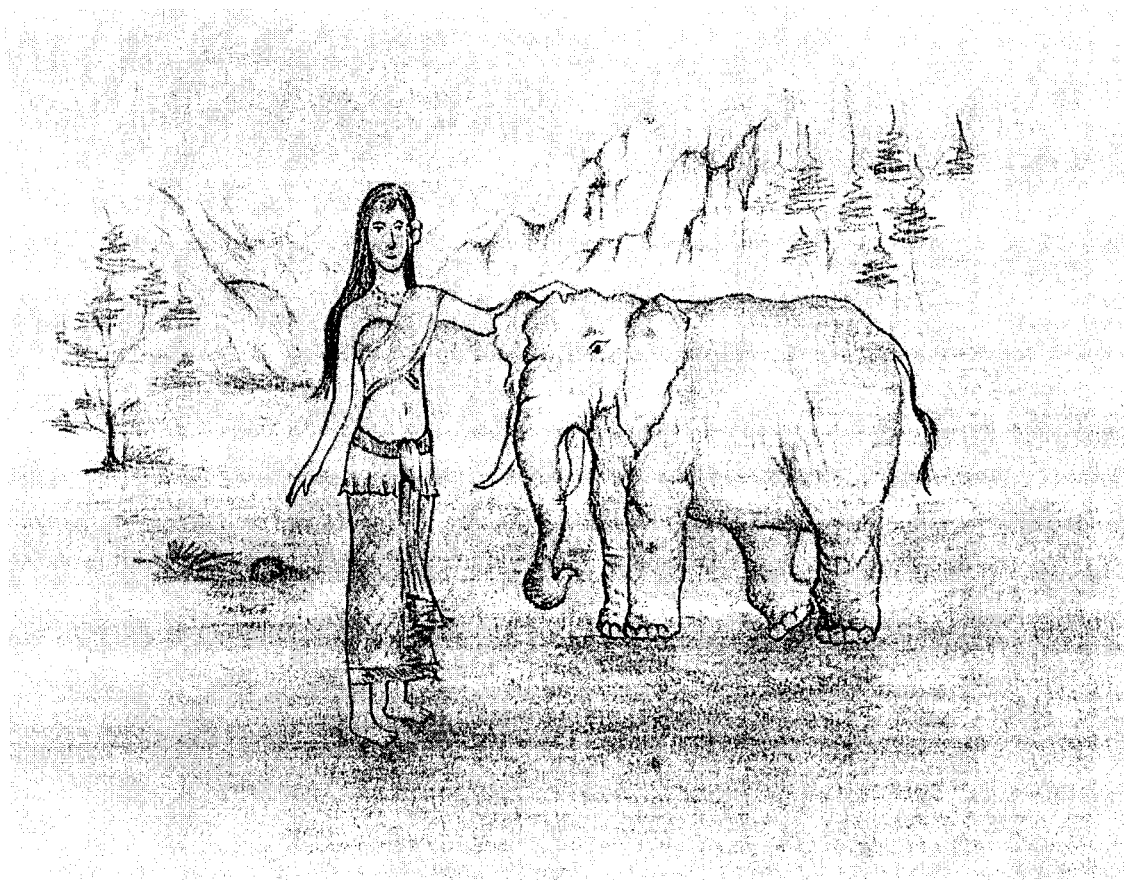
เมื่อเดินทางเข้าไปในป่านางได้พบกับพญาช้างสาร ด้วยความไม่รู้พญาช้างสารเห็นนางทั้งสองก็ดีใจที่วันนี้จะมีอาหารกิน โดยที่ไม่ต้องออกไปหาอาหารเอง พญาช้างสารพูดขึ้นว่า "วันนี้ช่างดีจริงๆมีอาหารมาส่งถึงที่ไม่ต้องออกแรงไปหาให้เหนื่อย ฮ่า ฮ่า ฮ่า" ทั้งสองนางตกใจมาก ด้วย

ความกลัวจึงนั่งลงกราบไหว้ และเล่าความย้อนหลังตอนที่ นางสีดาหลงเข้ามาในป่าให้พญาข้างสารฟัง พญาข้างสารก็ไม่ยอมรับจึงพิสูจน์ด้วยการอธิษฐานให้นางทั้งสองได้บนงาของตนถ้าใครได้ข้ามไปได้จึงจะเชื่อว่าเป็นลูก ปรากฏว่านางผมหอมสามารถไต่งาช้างข้ามไปได้โดยง่ายคายส่วนนางคุณนางทั้งไต่ทั้งตกใจกลัว ทั้งตัวสั้น นางจึงก้าวเท้าพลาดตกลงมาศีรษะกระแทกพื้นเสียชีวิต พญาข้างสารจึงได้พานางผมหอมไปอาศัยอยู่ในถ้ำข้าง (ถ้ำเอราวัณ) จนกระทั่งนางผมหอมเจริญวัยโตเป็นสาว

วันหนึ่งขณะนางผมหอมลงเล่นน้ำนางจึงดึงเส้นผม ของนางมา 3 เส้นพร้อมกับเขียนสารสีใส่ในผอบแก้วพร้อมกับอธิษฐานเสี่ยงทายหาคู่ครอง แล้วปล่อยให้ผอบนั้นลอยน้ำไป จนกระทั่งถึงเมืองเป้งจาน ขุนไทยษัตริย์ผู้ครองนครกำลังสร้างน้ำก็มีผอบใบหนึ่งลอยวนอยู่รอบ ๆ ตัว ขุนไทยจึงเก็บผอบนั้นมาเปิดดู ก็รับรู้ได้ถึงความหอมของเส้นผมนั้นก็เกิดความรักในตัวนางผมหอมทันที จึงได้ออกตามหานางผมหอมจนพบกันที่ถ้ำเอราวัณแห่งนี้เมื่อทั้งสองพบกันก็เกิดความรักใคร่เสน่หาซึ่งกันและกัน ในที่สุดทั้งสองก็ครองรักกันจนมีบุตรธิดาด้วยกัน 2 คน คือ คนพี่เป็นชายนามว่า

"สีลา" คนน้องเป็นหญิงนามว่า "ซาดา" ต่อมาทั้งสองได้พานุตรธิดาหนีพญาข้างสารจะไปอยู่เมืองเป้งจานนคร ฝ่ายพญาข้างสารกลับจากหาอาหารไม่เห็นลูกและหลานจึงได้ออกตามหาลูกและหลานจนพบ แต่ลูกและหลานกล่าวว่าพญาข้างสารจะจับตัวได้จึงหนีขึ้นไปอยู่บนยอดไม้สูง พญาข้างสารอ้อนวอนให้ลงมาหาอย่างไรนางก็ไม่ยอมลงมาด้วยความเสียใจที่ถูกลูกและหลานทิ้งไปพญาข้างสารจึงขาดใจตาย ก่อนตายพญาข้างสารได้มอบงาของตนให้ขุนไทยไว้เป็นอาวุธ เพื่อป้องกันตน ขุนไทย นางผมหอมและลูกจึงเดินทางต่อ

ขณะที่กำลังเดินทางแวะพักแรมกลางป่าก่อนจะถึงเมืองเป้งจานนครนั้น ปรากฏว่าเส้นทางนั้นมีนางผีป่าเฝ้าติดตามตลอดเวลาด้วยความที่นางหลงรักในตัวขุนไทยจึงหาทางกำจัดนางผมหอม เป็นจังหวะโอกาสเหมาะเมื่อนางผมหอมไปอาบน้ำจึงถูกนางผีป่าผลักตกน้ำไป และนางผีป่าก็แปลงร่างเป็นนางผมหอมแทน โดยที่ขุนไทยไม่รู้ตัว จนกระทั่งถึงเมืองเป้งจานนครนางผีป่าก็เข้ามาอยู่ในวังกับขุนไทยในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่เนื่องจากนางผีป่ามีพฤติกรรมแตกต่างกันกับนางผมหอมตัวจริง ขุนไทยจึงเกิดความสงสัยในตัวนางผมหอม จึงสืบหาความจริงจนเมื่อทราบความจริงจึงวางแผนหาทางกำจัดนางผีป่าได้สำเร็จ และไปรับนางผมหอมมาอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ในเวลาต่อมาขุนไทยและนางผมหอมจึงกลับไปเยี่ยมมารดาที่เมืองนครศรีเป็นช่วงที่นางสีดาขึ้นครองเมืองแล้ว ขุนไทย นางผมหอม และบุตรธิดา จึงกลับมาปกครองเมืองเป้งจานสืบมา

นางผมหอมกับพญาช้างสาร

กิจกรรม

คำชี้แจง กิจกรรมนี้มี 2 ตอน

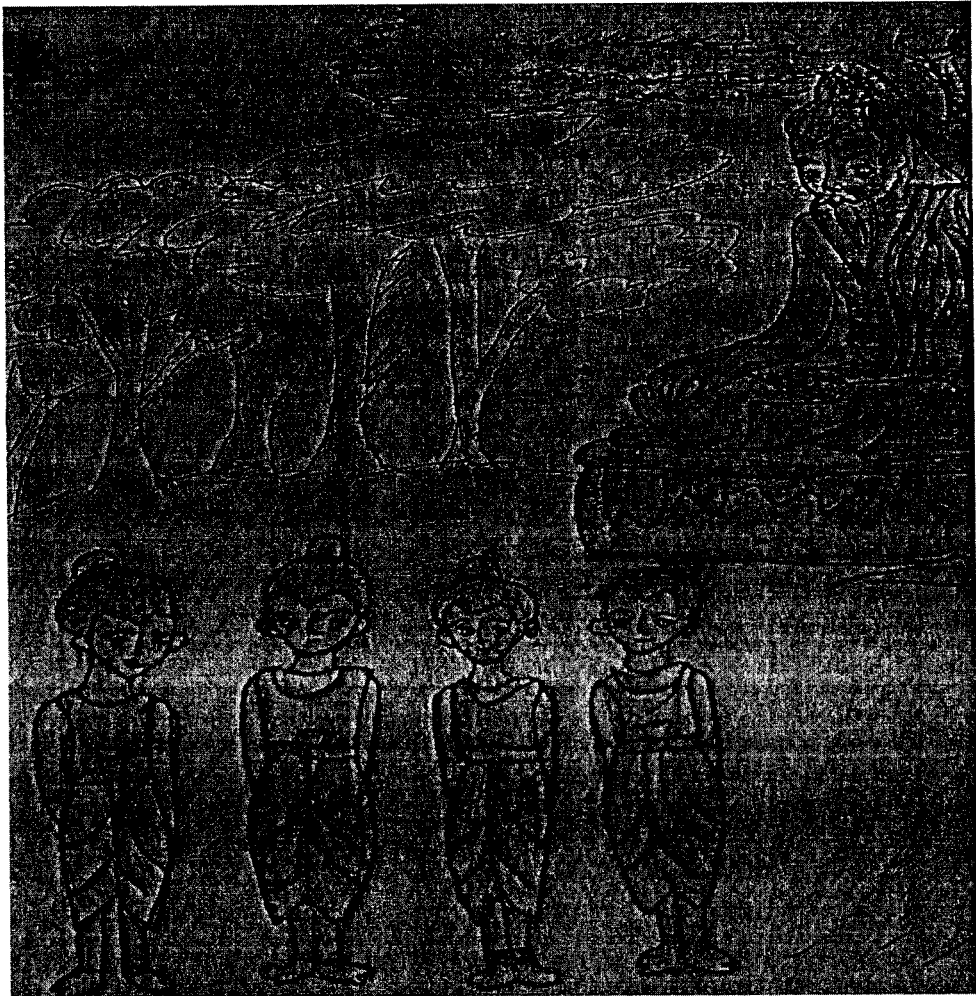
ตอนที่ 1 ให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน

1. ถ้านักเรียนเป็นนางผมหอมจะออกติดตามหาบิดาของตนหรือไม่ เพราะเหตุใด
2. นักเรียนคิดว่ากรณีที่พญาช้างสารพิสูจน์ว่าใครคือลูกด้วยการไต่งาช้าง จนทำให้นาง
ลุนเสียชีวิต สมควรหรือไม่ เพราะเหตุใด
3. การที่นางผมหอมและขุนไทหนีจากพญาช้างสารนั้นนักเรียนคิดว่าสมควรหรือไม่
เพราะเหตุใด
4. พญาช้างสารอ่อนวอนให้นางผมหอมลงมาจากยอดไม้สูงจนตัวเองขาดใจตายนั้น
นักเรียนคิดว่านางผมหอม ทำถูกต้องหรือไม่ เพราะเหตุใด
5. นักเรียนคิดว่าพฤติกรรมตัวละครตัวใดควรเอาเป็นแบบอย่าง จงยกตัวอย่าง
พฤติกรรมนั้น พร้อมแสดงเหตุผล

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนจัดแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 4 คน แล้วจัดทำหนังสือเล่มเล็กส่งครู

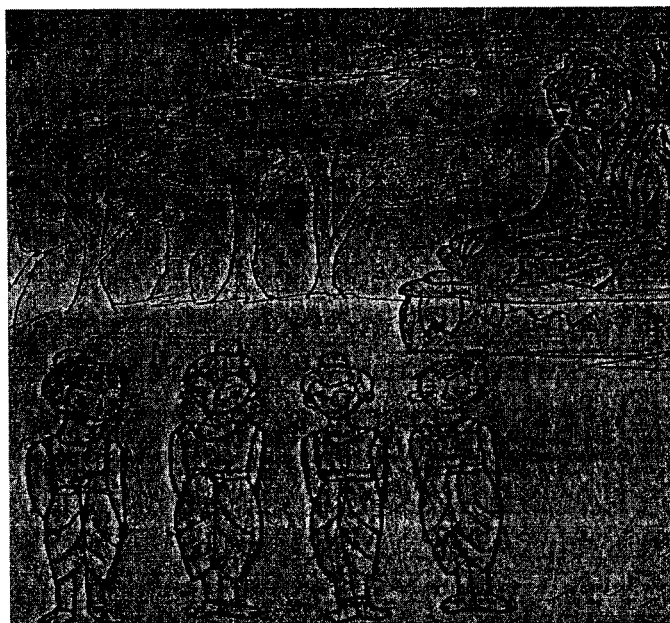
นิทานจำปาสีต้น

ถ่ายกับสี่กุมาร

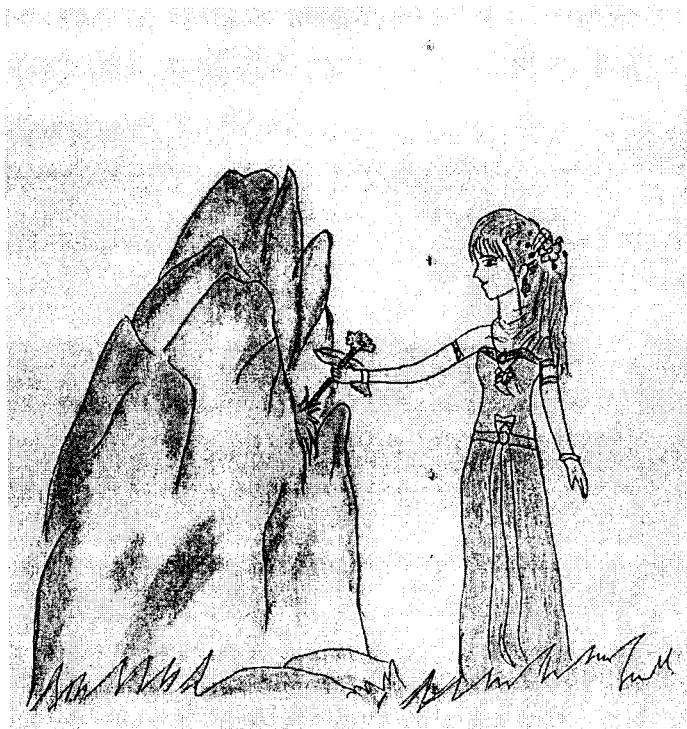
นิทานพื้นบ้านจ่าปาลีตัน

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วมีเมืองหนึ่งชื่อเมืองปัญจานคร พระมหากษัตริย์ปกครองบ้านเมืองพระนามว่าพระเจ้า จุณี มีहेสีชื่อ อักคี กล่าวถึงอีกเมืองหนึ่งซึ่งอยู่ไม่ห่าง กันมากนักชื่อเมืองจักขิน พระเจ้ากรุงจักขินมีพระมเหสีชื่อ แก้วเทวี มีธิดาด้วยกันชื่อนางประทุมมา เมื่อนางประทุมมา อายุได้ 14 ปี พระเจ้ากรุงจักขินทรงพระสุบินว่า พระ อาทิตย์ถูกเขาคดบัง ฝนตกน้ำท่วมหน้าเมืองยอดปราสาทราชวังพังทลาย เหล่าบรรดาประชาราษฎร์ ทั้งข้าทาส วัว ควาย สัตว์ต่าง ๆ จมน้ำตายอย่างอนาถ โจรหลวงทำนายว่า จะเกิดกบฏ มีกาลีบ้านกาลีเมือง และแล้วก็เกิดเหตุการณ์ร้าย ขึ้นมานกษัตริย์ได้บินมาทำลายเมืองจับผู้คนกินเป็นอาหาร ผู้คนรวมทั้งสัตว์ต่าง ๆ ล้มตายกันหมด พระเจ้ากรุงจักขินเห็นว่า เผ่าพันธุ์ชาวเมืองจะสูญสิ้นไป จึงนำพระธิดาซ่อนไว้ในกลองใบใหญ่ พร้อมเสบียงอาหาร

ต่อมาพระองค์และมเหสีก็ถูกนกษัตริย์จับกินเป็นอาหาร จนไม่เหลือผู้คนแม้แต่คนเดียว กล่าวถึงพระเจ้าจุณี แห่งเมืองปัญจาได้เสด็จประพาส ป่าตามล่ากวาง หลงทางเข้าไปในเมืองจักขิน ซึ่งหาмиผู้คนอาศัยอยู่ไม่ จึงได้ออกเดินสำรวจบริเวณรอบ ๆ เมือง และได้พบกลองใบใหญ่ใบหนึ่งจึงเปิดออกดูก็พบนางประทุมมาซึ่งมีความงามเป็นอย่างมากซ่อนอยู่ในกลอง พระองค์ตกหลุมรักนาง ประทุมมาทันทีจึงได้รับนางประทุมมาเป็นมเหสีคนที่สองรองจากพระนางอักคี สร้างความไม่พอใจ

ให้พระนางอัคคียิ่งนัก พระเจ้าจูลนีและมเหสีอยู่ด้วยกันมานานแต่ยังไม่มีพระโอรส พระธิดา ต่อมาไม่นาน พระนางปทุมมาเริ่มตั้งครรภ์ จึงเป็นเหตุให้พระนางอัคคีวางแผนทำลายพระนางปทุมมา จึงได้คิดสินบนหมอดำแยะ พร้อมทั้งให้นางกำนัลนำลูกหมามาเตรียมไว้ ในวันประสูติให้เอาผ้ามาผูกตามนางประทุมมาไว้โดยอ้างว่าพระนางประทุมมา พึ่งจะมีครรภ์แรกเกรงว่าเห็นเลือดแล้วจะตกใจกลัว พอถึงเวลาคคลอดพระนางปทุมมากลอดพระโอรส 4 องค์ พระนางอัคคีจึงให้คนใช้ไปเอากุมารทั้ง 4 นั้นลงไปไนไหแล้วเอาไปลอยน้ำ แล้วเอาลูกหมา 4 ตัวใส่พานนำไปถวาย พระเจ้าจูลนี พร้อมทั้งทูลว่าพระนางประทุมมาคลอดลูกออกมาเป็นหมาเช่นนี้ถือว่าเป็นกาลีสืบกาลีเมืองอาจจะทำบ้านเมืองต้องพบกับความหายนะก็เป็นได้ เมื่อพระเจ้าจูลนีทรงทอดพระเนตรเห็นและได้ฟังคำกราบทูลเช่นนั้น ก็ทรงกริ้วโกรธมาก จะลงอาญาแก่พระนางประทุมมาโดยให้ประหารชีวิต บูชาผีโงมด หรือเนรเทศออกนอกเมือง เหล่าบรรดาเสนาอำมาตย์ก็ให้เกิดความสงสารจึงทูลว่า ควรลงโทษโดยให้ไปเป็นนางทาสเลี้ยงหมูท้ายพระราชวังก็พอ พระนางประทุมมาจึงต้องทนทุกข์อย่างแสนสาหัส ถูกเหล่านางกำนัลใช้งานสารพัด ทั้งหาบน้ำ เก็บฟืน ดำข้าว

นางประทุมมา

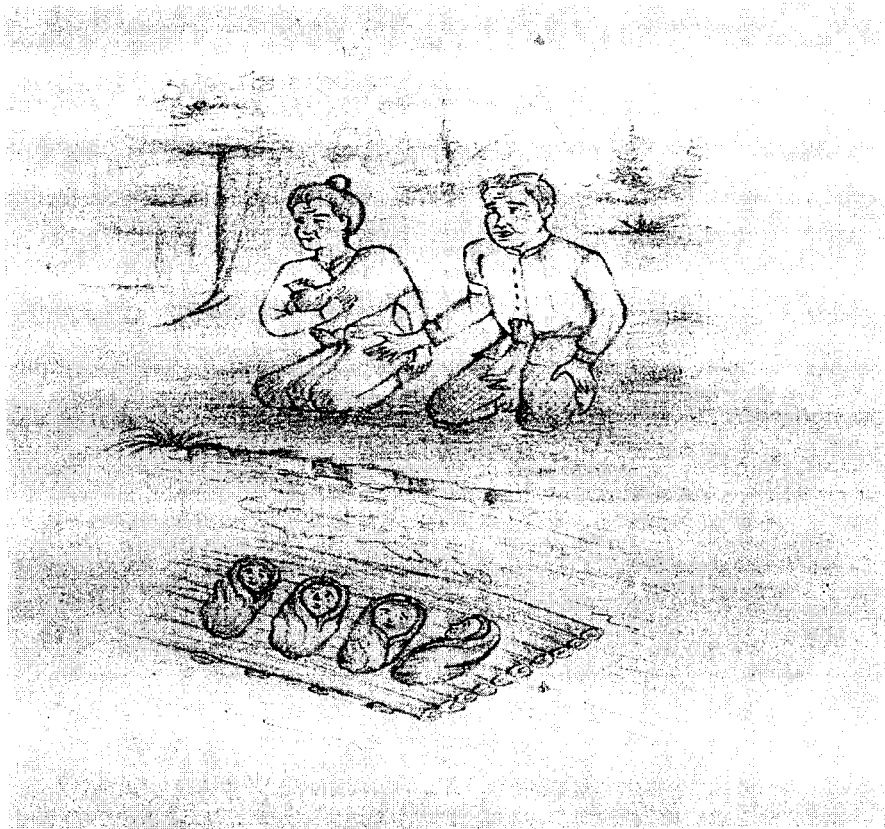
กล่าวถึงกุมารน้อยทั้ง 4 ที่อยู่ในไห เมื่อพระมเหสีอัคคีได้ให้คนนำไปลอยน้ำให้ก็ลอยไปจนถึงอุทยานสวนดอกไม้ท้ายวัง ซึ่งมีสองตายายเป็นผู้ดูแลรักษาสวน ตายายมาพบไหจึงนำเอากุมารทั้ง 4 ไปเลี้ยงดูอย่างดี ฝ่ายนางอัคคี นับตั้งแต่กำจัดนางประทุมมาได้สำเร็จแล้วก็มีความสุขเป็นอย่างมาก เป็นเวลาหลายวัน ขณะเดียวกันก็เกิดความสงสัยที่ไม่เห็นตายายสองผู้เมียนำดอกไม้มาถวายดังที่เคยทำ จึงให้นางกำนัลไปสืบดู ก็ทราบว่ามัวแต่เลี้ยงเด็กที่ได้มา ถึง 4 คน นางอัคคีก็แน่ใจว่าเด็กทั้ง 4 คนนั้น คือเด็กที่ตนเองให้นำไปลอยน้ำนางอัคคีจึงคิดอุบายอันชั่วร้าย โดยทำขนมแล้วเอายาเบื่อใส่ในขนมให้นางกำนัลนำไปให้กุมารทั้งสี่กิน ในขณะที่สองตายายไม่อยู่ และสั่งกำชับอย่าให้ใครรู้โดยเด็ดขาด เมื่อตายายกลับจากออกไปหาซื้อเสื้อผ้า ขนมมาถึงก็พบว่ากุมารน้อยทั้งสี่ได้ตายเสียแล้ว สองตายายก็ร้องไห้จนรุ่งสางด้วยความเศร้าโศกเสียใจเป็นอย่างมาก จึงจัดการเผาศพกุมารทั้งสี่และอธิษฐานว่า “หากสี่กุมารเป็นผู้มีบุญก็ให้ปาฏิหาริย์บังเกิดด้วยเถิด” เมื่อจัดการเผาศพเรียบร้อยแล้ว ทั้งสองก็กลับขึ้นเรือน พอถึงเวลาเข้านอนก็ไม่เป็นอันกินอันนอนจนรุ่งสางจึงรีบไปดูที่เผาศพ ก็ปรากฏว่ามีต้นจําปาสี่ต้นเกิดอยู่ตรงที่เผานั้น ชูดอกใบโชนกลิ้งไปทั้งสวน ต้นที่ 1 สีขาวอ่อนบริสุทธิ์ ต้นที่ 2 สีเหลือง ต้นที่ 3 สีนิล ต้นที่ 4 สีแดงดำ

นางกำนัลถอนต้นจําปา

ฝ่ายนางอัคคี เมื่อได้วางแผนใช้ยาเบื่อฆ่ากุมารน้อยทั้ง 4 แล้ว ก็ได้ให้นางกำนัลไปดูที่บ้านตายายเพื่อให้แน่ใจว่ากุมารน้อยทั้ง 4 ตายจริงหรือไม่ นางกำนัลก็กลับมาทูลว่าตายายจริง และสองตายายได้เอาไปเผาเรียบร้อยแล้ว พอรุ่งเช้ากลับเกิดเป็นต้นจําปาสี่ต้น สองตายายจะเฝ้าดูแล และหวงแหนเป็นอย่างมาก เมื่อทราบดังนั้น นางอัคคี จึงแน่ใจว่าต้นจําปานั้นต้องเป็น 4 กุมารแน่นอนจึงต้องการทำลายต้นจําปาทั้งสี่ต้นนั้นเสียอย่าให้เหลือแม้แต่ซาก จึงออกอุบายว่าให้สองตายายไปเก็บดอกไม้จําปามาถวาย สองตายายก็เกิดความสงสัยจึงทูลถามว่า “ดอกไม้ไม่มีเต็มสวนแต่ทำไมจึงต้องการ

แต่ดอกจำปา” นางอัคคีจึงทราคว่า “ก็เราอยากได้เจ้าจะเก็บหรือไม่เก็บ” สองตายายก็พากันเสรำโศกเสียใจเป็นอย่างมาก นางอัคคีจึงหันไปสั่งนางกำนัลให้เก็บดอกจำปาให้หมดทั้งต้น” นางกำนัลก็พากันป็นเก็บดอกจำปาแต่ ก็ไม่สามารถเด็ดได้ ถึงขนาดมีคฟันก็ไม่เข้า ใช้ออบเสียมขุดก็ไม่เข้าแข็งปานหิน นางอัคคีก็โกรธสั่งให้ไปจับตัวสองตายายมามัดแล้วเขี่ยนติ สองตายายจึงจำต้องร้องขอให้จำปาทั้งสี่ต้นช่วยโดยการยอมให้นางอัคคีถอนต้นจำปาทั้งสี่เสีย

ตายายมาพบสี่กุมารถูกถ่วงน้ำ

เมื่อถอนได้แล้วนางอัคคีก็นำต้นจำปาทั้งสี่ต้นไปลอยน้ำ สองตายายก็ติดตามหาแต่ไม่พบว่าติดอยู่ที่ใด จำปาสี่ต้นเมื่อถูกนำไปลอยน้ำ ก็ปรากฏว่าเทวดา อินทร์ พรหม ครุฑนาคร ได้บันดาลให้จำปาไหลทวนน้ำขึ้นไปพบกับฤาษิตาไฟ และได้ชุบชีวิตกุมารทั้งสี่คืนชีพ และตั้งชื่อกุมารทั้งสี่ว่า คนที่ 1 ชื่อ เสกราชกุมาร คนที่ 2 ชื่อ ปิตตะราชกุมาร คนที่ 3 ชื่อ สุวรรณกุมาร คนที่ 4 ชื่อ เพชรราชกุมาร ปรากฏว่าคนน้องมีนิ้วด้วนหนึ่งนิ้วเนื่องจากตาเถรศิษย์พระฤาษี ไปดึงดอกจำปาออกมาหนึ่งดอก ดอกจำปามียางเหนียวมาก เมื่อดึงขาดแล้วยางของดอกจำปา ก็เป็นสีเลือด พระฤาษีต้องทำพิธีปลุกเสกใหม่ นิ้วด้วนจึงกลายเป็มนิ้วมงคลเพชร ชื่อคนเป็นให้ตาย ชื่อคนตายให้ฟื้น และร่ำเรียนวิชาศิลปวิทยาคมจากพระฤาษีจนเก่งกล้า เมื่อกุมารทั้งสี่เจริญวัยเป็นหนุ่ม จึงมีอิทธิฤทธิ์

มาก ประกอบกับได้รับการอุปการะอุ้มชู จากพระอินทร์ พระอินทร์ได้เล่าความหลังให้กุมารทั้งสี่ ทราบความจริง กุมารทั้งสี่จึงได้วางแผนที่จะกลับบ้านเมืองเดิม กุมารทั้งสี่จึงขอลาพระฤๅษีกลับบ้านเมืองในระหว่างเดินทางกลับไปยังบ้านเมือง ได้ผ่านการต่อสู้กับข้าศึก อาณาจักรของยักษ์มารจนได้ธิดายักษ์เป็นมเหสีทุกพระองค์เมื่อถึงเมืองปัญจานครแล้ว ได้ไปหาสองตายายที่เคยเลี้ยงดูทั้งสี่มาก่อน จากนั้นได้ไปช่วยพระนางประทุมมา ผู้เป็นมารดา

จากนั้น ได้ไปเข้าเฝ้าพระเจ้าจูลณี พระบิดา และได้ทูลเล่าความเป็นจริงให้แก่บิดาทราบ พระเจ้าจูลณีจึงได้ส่งลงโทษนางอัครดี ให้เป็นข้าเลี้ยงหมู ชดใช้กับที่เคยทำกับพระนางประทุมมา ในคราวก่อน ในที่สุดทั้งเพชรราชกุมารก็ได้ใช้นิ้วเพชรอันศักดิ์สิทธิ์ ชุบชีวิตพระเจ้ากรุงจกจกจิน และพระนางแก้วเทวี ซึ่งเป็นตาและยาย ตลอดจนไพร่ฟ้าประชาชน กรุงจกจกจินให้คืนชีพดังเดิมทุกประการ

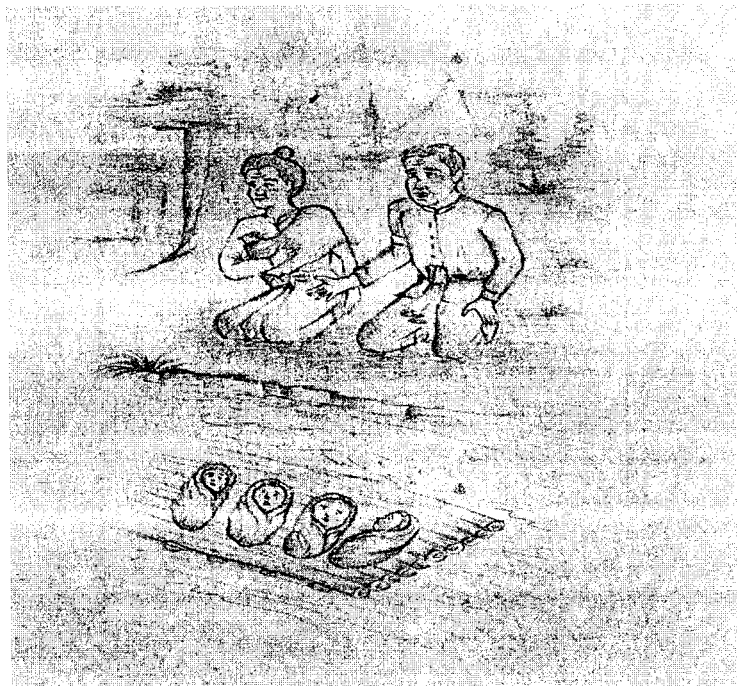
กิจกรรม

คำชี้แจง กิจกรรมนี้มี 2 ตอน

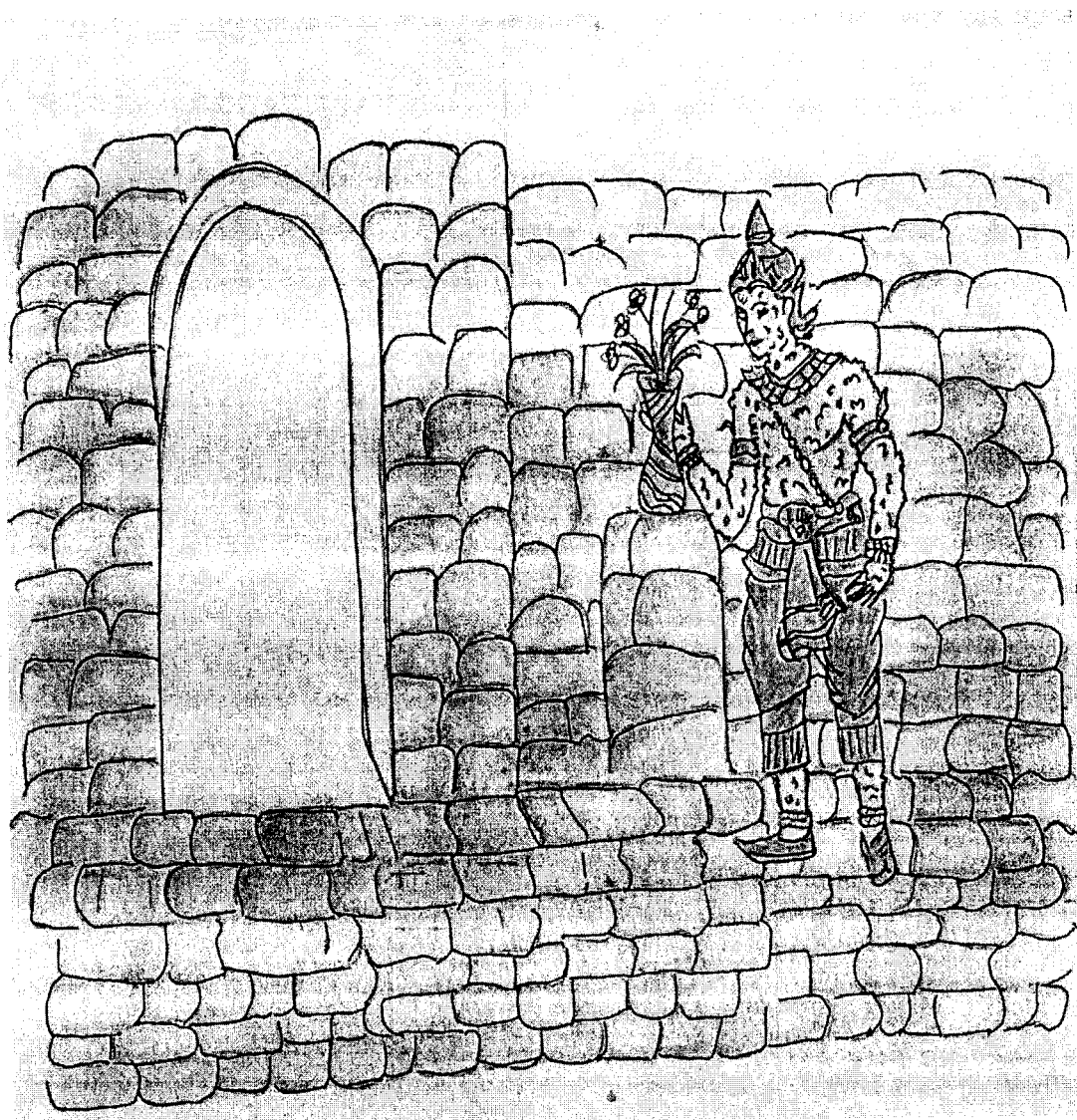
ตอนที่ 1 ให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน

1. ถ้านักเรียนเป็นนางประทุมมาจะยอมเข้าไปซ่อนในกลองใหญ่หรือไม่เพราะเหตุใด
2. การที่พระเจ้าจูลีนี้นำนางประทุมมามาเป็นชายาคคนที่สอง นักเรียนคิดว่าเหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด
3. ถ้านักเรียนเป็นกุมารทั้งสี่ เมื่อทราบว่าใครเป็นผู้ทำร้ายตนเอง นักเรียนจะทำเช่นไรกับบุคคลคนนั้น เพราะเหตุใด
4. พฤติกรรมตัวละครตัวใดที่สมควรเอาเป็นแบบอย่าง จงยกตัวอย่าง
5. จากนิทานเรื่องจำปาสี่ต้น นักเรียนได้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตอย่างไร

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนบอกวิธี การประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ตามหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา ในชีวิตประจำวัน แล้วอภิปรายหน้าชั้นเรียน

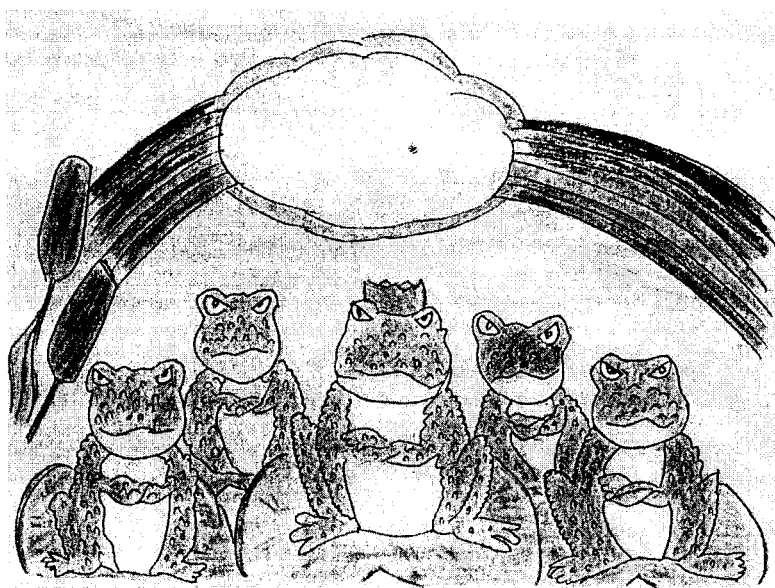

นิทานพญาคันคาก

นิทานพญาคันคาก

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นคางคก ยังมีเมืองเมืองหนึ่งชื่อเมืองอินทปัตถนคร เจ้าเมืองคือท้าวพระยาเอกราชา มีมเหสีคือพระนางเทวี พระองค์ทรงปกครองบ้านเมืองด้วยทศพิธราชธรรม ประชาชนอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ครั้นเมื่อพระนางเทวีให้กำเนิดพระโอรส กุมารน้อยกลับมีผิวหนังเหมือนกับคันคาก(คางคก) แต่พระบิดาและพระมารดา ก็เล็งดูด้วยความรักใคร่ ให้ชื่อว่าพญาคันคาก

เมื่อเข้าสู่วัยหนุ่มพญาคันคากถึงเวลาจะต้องมีคู่ครอง ก็อยากจะได้เมียสวยเช่นคนอื่น ๆ พระยาเอกราก็ได้เตือนสติว่า “เจ้าเนรมีรูปร่างที่เหมือนคันคากให้เจ้าหาผู้ที่ใกล้เคียงกับเจ้าดีกว่านะลูกเอ๋ย” ท้าวคันคากก็ได้แต่เสียใจในรูปร่างหน้าตาของตนเองจึงได้ตั้งจิตอธิษฐานต่อบุญที่เคยสร้างแต่ปางก่อน ร้อนถึงพระอินทร์เห็นความเดือดร้อนของท้าวคันคากจึงได้เนรมิตปราสาทพร้อมอู๋นางแก้วมาให้เป็นภรรยา และแปลงรูปร่างของท้าวคันคากให้เป็นหนุ่มรูปงาม ต่อมาพระเจ้ากรุงอินทปัตถนครก็สละราชสมบัติให้ท้าวคันคากปกครองบ้านเมืองแทน และมีพระนามว่า “พญาคันคาก” พระองค์ก็ปกครองบ้านเมืองด้วยความร่มเย็น ไพรีฟ้าต่างชื่นชมยินดี ในพระบารมีต่างแซ่ซ้องสรรเสริญไปทั่ว

กล่าวถึงพญาแถนเทพแห่งฝน ผู้อยู่บนสรวงสวรรค์ ก็บังเกิดความเคียดแค้นที่พญาคันคากผู้มีเชื้อสายสัตว์เดรัจฉาน โฉมหน้าบุญญาธิการเทียบเทียมเทพเจ้า พญาแถนจึงบันดาลไม่ให้ฝนตกยังความเดือดร้อนมาสู่โลกมนุษย์อย่างแสนสาหัส บรรดาสัตว์ทั้งหลายจึงหาวิธีปราบพญาแถนแต่ก็ไม่สำเร็จ ร้อนถึงพญาคันคากจึงอาสาปราบพญาแถน พญาคันคากใช้วิธีการรุกเสียบ โดยให้

กองทัพมอดกัณฑ์อสูรต่าง ๆ ของทหารพญาแถน ให้ตะขาบและแมลงป่องเข้าไปซ่อนตัวในกอง
 ฟืน เสื้อผ้าของทหารพญาแถน พอได้เวลาเหมาะก็ส่งสัญญาณ โจมตี พวกตะขาบแมลงป่องก็รุมกัด
 ค่อยทหารพญาแถน พอทหารจะคว้าอาวุธมาสู้ อาวุธก็หักใช้การไม่ได้ กองทัพเกิดระส่ำระสาย
 พญาแถนต้องทำสัญญาสงบศึกกับพญาคันคาก โดยมีข้อตกลงว่า หากพญาแถนเห็นบั้งไฟที่มนุษย์
 จุดขึ้นมา ต้องบันดาลให้ฝนตก ถ้าได้ยินเสียงกบเขียดแสดงว่าฝนได้ตกไปถึงโลกมนุษย์แล้ว และ
 ถ้าได้ยินเสียงโหวด หรือว่าวธนู ต้องให้ฝนหยุดตกเพราะถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยว

หลังจากทำสัญญาพญาแถนก็ถูกปล่อยตัว ตั้งแต่นั้นมาเมื่อถึงเดือนหก ชาวอีสานก็
 ต้องจุดบั้งไฟเป็นการเตือนพญาแถนว่าให้ฝนตกลงมาได้แล้ว

จุดบั้งไฟเพื่อเป็นสัญญาณให้พญาแถน

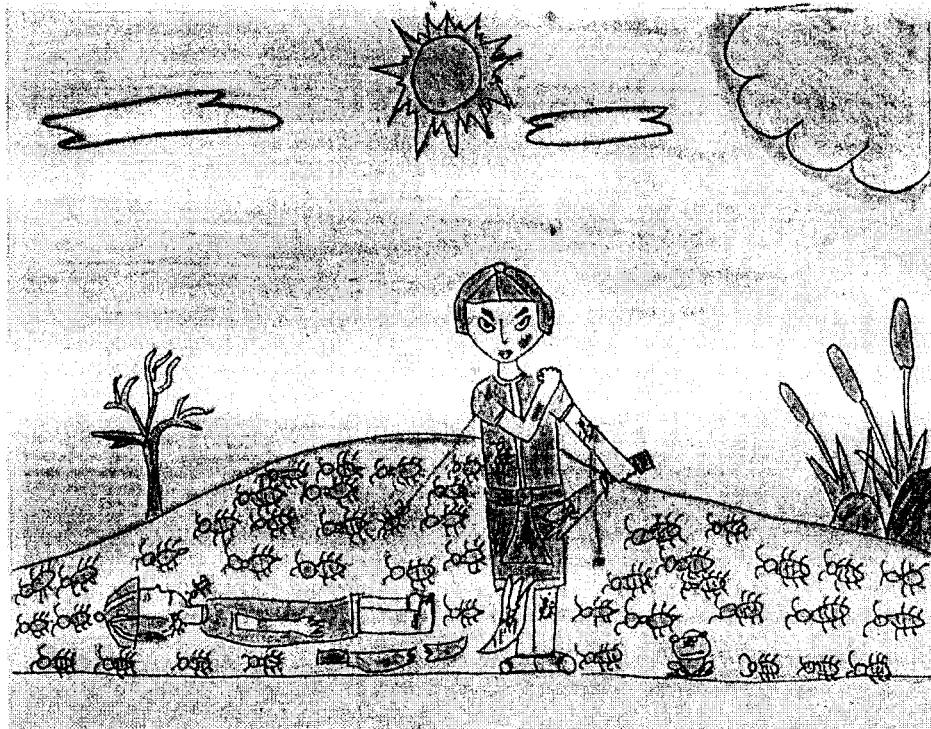
กิจกรรม

คำชี้แจง กิจกรรมนี้มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน

1. ถ้านักเรียนมีรูปลักษณะเหมือนพญาคันคากนักเรียนจะทำเช่นไร เพราะเหตุใด
2. การที่พระยาเอกราชาพูดให้สติพญาคันคากในการเลือกคู่ครอง นักเรียนเห็นด้วยกับความคิดนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด
3. นักเรียนคิดว่าพญาคันคากมีพฤติกรรมอย่างไรที่ควรนำมาเป็นแบบอย่าง
4. จากนิทานเรื่องนี้ นักเรียนชอบตัวละครตัวใดมากที่สุด เพราะเหตุใด
5. นักเรียนคิดว่านิทานเรื่องนี้ให้ความรู้และข้อคิดในเรื่องใดบ้าง

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนเขียนเล่าประสบการณ์ในการร่วมงานประเพณีบุญบั้งไฟ

กองทัพมดทำลายอาวุธต่าง ๆ ของทหารพญาแลน

นิทานขุณนางแก้ว

ขุณ-นางแก้ว

นิทานเรื่องขลุ นางอ้ว

ท้าวพรหมสีเป็นกษัตริย์เมืองกาสิ มีมเหสีชื่อนางพิมพากาสี มีโอรสรูปงามชื่อว่า ท้าวขลุ ส่วนเมืองกายมีกษัตริย์คือท้าวปุตลาคมีมเหสีชื่อนางจันทรา มีธิดาที่งดงามชื่อนางอ้ว ท้าวพรหมสีและท้าวปุตลาคได้เคยสัญญากันว่าจะให้โอรสและธิดาอภิเษกสมรสกัน แต่ไม่ทันที่โอรสและธิดาจะโตเป็นหนุ่มสาว ทั้งคู่ก็สิ้นพระชนม์ไปก่อน โดยที่มเหสีทั้งสองก็ไมรู้อะไรมาก่อน

นางพิมพากาสีและนางจันทาต้องทำหน้าที่ปกครองบ้านเมืองเรื่อยมาจนกระทั่งโอรสและธิดาเข้าสู่วัยหนุ่มสาว ท้าวขลุได้ทำหน้าที่ปกครองบ้านเมืองแทนมารดา

อยู่มาวันหนึ่งท้าวขลุได้ออกเยี่ยมเยือนราษฎรเกิดพลัดหลงเข้าไปยังเมืองกาย ชาวเมืองกายพาท้าวขลุเข้าเฝ้านางจันทา เมื่อท้าวขลุได้พบกับนางอ้วก็เกิดความรักใคร่ชอบพอกัน และลักลอบได้เสกกันที่สุดในที่สุด ท้าวขลุลาถนางอ้วกลับเมืองพิมพากาสีเพื่อจัดขบวนขันหมากมาสู่ขอ

ฝ่ายกษัตริย์ขอม้วยชราชื่อขุนกลาง ซึ่งที่ขาจะสักลายได้หลงรักนางอ้วมาเป็นเวลานาน ได้มาเจรจาสู่ขอนางอ้ว นางจันทาจึงบังคับและทุบตีนางอ้วให้แต่งงานกับขุนกลางจะได้ช่วยแบ่งเบาภาระการปกครองบ้านเมือง นางอ้วจึงหนีออกจากวังมาผูกคอตายที่ต้นจวง บริเวณชายแดนเมืองกายกับเมืองพิมพากาสี

เมื่อท้าวขลุทราบข่าวการตายของนางอ้วก็เสียใจมากจึงใช้มีดแทงคอตัวเองตายและก่อนตายได้ขออริษฐานว่าขอให้ได้พบกับนางอ้วที่บนสวรรค์

ชาวเมืองนำศพของท้าวขลุและนางอ้วมาฝังไว้ด้วยกันที่บริเวณชายแดนของเมืองทั้งสอง และวันใดที่วิญญาณของทั้งสองคิดถึงชาวเมืองพิมพากาสีและเมืองกายก็จะเกิดเป็นรุ่งกินน้ำคู่ผัวเมียให้เห็นอยู่บนท้องฟ้า

กิจกรรม

คำชี้แจง กิจกรรมนี้มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน

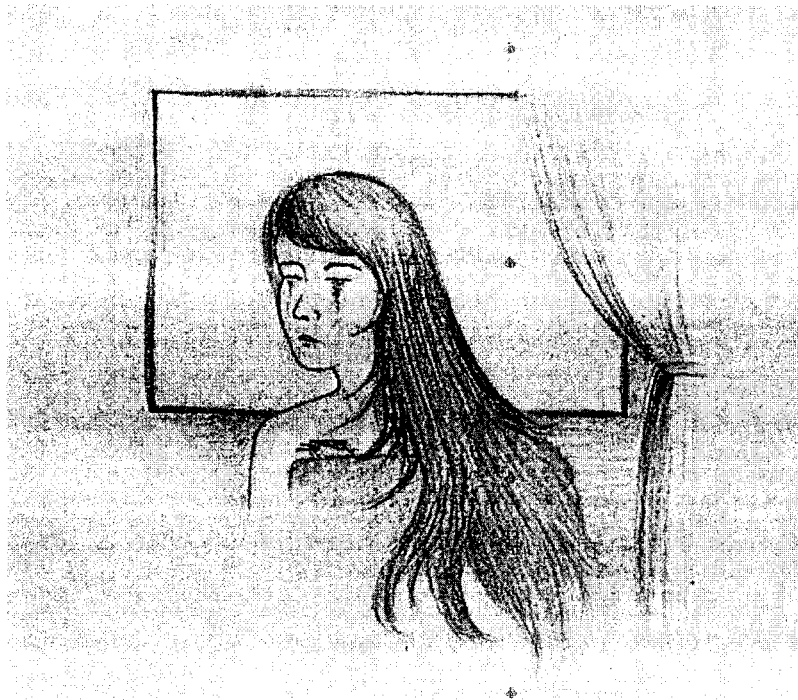
1. ถ้านักเรียนเป็นนางจันทานักเรียนจะบังคับนางอ้วหรือไม่ เพราะเหตุใด
2. ถ้านักเรียนเป็นนางอ้ว แล้วถูกบังคับให้แต่งงานนักเรียนจะอย่างไร

เพราะเหตุใด

3. การที่ท้าวชูดูใช้มีดแทงตัวเองตายเพราะเสียใจต่อการตายของนางอ้วนั้นนักเรียนคิดว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่ เพราะเหตุใด

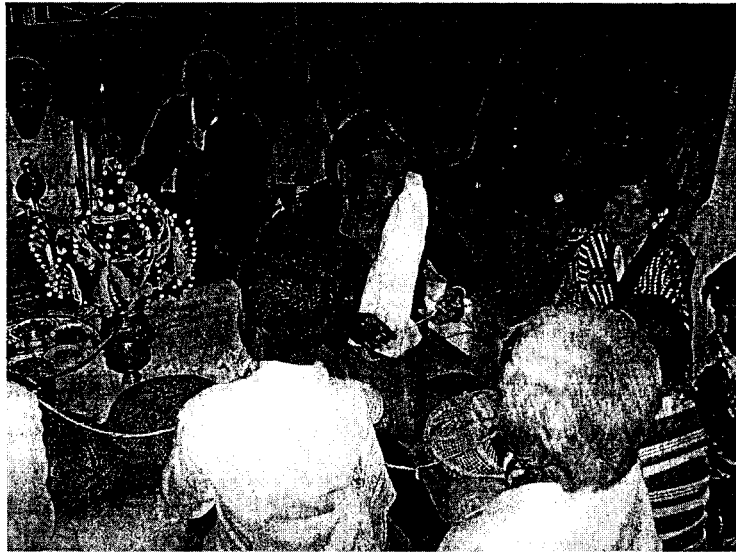
4. นักเรียนชอบตัวละครตัวใดมากที่สุด เพราะเหตุใด
5. นิทานเรื่องนี้ได้รับความรู้และข้อคิดในเรื่องใดบ้าง

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนเขียนสรุปสั้นเรื่องชูลุนางอ้วตามจินตนาการของตน แล้วมาเล่าหน้าห้อง

นางอ้วเสียใจที่ถูกแม่บังคับให้แต่งงานกับชูลอง

วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทผญาและคะลำ

อวยพรงานแต่งงาน

อวยพรขึ้นบ้านใหม่

ผญา

คำว่าผญา มาจากคำว่าปัญญา เป็นคำนามที่มีความหมายอยู่ในเชิงเปรียบเทียบเป็นกลอนพื้นบ้านที่ บ่าว – สาว ชาวบ้านมาว่าแก่กันหรือค่อนข้างและเสียดสีในการแสดงสื่อความหมายถึงความรักแต่ไม่ว่ากันตรงๆ เป็นลักษณะเสียดสีเปรียบเทียบเปรยซึ่งกันและกัน ในสมัยก่อนส่วนมากจะว่ากันในลักษณะกลอนสด ดังต่อไปนี้ เช่น “คันเจ้า จิ้นจีซ่าง กังหม่มเป็นพระยา อย่าดูลืมคนทุกข์ จีควายคอนกล้า ได้เป็นพระยาแล้ว เสวย เมืองตุ้มไผ่ เจ้าอย่าปะปล่อย ไว้ให้นอนค้าง อยู่ผู้เดียว”

ผญา คือ คำภาษาอีสานที่เป็น สำนวน คำคม สุภาษิต หรือคติเตือนใจมีความหมายลึกซึ้ง ต้องแปลหรือตีความจึงจะรู้ความหมายที่แท้จริง ชัดเจน

ที่มาของผญา ผญามีที่มาจากต่อไปนี้

1. เกิดจากประเพณี ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีโอกาสพูดจาปราศรัยกัน เช่น ประเพณีลงแขก ประเพณีลงครกกระเดื่องตำข้าว
2. เกิดจากการอบรมสั่งสอนสมาชิกในสังคม โดยนำแนวคิดมาจากสิ่งรอบตัว เช่น แนวคิดจากสภาพธรรมชาติ แนวคิดจากข้อปฏิบัติที่เหมาะสม
3. ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรม
4. ได้รับอิทธิพลจากการละเล่นของไทย เช่น กินพุ่มฮ้อน ฟ้อนพุ่มเมา (จะกินอาหารต้องกินขณะที่ยังร้อนอยู่ ถ้าจะฟ้อนให้สนุกต้องฟ้อนตอนกำลังเมา)
5. ได้อิทธิพลจากสถาปัตยกรรมอีสาน เช่น ปลูกเหือนได้ชานพร้อมสำหรับผญาที่นำมาให้ศึกษานี้ ประกอบด้วยผญา 3 ประเภท คือ
 1. ผญาภาษิต เรียกว่า ผญาถ่อม มีเนื้อหาสั้น มีใจความไปในทาง สั่งสอน หรือเปรียบเทียบ โดยใช้ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่มีในท้องถิ่นมาเป็นสื่อในการเปรียบเทียบ เเชิงสั่งสอน และให้คติเตือนใจ
 2. ผญาเกี่ยว เรียกว่า ผญาเครือ เป็นผญาที่ได้ตอบกันระหว่างหนุ่มสาว มีใจความยืดยาว คล้ายเพลงยาว เนื้อหาของผญาแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตด้านอาชีพของท้องถิ่น คือ การทำนา คุณค่าของผญาอยู่ที่การใช้สื่อจากอาชีพ และธรรมชาติที่อยู่รอบตัวมาใช้โวหารในการเปรียบเทียบ
 3. ผญาอวยพร เป็นผญาที่ใช้อวยพรบุคคลทั่วไปในวาระ และโอกาสต่าง ๆ กัน เพื่อความเป็นสิริมงคล

อวยพรงานแต่งงาน

สำหรับผญาแต่ละประเภท มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. ผญาภายิตหรือผญาถ่อม

วิทชากร นายคำมูล ขางศรี

ผญาภายิตหรือผญาถ่อม มีเนื้อความในทางสั่งสอน หรือเปรียบเทียบให้คิดเตือนใจ
ดังจะยกตัวอย่างสั้น ๆ ดังนี้

อ้ายนี้อยากกินตับฟ้า แขนบ่ยาว เต๋บ่ฮอด อยากกินปอดฟ้า แขนลั่น เต๋บ่เลิง สานอ

ความหมาย หมายถึงสิ่งที่สูงเกินเอื้อม

ให้ข้อคิดว่า การจะรักหรือแต่งงานควรเลือกที่เหมาะสมกับตัวเราทั้งด้านฐานะ
พื้นฐานครอบครัว การศึกษา และฐานะทางสังคม

เต่าแก่แล้วเนื้อเหี่ยวหนังยาน หูตาเสียกะบือยังน้อย ตนโตกะหมองหม่นหุบ
 แจ้ง ตานันกะบือส บาดสิดูอย่างย้าย ย้ายย่างไปมา หลังขดโขแข่งโงงอโง้ง เลียบ
 แสนแผนหน้าโสภาคคือเก่า เต่าแก่แล้วแนวนี้สู้คน

ความหมาย พอถึงวัยชรา เนื้อหนังก็เหี่ยว หูก็ตึงตาก็ฟาง หลังก็โก่ง ไม่สวยไม่หล่อ
 เหมือนแต่ก่อน แต่ทุกคนก็จะเป็นเช่นนี้ไม่มียกเว้น
 ให้ข้อคิดว่า สังขารไม่เที่ยงแท้แน่นอน ความคิดต่างหากที่ยั่งยืน

มันบ่มีใผเอียนจบถ้วน เหมิดกบวนแปดหมื่น ดอกหนา แต่หลวงพ่อนอนเฝ้าตู้ บ่
 มีผู้สูโตดอกเด

ความหมาย ไม่มีใครที่สามารถเรียนรู้ได้ทุกเรื่องทุกอย่าง
 ให้ข้อคิดว่า คนเราไม่จำเป็นต้องรู้หรือเก่งทุกเรื่อง แต่ถ้ารู้สิ่งใดก็ให้รู้อย่างถ่องแท้
 และรู้จริง

คนแก่ แสดงให้เห็น
 สังขารที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอน

แต่ว่าเหลนหลานหล่อน บ่ปูนปานเฒ่าย่า เด็กน้อยผู้ตั้งล้านบ่ปานเฒ่าผู้เดียวดอกเด

ความหมาย เด็ก ๆ ถึงจะเรียนรู้มากแต่ก็ไม่เท่าประสบการณ์ของคนสูงอายุ
ให้ข้อคิดว่า ให้เด็กเชื่อฟังผู้ใหญ่เพราะผู้ใหญ่ผ่านประสบการณ์มากกว่าย่อมมอง
อนาคตด้วยความไม่ประมาท

สร้างมาตกกล้าไว้เชิงโพนให้น้ำแซ่ สร้างมาแซ่กล้าไว้ในน้ำให้ปลากิน

ความหมาย ลงทุนที่เปล่าประโยชน์ไม่ได้สิ่งตอบแทน
ให้ข้อคิดว่า จะทำอะไรให้คำนึงถึงผลดีผลเสียที่จะตามมา และเกิดประโยชน์มาก
น้อยแค่ไหน

ใจประสงค์แล้วเมืองแกวกะดันฮอด ใจประสงค์ยอด แก้วในกำกะก่นหา

ความหมาย ถ้าต้องการสิ่งใดแล้ว เมื่ออยากได้ต้องเอามาให้ได้
ให้ข้อคิดว่า ให้มีความพยายามในสิ่งที่ตนเองตั้งความหวังไว้และพยายามทำให้ สำเร็จ

เด็กน้อยนี้ได้ยินเสียงแมวร้องในเรือนมันกะตัน เสือโคร่งมีหมื่นชั้นคนเฒ่ากะบ่กลัว

ความหมาย เด็ก ๆ แคได้ยินเสียงแมวก็กลัวแล้ว แต่ผู้ใหญ่ไม่กลัวสิ่งใด
ให้ข้อคิดว่า ผู้ใหญ่ผ่านประสบการณ์มากย่อมมีชั้นเชิงหรือเล่ห์เหลี่ยมมากกว่า

ว่าลิกินดับฟ้า แขนบ่ยาวยื้อบ่ฮอด ว่าลิกินปอดฟ้า แขนสั้นยื้อบ่ถึง

ความหมาย หมายถึงสิ่งที่สูงเกินเอื้อม

ให้ข้อคิดว่า อย่าใฝ่สูงเกินฐานะ หรือความเหมาะสมของตัวเอง

บ้านอยู่ใกล้ป่าได้อยู่เือนแพ บ้านใกล้น้ำบได้กินปลาแดก

ความหมาย ใกล้เกลือกินต่าง

ให้ข้อคิดว่า อย่ามองข้ามสิ่งดีๆ ที่อยู่ใกล้ตัว

ก้นได้กินเนื้อวัวจะให้ห้วงคุณหมาแม่เต๋อ บาดท่าโจรมันมาตีเพิงพาหมาน้อย

ความหมาย เมื่อ ได้ดีแล้วให้เอื้อเฟื้อต่อผู้ต่ำต้อยกว่า เผื่อยามมีภัยจะได้พึ่งพาอาศัย

ให้ข้อคิดว่า เมื่อ ได้ดีแล้วอย่าลืมตัว

2. ผญาเกี่ยว หรือผญาเครือ

วิทยากร นางไพโรบูรณ์ ยางศรี

เป็นผญาที่ได้ตอบกันระหว่างหนุ่มสาว มีใจความขี้ตบขาว คล้ายเพลงยาว เนื้อหาของผญาแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตด้านอาชีพของท้องถิ่น คุณค่าของผญาอยู่ที่การใช้สื่อจากอาชีพและธรรมชาติที่อยู่รอบตัวมาใช้โวหารในการเปรียบเทียบ ดังจะยกตัวอย่าง ดังนี้

(หญิง) ก้นอ้าย กัดฮอดน้อง ให้เหลียวเบ็งเดือนดาว สายตาเฮา ลิกล่อมกันเทิงฟ้า
(ถ้าพี่คิดถึงน้องให้มองขึ้นดูบนฟ้า ก็จะเจอกับสายตาน้องที่มองฟ้าอยู่เช่นกัน)

(ชาย) อ้ายนี้ เป็นดั่งแนว เสียมเทียน ผสงหา แต่ดินแก่น เสียมบ้องดิน ผสงที่นใส่แต่
โพน หั่นแล้ว
(หมายปองผู้หญิงที่สูงศักดิ์กว่าตัวเอง)

(ชาย) ลัจจะ ผู้หญิงนี้ คือหาง หมาแม่ ลอดฮั่วแล้ว งอขึ้นดั่งเดิม แท้ແหล่ว
(คำพูดของผู้หญิงเชื่อไม่ได้)

(ชาย) สี้ให้ ไลลิมเจ้า บมีไลลิมง่าย ฟ้าบ่หงาย ดินทรายบป็น หินอยู่น้ำ
ฟูจั้นกะ บไลผู้ดีเอย
(ถ้าจะให้ลืมน้องไม่มีวันลืมได้ถึงแม้ฟ้าดินจะกลับด้านหรือก้อนหินจะลอยขึ้นน้ำก็ไม่มีวันลืม)

(ชาย) น้องสาว เขาซ่าว่า เจ้านี้เอา หินแห่มาคั้นสั้ม เอาลมเฮ็ดตอง เอาแดดมาเฮ็ด
ตอกจิว มันลืมนบ่อนจั่งได้ หล้าเอย

(ทำในสิ่งที่เป็นไปได้)

(ชาย) ลิปปีดำ ชาวปีดำ บ่เห็นควาง มายามมั่ง บาดท่าเข้าขึ้นเค้า จ้งเห็นเจ้าเทือ เดียว
(ลิปปี ชี้ลิปปีไม่เคยเห็นหน้าน้อง แต่พอข่าวขึ้นขู่แล้วจึงเห็นหน้าเจ้า)

(ชาย) เพินแมน เชื้อไม้โพธิ์ โตแมนเชื้อไม้พรวัว โพธิ์เอย สังกบ่नाव ดั่งพร้อมเข้าใส่
โพธิ์ แคนอ

(ชายและหญิงต่างฐานะ ต่างชนชั้น ไม่มีทางได้ที่จะเปลี่ยนแปลงได้)

อวยพรแต่งงาน

3. ผญาอวยพร

วิทยากร นายคำมูล ยางศรี

เป็นผญาที่ใช้อวยพรบุคคลทั่วไปในวาระ และโอกาสต่าง ๆ กัน เพื่อความเป็นสิริมงคล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผญาอวยพรให้คนทั่วไป

ขอให้หมู่เจ้าได้มีเงินคำแก้วไหลมาเอื้องเฮือ ให้มีเสื่อและผ้าไหลล้นหลังมานอนหลับ
ให้เจ้าได้เงินพัน นอนฝันให้เจ้าได้เงินหมื่น นอนตื่นให้เจ้าได้เงินแสน แปนมือมาให้ได้แก้วมณี
โชติ โทษฮ้ายอย่ามาพาล มารฮ้ายอย่ามาข้อง เจ้าเคื้อ

อวยพรแต่งงาน

คำอธิบายศัพท์

แปนมือ	หมายถึง	แบมือ
โทษฮ้าย	หมายถึง	โชคร้าย
มารฮ้าย	หมายถึง	สิ่งที่ไม่ดี

ความหมาย เป็นการอวยพรให้คนที่มาร่วมงานว่า ขอให้เจ้าได้มีเงินทองไหลมาเทมา นอนหลับให้ได้เงินพัน นอนฝันให้ได้เงินหมื่น นอนตื่นให้ได้เงินแสน แบบมือขอให้ได้แก้วมณีโชติ ไม่ให้มีโชคร้าย หรือมารร้าย ศัตรูมาใกล้เจ้าได้

พญามีคุณค่าในด้านการอบรมสั่งสอน การอวยพรให้มีความสุขและให้มีความเป็นสิริมงคลในชีวิต ให้มีแต่สิ่งดีเข้ามาในชีวิต และเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้คนทั่วไป ให้ความสุขทางใจแก่ผู้ได้รับพร ของคนในสมัยก่อน แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ผูกพันกับการทำมาหากิน การทำบุญทำทาน การสืบทอดประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ซึ่งนับวันจะหายาก

กิจกรรม

คำชี้แจง กิจกรรมนี้มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่ย่านต่อไปนี้

1. การสนทนาโดยใช้บทพูดของคนในสมัยก่อน แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทย
อย่างไรบ้าง

2. ให้นักเรียนเลือกบทพูดที่ชอบมากที่สุด พร้อมแสดงเหตุผลประกอบ

3. นักเรียนสามารถนำบทพูดมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไรได้บ้างจง
ยกตัวอย่าง

4. “เขื่อนั่งต่ำ อย่าได้นั่งสูง เขื่อนั่งสูงตาให้ขำปานแก้ว” ผู้เขียนพจนานนี้มีเจตนาที่จะ
สอนการวางตัวในเรื่องใด จงอธิบายและยกตัวอย่างประกอบ

5. จงวิเคราะห์พจนานต่อไปนี้ว่าให้แง่คิดเกี่ยวกับอะไร “คนได้อยู่ยอดฟ้า ฆาตราช
ประดับมุก อย่าได้ลืมคนทุกข์ผู้ขี่ควายคอนกล้า”

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มไปรวบรวมบทพูดจากบุคคลในท้องถิ่นแล้วนำเสนอหน้าชั้นเรียน

อวยพรขึ้นบ้านใหม่

คะลำ

คะลำเป็นการควบคุมกิริยามารยาทของคนเมืองหนองบัวลำภูที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ คำว่า คะลำ เป็นภาษาอีสานแปลว่า 'ไม่ดี ไม่งาม ไม่เหมาะสม เป็นบาปเป็นกรรม' ถ้าทำอะไรลงไปแล้วผู้เฒ่าผู้แก่ทักท้วงว่าคะลำ ผู้ทำจะไม่กล้าทำต่อไป คะลำนี้ถือเป็นคำศักดิ์สิทธิ์ เป็นประเพณีสืบต่อกันมาจนทุกวันนี้

การคะลำของคนคนภาคอีสานโดยทั่วไป ก็หมายถึงการห้ามไม่ให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่คะลำ (สิ่งไม่ดีไม่งาม) ซึ่งผู้เฒ่าผู้แก่สมัยโบราณ ใช้เป็นกลวิธีในการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน แต่จะไม่ห้ามตรง ๆ เพราะคนสมัยก่อนยังมีความเชื่อในเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อ ผู้เฒ่าผู้แก่ บอกลูกหลานว่าทำแบบนี้จะคะลำ ลูกหลานก็จะกลัว กลัวว่าถ้าฝ่าฝืนจะทำให้มีอันเป็นไป หรือมีอันตรายถึงแก่ชีวิตได้

1. ของคะลำเกี่ยวกับการกิน เช่น

กินเข้าปอดฝาก่อง บู้เก็บฮู้เมี่ยน คะลำ

(กินข้าวอิ่มแล้วไม่ปิดฝากระติบข้าว และไม่เก็บให้เรียบร้อย ไม่ดี)

มีความเชื่อว่า เมื่อกินข้าวอิ่มแล้วไม่ปิดฝากระติบข้าว คันทิ้งที่แต่งงานแล้วจะทำให้ต้องหย่าร้างกัน ถ้ายังไม่แต่งงานเชื่อว่าทำอะไรก็ไม่เจริญ
สอนเกี่ยวกับ ความมีระเบียบ กินเสร็จให้รู้จักเก็บให้เรียบร้อย

ไทเอือนเดียวกันกินบ่พร้อมกัน ผู้น้อยกินก่อนผู้ใหญ่ เมียกินก่อนผัว คะลำ

(อยู่บ้านเดียวกันไม่กินข้าวพร้อมกัน เด็กกินก่อนผู้ใหญ่ ภรรยากินก่อนสามี ไม่ดี)

มีความเชื่อว่า ภรรยากินก่อนสามี หรือเด็กกินก่อนผู้ใหญ่จะทำให้มีบาปติดตัว
สอนเกี่ยวกับ ให้รู้จักความเหมาะสม หรือมีสัมมาคารวะต่อผู้ที่สมควรคารวะ

เอาเงินกินให้ทาน คละล่า

(เอาอาหารที่ทานไม่หมดให้ทานหรือเอาไปทำบุญ มันบาป ไม่ดี)
มีความเชื่อว่า เอาของที่เหลือกินแล้วไปทำบุญจะเป็นบาปตกนรก
สอนเกี่ยวกับ ความเหมาะสม ความถูกต้องในการทำบุญทำทาน

กินข้าวโตโสความเพิ่น

(กินข้าวตัวเองไปพร้อมๆ กับพูดนินทาคนอื่น ไม่ดี)
มีความเชื่อว่า จะทำให้ไม่เจริญรุ่งเรือง
สอนเกี่ยวกับ การพูดนินทาว່าร้ายคนอื่นเป็นสิ่งไม่ดี

2. ของคละล่าเกี่ยวกับการเดิน เช่น

ผัวไปค้า เมียเป็นเพศ (แต่งตัว) คละล่า

(สามีไปทำงานต่างถิ่น ภรรยาชอบแต่งตัวสวย ไม่ดี)
เชื่อว่า จะมีการคบชู้เกิดขึ้น
สอนเกี่ยวกับ การวางตัวให้เหมาะสมเวลาสามีไปทำงานไกลๆ คนอื่นจะนินทาได้

ไปปลามาบ่คอบ คละล่า

(จะไปจะมาไม่รู้จักบอกไม่รู้จักไหว้ ไม่ดี)
สอนเกี่ยวกับ สอนให้รู้จักการมีสัมมาคารวะ ไปลามาไหว้

ไปแอบฟังเขาว่าพื้นทานขวัญกัน ค่ะล้า

(ไปแอบฟังคนอื่นเขาพูดนินทากัน ไม่ดี)

สอนเกี่ยวกับ การมีมารยาทในสังคม ไม่ควรแอบฟังคนอื่นพูด

3. ของคะล้าเกี่ยวกับการนอน เช่น

นอนป็นหัวไปทางตะวันตก ค่ะล้า

(นอนเอา ศีรษะหันไปทางตะวันตก ไม่ดี)

เชื่อว่า จะทำให้ฝันร้าย

สอนเกี่ยวกับ การนอนไม่ให้หันหัวไปทางทิศตะวันตก

เอาเสื้อผ้าเก่ามาหนุนนอนต่างหมอน ค่ะล้า

(เอาเสื้อผ้าที่ใส่แล้วมาหนุนแทนหมอน ไม่ดี)

เชื่อว่า จะทำให้ฝันร้าย

สอนเกี่ยวกับ การรักษาความสะอาด

ก่อนนอนบໍ่ล้างตีน ลูกขึ้นบໍ่ล้างหน้า ค่ะล้า

(ก่อนจะเข้านอนไม่ล้างเท้า ตื่นนอนไม่ล้างหน้าไม่ดี)

เชื่อว่า จะทำให้การงานหรือชีวิตไม่เจริญรุ่งเรือง

สอนเกี่ยวกับ การรักษาความสะอาดของร่างกาย

การคะล้า มีคุณค่าในเรื่องของการอบรมสั่งสอน การควบคุมกิริยามารยาท เพื่อให้การประพฤติปฏิบัติ การดำรงชีวิตประจำวันเป็นไปในทางที่ถูกต้อง เหมาะสมกับวิถีชีวิตของสังคมในอดีตที่สืบทอดมาจนถึงสังคมปัจจุบัน

กินข้าวเสร็จไม่ปิดฝากระติบข้าว ถือว่าตะล่ำ

กิจกรรม

คำชี้แจง กิจกรรมนี้มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน

1. การกระทำชี้ให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทยในสมัยโบราณอย่างไร จงอธิบาย
2. นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของคนในสมัยก่อนหรือไม่ เพราะเหตุใด
3. ให้นักเรียนยกตัวอย่างการกระทำในชีวิตประจำวันของนักเรียนเอง จากการสั่งสอนของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย พร้อมแสดงเหตุผล
4. นักเรียนชอบกระทำบาปใดมากที่สุด เพราะเหตุใด
5. นักเรียนคิดว่าการกระทำของคนสมัยโบราณ มีความเหมาะสมกับชีวิตสังคมปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร ยกตัวอย่างประกอบ

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 5 คน เลือกกระทำบาปที่ชอบมาแต่งเป็นบทบาทสมมุติ แล้วแสดงในชั้นเรียน

วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทเพลงกล่อมเด็ก

ชายกล่อมหลานนอน

เพลงกล่อมเด็ก

นำเรื่อง

เพลงกล่อมเด็ก เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่มีมานาน เป็นบทร้องให้เด็กฟังเวลานอน เพื่อให้เด็กรู้สึกอบอุ่นและหลับสนิท อย่างมีความสุข เพลงกล่อมเด็กอีสานนอกจากจะมีคุณค่าในฐานะที่เป็นเครื่องบันเทิงสำหรับเด็กแล้ว ในอีกส่วนหนึ่งยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงสภาพชีวิตสังคม ของชาวอีสานหลายประการ เช่น สภาพความเป็นอยู่ อาชีพการงาน ปัญหาสังคม บรรยากาศในชีวิตประจำวัน

เพลงพื้นบ้านจึงแยกจากวิถีชีวิตของชาวบ้านได้ยาก และเป็นสิ่งที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยอย่างใกล้ชิด การกล่อมลูกหลานเป็นประเพณีอันหนึ่งของคนโบราณ เป็นการพูดจากันอย่างหนึ่งระหว่างแม่กับลูก ย่า ยาย กับหลาน ในขณะที่เด็กยังเล็กยังไม่รู้เดียงสาพูดจาไม่เป็นจึงมีการปลุกปลอบเล่าโลมด้วยการใช้เพลงบทต่าง ๆ เป็นสื่อเพื่อเด็กได้นอนหลับ เพื่อจะได้ทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งบางบทสุภาพเรียบร้อยอ่อนโยนไพเราะเพราะพริ้ง บางบทก็แสดงถึงการงานที่เกี่ยวกับชีวิตบางบทก็แสดงถึงการพลัดพรากจากกัน หรืออิงเอาเนื้อร้องจากนิทานพื้นเมืองต่าง ๆ มาแต่งบทเพลงในการกล่อม ดังตัวอย่างที่เอาบทกล่อมของโบราณมาแสดงเป็นตัวอย่าง ต่อไปนี้

เพลงที่ 1 “นางอ่อนลึกล่อมขุนทึง”

นอนสาหล้าขุนทึงลูกแม่	อย่าได้ช้องอำไว้ในค้ำค่านคง
ฝูงเสื่อฮ้ายกลางคีนมันออกเที่ยว	มันสิมาขบแจ่มเจ้าบาท้าวให้เล่านอน
นอนสาหล้าสายตาลูกมิ่ง	แม่หนึ่งบ่อแล้วน้ำตาข้อยยาวลง
นอนสาหล้านอนอุ้สายป่อ	นอนกะทอยฮ้างตามทางบ่อมีพ่อ
นอนคูบต่อเล่าสมเจ้าพ่อบ่อมี	นอนสาหล้าขุนทึงลูกแม่
อย่าได้มัวแอ้วฮ้อนนอนแล้วอย่าแอ้ววอน	นอนสาหล้านอนป่าคงคอน
นอนในเขาในไพรคังชะนินางไม้	นอนสาหล้านอนอุ้แพรลาย
เจ้าหากเป็นชายโทนพ่อบ่อนมีมาเลี้ยง	นอนหลับแล้วอย่าอาวรณ์กลางป่า
เสื่อสิขบคาบเคี้ยวบาเท้าให้เล่านอน	เด็กข่อน ๆ กาเวาค้ำอ่าน
กาเวาแห่งช้องนางน้องอำไฮ	นอนอุ้แก้วหลับแล้วแม่สิไกว

ตัวอย่างเพลงพื้นบ้านเพลงกล่อมลูกที่ยกมาเขียนนี้ เป็นบทกล่อมของคนโบราณที่มีอยู่ในหนังสือโบราณ เรื่อง “ขุนทึงขุนเทือง” ซึ่งชาวหนองบัวลำภูนิยมกันมากที่สุด

ความหมายของเพลงกล่อมเด็ก “นางอ่อนลึกล่อมขุนทิง

1. นอนสาหล้า ขุนทิงลูกแม่ อย่าได้ฮ้องอำไว้ในตัวค่านคง
(หมายถึง นางอ่อนลึกล่อมลูกชายชื่อขุนทิง - บอกลูกว่าอย่าร้องไห้เพราะอยู่ในคง)
2. ผุ่งเสื่อฮ้ายกลางคีนมันออกเที่ยว มันลิมขาบแจ่มเจ้าบาท้าวให้เล่านอน
(เวลากลางคืนผุ่งเสื่อออกหากิน - มันจะมาขบกัดให้รีบนอน)
3. นอนสาหล้าสายตากลูมิ่ง แม่หนึ่งบ่อแล้วน้ำตาหย่อยยาวลง
(บอกให้ลูกนอนเพราะรักเป็นมิ่งขวัญ - ผู้เป็นแม่คิดแล้วคิดไม่วายจนน้ำตาไหลรินเรื่อยๆ)
4. นอนสาหล้านอนอยู่สายปอ นอนกะทอยาฮ้างตามทางบ่อมีพ่อ
(สายของอุที่นอนใช้ปอแทนเชือก - อุนอนนั้นเปรียบกับของทิ้งแล้วไม่มีพ่อทำให้)
5. นอนตบต่อเล่าสมเจ้าพ่อบ่อมี นอนสาหล้าขุนทิงลูกแม่
(ที่นอนเหมือนกระต๊อบต่อขึงใส่ข้าวไม่มีพ่อทำให้ - นางอ่อนลึบอกลูกชายให้นอน)
6. อย่าได้มัวแ่วอ่อนนอนแล้วอย่าแ่ววอน นอนสาหล้านอนป่าดงคอน
(นอนให้หลับอย่าร้องกวนแม่ - บอกลูกว่าที่นอนที่นี่เป็นป่าดงคอน)
7. นอนในขาในไฟรดังชะนีนางไม้ นอนสาหล้านอนอยู่แพรลาย
(นอนในป่าพงไฟรมเหมือนชะนีผีสางนางไม้- บอกลูกว่าอุที่นอนเป็นผ้าแพรลาย)
8. เจ้าหากเป็นชายโทนพอบอนมีมาเลี้ยง นอนหลับแล้วอย่าอวรณ์กลางป่า
(บอกลูกว่าเป็นลูกคนเดียวไม่มีพ่อ - เมื่อตื่นขึ้นมาก็อย่าอ่อนหรือร้องไห้เพราะอยู่กลางป่า)
9. เสือลึขบคาบเคี้ยวบาท้าวให้เล่านอน เด็กอ่อน ๆ ก้าวเว้าคำอ่าน
(เมื่อตื่นมาถ้าร้องอ่อนเสื่อจะคาบไปกินในป่า - เมื่อศึกสงครามกหาเหว่านกเค้าพากันร้อง)
10. กาวาแห่งฮ้องนางน้องอำไฮ นอนอยู่แก้วหลับแล้วแม่สิไกว
(ยังศึกสงครามหาวยิ่งร้องทำให้นางโศกเศร้ารำพัน- นอนอยู่แก้วหลับแล้วแม่จะไกวเอง)

สรุปความหมายและคุณค่าที่ได้จากเพลงกล่อมเด็ก

เพลงที่ 1 “นางอ่อนลือก่อมขุนทีง”

ความหมาย

นางอ่อนลือซึ่งเป็นแม่กล่อมให้ขุนทีง ซึ่งเป็นลูกให้นอนหลับในขณะที่ไกวเปลก็ได้อ้างถึงเสื้อที่น้ำกลั้วผ้าร้องไห้เสื้อจะได้ยินเสียงแล้วจะถูกเสื้อจับกิน และอ้างถึงผีสาวนางไม้ถ้าได้ยินเสียงเด็กร้องผีป่าก็จะมากินตับเด็ก และกล่าวถึงความเป็นกำพร้าของลูกที่ไม่มีพ่อช่วยเลี้ยงดูถ้าหากลูกร้องโยเยกวนแม่ ซึ่งหาเลี้ยงลูกคนเดียวก็จะพลอยอดยากทั้งแม่ทั้งลูก เพราะถ้าหากลูกหลับแล้วแม่ก็จะมีเวลาไปหาอาหารมาไว้ให้ลูกกิน

คุณค่าที่ได้

เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรัก ความห่วงใยที่แม่มีให้ลูก การที่อ้างเอาสัตว์ต่างๆ มาหลอกหรือขู่ให้กลัวเพราะต้องการให้ลูกรู้จักเชื่อฟังคำสั่งสอน ให้อ่านอนนอนง่าย ให้อ่านอนนอนง่าย ให้อ่านอนนอนง่าย นอนหลับ และควรทำตัวอย่างอะไรที่จะรอดพ้นภัยจากสิ่งนั้น

เพลงกล่อมเด็กของคนภาคอีสานจะมีลักษณะที่คล้ายกันในแต่ละท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตในแต่ละวัน ที่มีความเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ การทำมาหากิน ความรักและความอาหารต่อลูกน้อย

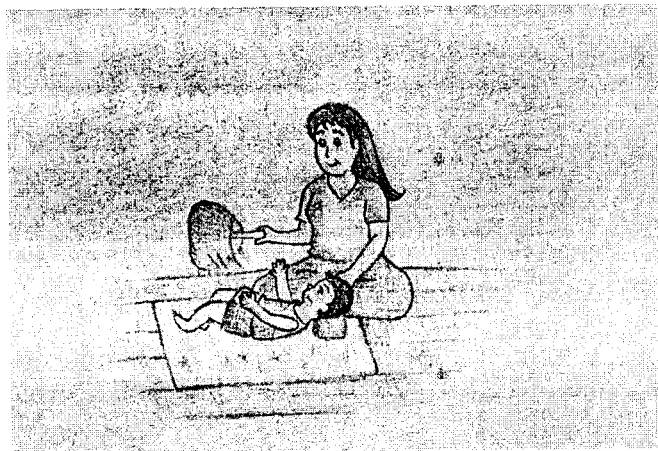

แม่กล่อมลูก

เพลงที่ 2 นางนีกล่อมลูก

(นางนี่ เป็นเมียขุนทึ่ง นางกล่อมลูกชายลูกสาวชื่อ อำคา และจันดา)

นอนสาหล้าอำคาแม่สิกล่อม
 นางจันดานาน้อยนอนแล้วอย่าแเอ้วอน
 นอนสาหล้านอนป่าพงไพร
 ขุนทึ่งเป็นพ่อเจ้าจำไว้อย่าลืม
 นางเอกไค้เป็นย่าของเธอ
 กับทั้งขุนเทืองพระปู่เฮาจำไว้ แม่ชิตีลาเข้าหามันมาสู่
 พอให้ลูกอ่อนน้อยนอนแล้วอย่าแเอ้วอน
 นอนสาหล้าสายใจของแม่
 กรรมหากมาผ้าม้างไกลข้างพ่อรัสเซีย
 นางก็ฝากลูกไว้หน้าพี่ขุนทึ่ง
 ขอให้ไควกุมารอยู่ครองนางน้อง
 นางชิตีลาเข้าหามันมาสู่ให้เจ้าไควลูกน้อยคอยถ้ำอยู่คง
 แม่ชิเข้าป่าไม้หาหมูกอยมัน
 แม่ชิเอามาหอย่าชิวอนเค้อเจ้า
 คั้นแม่่นบุดตาน้อยของเฮานอนตื่น
 ขอให้พระแผ่นดินไควน้อยขอย่างวาง

แม่กล่อมลูก

ความหมายของเพลงที่ 2

นอนสาหล้าอำคาแม่สิกล้อม นางจันดานาถน้อยนอนแล้วอย่าแ่่ววอน

(นางนี้บอกให้อำคาและจันดานอนอย่าร้องงอแง)

นอนสาหล้าอนป่าพงไพร ขุนทิงเป็นพ่อเจ้าจำไว้อย่าลืม

(บอกให้ลูกนอน นอนในป่า บอกลูกว่าพ่อชื่อขุนทิงให้จำไว้อย่าลืม)

นางแอกไค้เป็นย่าของเฮา กับทั้งขุนเทืองพระปู่เฮาจำไว้ แม่ชิลีลาเข้าหามันมาสู่

(ย่าชื่อนางแอกไค้ ปู่ชื่อขุนเทือง ให้จำไว้ แม่จะไปหามันมาให้กิน)

พอให้ลูกอ่อนน้อยนอนแล้วอย่าแ่่ววอนนอนสาหล้าสายใจของแม่

(ให้ลูกนอนอย่าร้องกวนแม่)

กรรมหากมาผ่าม้างไกลข้างฟอร์สตี นางก็ฝากลูกไว้หน้าที่ขุนทิง

(จึงฝากลูกไว้กับขุนทิง นางนี้จะเข้าป่าหาหิวมัน)

ขอให้ไกวกุมารอยู่คองนางน้อย

(สั่งให้ขุนทิงไกวลูกให้ดีเหมือนแม่ไกวเอง)

นางชิลีลาเข้าหามันมาสู่ให้เจ้าไกวลูกน้อยคอยถ้ำอยู่ดง

(นางนี้จะเข้าป่าหาหิวมันมาให้กิน ให้ไกวลูกน้อยรอแม่อยู่ในป่าดง)

แม่ชิลีเข้าป่าไม้หาหมูกอยมัน แม่ชิลีเอามาหาอย่าชิวอนแต่เจ้า

(แม่จะเข้าป่าหากลอยหามันมาให้กินอย่าร้องกวนพ่อ)

คันแม่้นบุตรตาน้อยของเฮานอนตื่น ขอให้พระแผ่นดินไกวน้อยอย่าวาง

(ถ้าหากลูกน้อยของเราตื่นก็ขอให้คุณพระคุณเจ้าช่วยไกวอย่าได้วางมือ)

สรุปความหมายและคุณค่าที่ได้จากเพลงกล่อมเด็ก
เพลงที่ 2 “นางนีกล่อมลูก”

สรุปความหมาย

นางนีกเป็นผู้เป็นแม่ต้องการให้ลูกน้อยนอนหลับเพื่อที่ตนจะได้เข้าป่าหาเผือกมันมาไว้เป็นอาหาร นางได้กล่าวถึงชื่อพ่อของลูกคือขุนทิง ย่าคือนางแอกไค้ และปู่คือขุนเทือง พร้อมกับบอกลูกให้จำชื่อไว้ และฝากลูกไว้ให้พ่อขุนเทืองเพื่อที่ตนจะไปหาอาหาร พร้อมฝากลูกน้อยไว้กับแม่ธรณี ให้ไกวลูกน้อยอย่างวาง

คุณค่าที่ได้

เพลงนี้แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวอีสานชัดเจนมากขึ้น การเอ่ยชื่อบุคคลต่างๆ ในบทเพลงกล่อมเด็กนั้นก็เพื่อให้ลูกรู้จักมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ และคนภาคอีสานยังมีความเชื่อในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คือพระแม่ธรณี ตามที่บทเพลงกล่อมเด็กกล่าวถึง (ให้พระแผ่นดินไกว น้อยอย่างวาง) คนอีสานเชื่อกันว่าถ้าเด็กตกลงสู่พื้นดิน แม่ธรณีจะช่วยอุ้มหรือชูเด็กไว้ไม่ให้เกิดอันตราย

เพลงที่ 3

(ชาวบ้านที่ใช้กล่อมจนถึงปัจจุบัน คือนางสีดา ชาริตุม์ อายุ 70 ปี อ.เมือง
จ.หนองบัวลำภู)

อ้อ อ้อ ๆ นอนสาเด้อหล้าหลับตาแม่สิกล่อม
แม่สิไปซ้อมข้าวยังค้างอยู่ครกมอง
มันยังเป็นข้าวกลิ้งลือบ่อทันหม่างายแดง
ให้คำแพงนอนสาดินมาแม่สิป้อน
พ่อไปคอนยามแฮ้วหาแนวมาป้อนอยู่
เจ้านอนอู่อยู่บ้านคอยถ้ำอ้อพ่อมา อ้อ อ้อ ๆ

ความหมาย ของเพลงกล่อมเด็กตัวอย่างที่ 3

1. อ้อ อ้อ ๆ นอนสาเด้อหล้าหลับตาแม่สิกล่อม
(แม่บอกให้ลูกนอนหลับตาแม่จะร้องเพลงกล่อมนอน)
2. แม่สิไปซ้อมข้าวยังค้างอยู่ครกมอง
(แม่จะไปตำข้าวที่ยังเหลือค้างอยู่ที่ครกกระเดื่อง)
3. มันยังเป็นข้าวกลิ้งลือบ่อทันหม่างายแดง
(ข้าวมันยังดำไม่เป็นข้าวสารเดี๋ยวจะเอาข้าวไปแช่ไม่ทันกินตอนเย็น)
4. ให้คำแพงนอนสาดินมาแม่สิป้อน
(ให้ลูกรักนอนหลับซะพอตื่นมาแม่จะป้อนข้าว)
5. พ่อไปคอนยามแฮ้วหาแนวมาป้อนอยู่
(พ่อไปดักแร้วหาอาหารมาให้กิน)
6. เจ้านอนอู่อยู่บ้านคอยถ้ำอ้อพ่อมา อ้อ อ้อ ๆ
(ลูกนอนอู่อยู่ที่บ้านให้รอคอยการกลับมาของพ่อ)

สรุปความหมายและคุณค่าที่ได้จากเพลงกล่อมเด็กเพลงที่ 3

สรุปความหมาย

แม่กล่อมลูกให้นอนและหลับเพื่อที่แม่จะได้ไปค้าข้าวซึ่งยังค้างค้างทิ้งไว้ถ้าลูกไม่นอนก็จะไม่มีข้าวไว้กินตอนเย็น พอลูกตื่นแม่ก็จะป้อนข้าว และในขณะที่นอนก็รอพ่อกลับจากการไปหาอาหาร

คุณค่าที่ได้

จากบทเพลงกล่อมเด็กเพลงที่ 3 จะมีลักษณะคล้ายกับเพลงกล่อมเด็กทั้งสองเพลงที่ผ่านมา คือชี้ให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในภาคอีสาน ที่มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย การดำรงชีวิตแบบพื้นบ้านสมัยโบราณที่แม่เลี้ยงลูกอยู่ที่บ้าน พ่อเป็นคนออกไปหาอาหารแม่จะเตรียมอาหารต่าง ๆ ไว้รอพ่อและลูก ชี้ให้เห็นความผูกพันของคนในครอบครัว เห็นวิถีชีวิตของคนในชนบท การเลี้ยงดูบุตรและดูแลบ้านเป็นหน้าที่ของมารดา การทำงานนอกบ้านหาเลี้ยงครอบครัวเป็นหน้าที่ของบิดา

ปัจจุบันเพลงกล่อมเด็กยังมีให้เห็นบ้างในชุมชนชนบท ที่ผู้เฒ่าผู้แก่ใช้กล่อมลูกหลานเวลานอน ด้วยความเจริญของเทคโนโลยีและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การใช้เพลงกล่อมเด็กจึงมีให้เห็นน้อยมากในสังคมเมือง แต่เพลงกล่อมเด็กก็ยังมีคุณค่าในด้านวิถีชีวิตของคนในชนบท แสดงให้เห็นความผูกพันของคนในครอบครัว ความอบอุ่นของพ่อแม่ในการเลี้ยงดูลูก ที่สืบทอดมาจากอดีตถึงปัจจุบัน ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่กับสังคมไทยตลอดไป

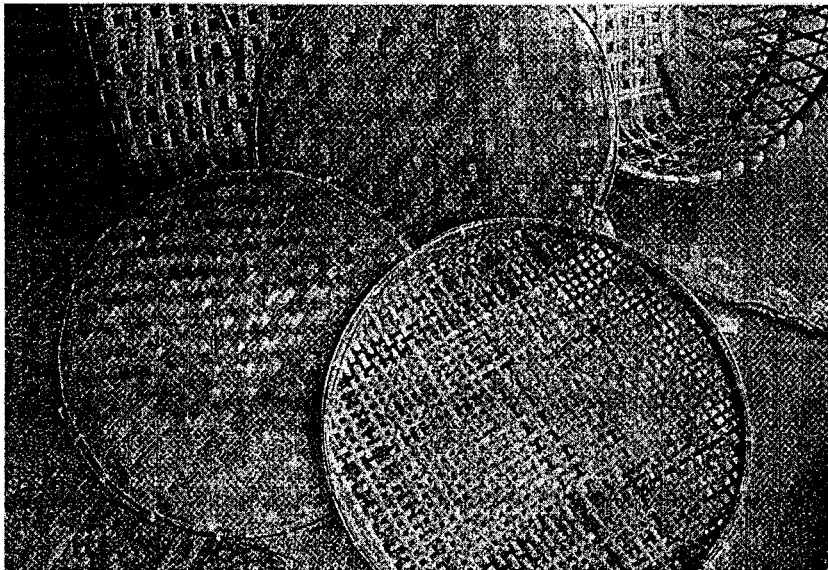
กิจกรรม

คำชี้แจง กิจกรรมนี้มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน

1. เพลงกล่อมเด็กแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวหนองบัวลำภูอย่างไรบ้าง จงแสดงเหตุผล
2. ให้นักเรียนเปรียบเทียบการเลี้ยงลูกของคนในสมัยโบราณและปัจจุบัน แตกต่างหรือเหมือนกัน ในเรื่องใดบ้าง จงยกตัวอย่างประกอบ
3. จากประสบการณ์ที่นักเรียนเคยเป็นเด็กมาก่อน นักเรียนคิดว่าการกล่อมลูกด้วยเพลงกล่อมเด็กให้ความรู้สึกอย่างไรต่อเด็กบ้าง จงอธิบาย
4. นักเรียนคิดว่า เพลงกล่อมเด็กสมควรให้มีการอนุรักษ์ไว้หรือไม่ อย่างไร และมีวิธีการอนุรักษ์อย่างไรได้บ้าง
5. เพลงกล่อมเด็กให้ความรู้และแง่คิดอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนรวบรวมเพลงกล่อมเด็กในท้องถิ่นของนักเรียน และนำเสนอหน้าชั้นเรียน

กระด้ง

คนอีสานใช้ทำประโยชน์หลายอย่าง เช่น ตากเนื้อ ตากปลา

พิธีกรรมและความเชื่อ

ประชาชนใส่บาตรวันสำคัญ

พิธีกรรมทางศาสนา

พิธีกรรมเป็นส่วนประกอบของศาสนาเพื่อให้ความเชื่อ ศรัทธาเชื่อถือในศาสนาเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ควรเข้าใจว่าพิธีกรรมไม่ใช่แก่นของศาสนา แต่เป็นการกระทำที่โน้มน้าวให้มนุษย์เข้าถึงศาสนา กล่าวคือการประกอบพิธีกรรมทำให้มนุษย์เกิดความสะดวกสบายใจ นอกจากนี้พิธีกรรมยังมีส่วนเสริมสร้างบรรยากาศให้เกิดความสงบและศักดิ์สิทธิ์ โน้มน้าวจิตใจให้ใฝ่ในการทำความดี และเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ในศาสนา ซึ่งจะนำไปสู่การใฝ่ศึกษาหลักคำสอนของศาสนาต่อไป

จังหวัดหนองบัวลำภูยังมีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ สำคัญ ๆ คือ

1. พิธีทำบุญตักบาตรเทโวโรหณะ
2. พิธีเลี้ยงบูชาพระวอพระตา

1. พิธีทำบุญตักบาตรเทโวโรหณะ

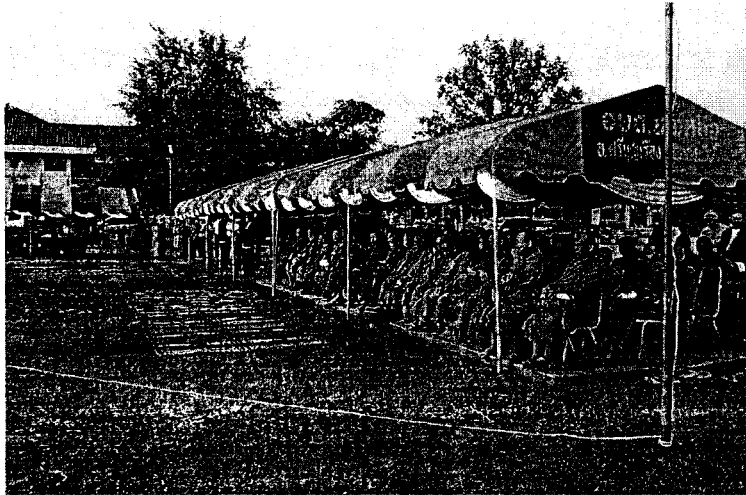
พิธีกรรมทางศาสนาที่ ชาวหนองบัวลำภูถือปฏิบัติมาช้านานตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน

1.1 มูลเหตุแห่งความเชื่อ

ในการทำบุญพิธีนี้ มาในวันแรม 11 ค่ำ เดือน 11 ชาวพุทธถือว่าเป็นวันที่ พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากเทวโลก หลังจากที่พระองค์ได้เสด็จไปจำพรรษาอยู่ในดาวดึงส์เทวพิภพ ถ้วนไตรมาส พุทธกิจตรัสพระอภิธรรมโปรดพระพุทธมารดาในพรรษาที่ 7 พอออกพรรษาแล้ว และเสด็จพุทธกิจที่สำคัญแล้ว พระพุทธองค์ก็เสด็จกลับ วันเสด็จลงจากเทวโลกนี้ เรียกกันว่า “วันเทโวโรหณะ” ตรงกับวันเพ็ญเดือน 11 หรือโบราณเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วันพระเจ้าเปิดโลก”

ตามตำนานกล่าวว่า มนุษย์และเทวดา สัตว์นรกทั่วไป ต่างมองเห็นหน้ากัน และกัน ปรากฏชัดในวันนั้น โทษกรรมกรในนรกทั้งหลายต่างระงับชั่วคราว จึงเป็นวันสงบเยือกเย็นของโลกทั้งสาม และในวันเสด็จลงจากโลกในวันนั้น พระพุทธองค์ได้แสดงธรรม โปรดเทวดา และมนุษย์ กล่าวกันว่าสำเร็จมรรคผลกันมาก ตามสติปัญญาของแต่ละคนจนนับไม่ถ้วน รุ่งขึ้นเป็นวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 จึงมีการทำบุญตักบาตรเทโวโรหณะกันเป็นการใหญ่ เพื่อเป็นการเฉลิม

ฉลองการเสด็จกลับลงมาจากเทวโลกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยเหตุผลดังกล่าว ชาวพุทธจึงนิยมกันทำพิธีกรรมนี้สืบมาจนถึงทุกวันนี้ รวมทั้งชาวหนองบัวลำภูด้วย

1.2 พิธีการ ก่อนถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันกำหนดทำบุญตักบาตร ทางวัดจะมีการเตรียมการดังนี้

1) รถทรงพระพุทธรูป หรือคานหามพระพุทธรูป เพื่อชัก หรือหามประดับด้วยราชวัติ ฉัตร ธง โดยรอบพอสมควร มีที่ตั้งบาตรสำหรับบิณฑบาตตรงหน้าพระพุทธรูปด้วย ส่วนตัวรถ หรือคานหาม จะประดับประดาจิตร พิศดารอย่างไรก็ได้แต่ศรัทธา และกำลังที่พึงจะจัดได้ ถ้าไม่สามารถจัดรถ หรือคานหาม จะใช้อูบาสกเป็นผู้เชิญ พระพุทธรูปก็ได้ และให้มีผู้ถือบาตรร่วมในขบวน

2) พระพุทธรูปยืน 1 องค์ จะเล็กหรือใหญ่แล้วแต่จะมี หรือหาได้ สำหรับประดิษฐานบนคานหาม แล้วชัก หรือหามนำขบวนรับบาตรเทโวโรหณะ แทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

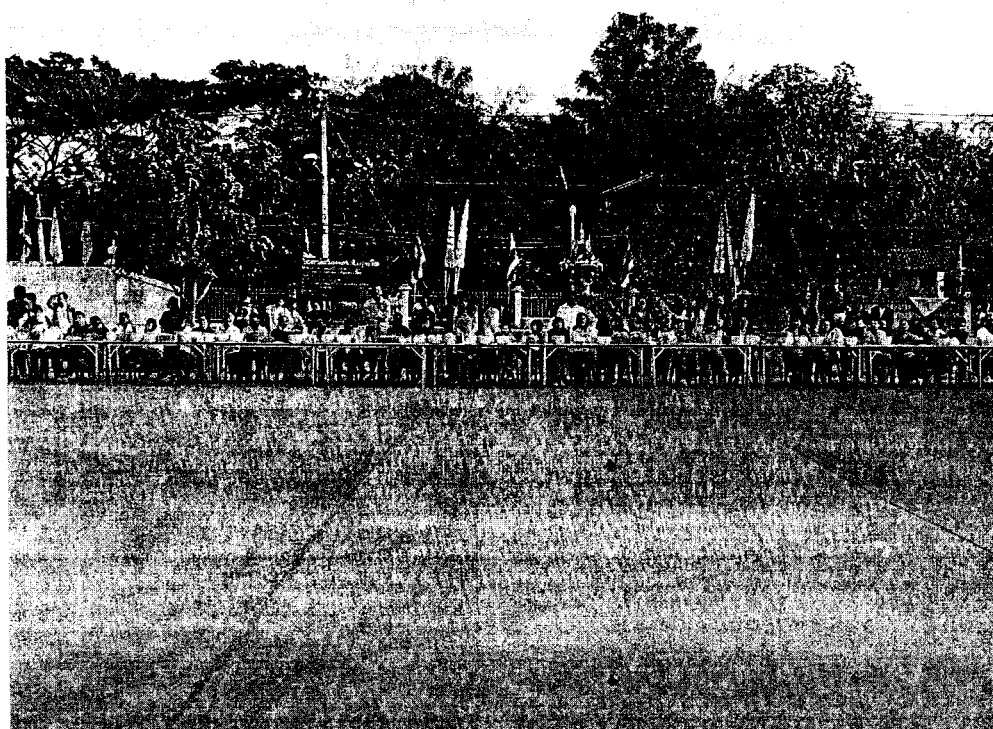
3) การเตรียมสถานที่ ให้ทายกตั้งเครื่องใส่บาตร โดยจัดลานวัด หรือบริเวณรอบๆ โรงอุโบสถ หรือที่กลางแจ้งภายในวัด จัดตั้งเป็นแถว เป็นแนวเรียงรายติดต่อกันไปเป็นลำดับ จะจัดแถวเดียว หรือสองแถว แล้วแต่จำนวนของทายกทายิกาและต้องแจ้งเวลา กำหนดการที่แน่นอนล่วงหน้า เพื่อจะได้เตรียมตัว

1.3 ทายก ทายิกา เมื่อทราบกำหนดการทางวัดแล้ว จะต้องเตรียมการดังนี้

1) เตรียมภัตตาหารใส่บาตรตามศรัทธา นอกจากอาหารคาวหวานแล้ว จะขาดเสียไม่ได้คือ ข้าวต้มลูกโยน เพราะถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของงานพิธีนี้โดยเฉพาะ

2) เมื่อถึงกำหนดวันที่จะใส่บาตร นำเครื่องใส่บาตรทั้งหมดไปตั้งไว้ในที่ทางวัด จัดไว้ให้ รอกจนขบวนพระมาถึงตรงหน้าจึงใส่บาตร โดยให้ใส่ตั้งแต่พระพุทธรูปที่อยู่ในรถ หรือ คานหามที่นำหน้าพระสงฆ์ไปเป็นลำดับ จนหมดจำนวนพระสงฆ์รับบาตร หรือหมดของที่เตรียม มาใส่บาตร

3) เมื่อใส่บาตรแล้ว ก็เป็นอันเสร็จพิธี แต่ถ้ามีการแสดงพระธรรมเทศนา ผู้มีจิต ศรัทธาก็สามารถแสวงบุญจากการฟังธรรมได้

ประชาชนรอตักบาตร

2. พิธีเลี้ยง “พระวอพระตา”

2.1 มูลเหตุแห่งความเชื่อ

พิธีเลี้ยงบูชา “พระวอพระตา” ของชาวหนองบัวลำภู พิธีกรรมอันนี้เป็นพิธีกรรมหนึ่งที่เกิดจากความเชื่อว่า วิญญาณของพระวอพระตาเข้ามาเทียมหรือสิง “ยายหล้า ยายผม และ ยายจุม” เมื่อประมาณเกือบ 200 ปีมาแล้วโดยเชื่อกันว่าในสมัยนั้นพระวอพระตาหลังจากท่านเสียชีวิตลงได้กลับคืนบ้านเมืองเดิมของท่านทางโลกแห่งนามธรรม และเข้าเทียมยายเฒ่าสามท่านดังกล่าวไว้ข้างคัน เพื่อที่อยากให้ทราบที่ท่านกลับมาเทศน์ให้ลูกเมืองของที่นี่ และการที่ท่านเข้า

เทียมนั้นได้บอกความประสงค์ของท่านทุกอย่าง เมื่อทุกคนรับทราบ และยินดีจะปฏิบัติตามเงื่อนไขของท่านทั้งสองประการ ซึ่งยายหล้า ยายผม และ ยายจุม ก็พากันบอกให้ชาวบ้านญาติพี่น้องไปทำหอขึ้นที่บริเวณหลักเมือง “พระวอพระตา” ที่เห็นอยู่ทางด้านหลังทางทิศตะวันตกเป็นอันดับแรก และอันดับต่อมา ก็มีการเลี้ยงบูชาตามกำหนดที่ พระวอพระตาบอกผ่านการเทียมดังกล่าวให้กำหนดเอาวันพุธแรกของเดือนหกข้างขึ้น เป็นวันเลี้ยงที่หอได้(ศาลหลักเมืองปัจจุบัน) และวันพฤหัสบดีเลี้ยงที่หอเหนือ (ทิศตะวันตกน้ำตกเผาได้ในปัจจุบันนี้) แต่ถ้าวันพุธของเดือนหกข้างขึ้นของปีใดตรงกับวันพระให้เลื่อนไปจัดวันพุธที่สอง พิธีดังกล่าวเรียกกันว่า “พิธีเลี้ยงบ้าน” อันพิธีกรรมความเชื่อของชาวหนองบัวลำภูมาช้านาน ได้ประกอบพิธีกรรมอันนี้ติดต่อกันมาตั้งแต่เริ่มแรกมิได้ขาดจนเท่าทุกวันนี้ เป็นพิธีกรรมของชาวบ้านซึ่งจะมีอยู่ในพื้นที่ต่อไปอีกนานเท่านาน

2.2 ขั้นตอนของพิธีกรรมเลี้ยงบ้าน

เริ่มแรกก็ไม่ซับซ้อน เพราะว่าผู้เป็นตัวแทนหรือนางเทียมมีสามคนเท่านั้น เป็นผู้นำพิธี นอกจากญาติพี่น้องลูกหลานหรือผู้ที่เคารพนับถือในมเหศักดิ์พระวอพระตาเข้ามาช่วยเหลือหรือเรียกจำนวนสมยนั้นว่า “เข้าอยู่ของธักขานำ ญาแม่ทั้งสาม”

1) เมื่อถึงวันพระวันศีลจะเอาดอกไม้ธูปเทียนมาให้ ญาแม่ทั้งสาม ขึ้นใส่ในหิ้งหรือฮ้านตามภาษาของท้องถิ่นด้วยความเชื่อว่าจะให้อยู่มีสุขของครอบครัว ก่อนที่จะถึงวันทำพิธีเลี้ยงบ้าน ญาแม่ทั้งสาม ผู้เป็นผู้นำในการทำพิธีนี้ จะบอกกล่าวไปยังผู้ที่เคารพนับถือทั้งไกลทั้งใกล้ ให้เตรียมเหล้าสาโทไว้ให้พร้อม

2) เมื่อถึงวันทำพิธีจะได้เอามาขึ้นหอพร้อมกันเมื่อถึงวันทำพิธี ทุกคนจะพร้อมกันที่หน้าหอที่จัดเตรียมไว้แล้ววันนั้น เมื่อประมาณ 3 โมงเช้า ญาแม่ผู้นำพิธีทั้งสาม จะแต่งกายด้วยเสื้อสีแดงทุกคน จะนั่งประจำอยู่ที่หอ ทั้งสามพอได้เวลา “ญาแม่หล้า” ผู้เป็นใหญ่ในทั้งสามนั้น จะบอกจ้ำลั่นห้อง 3 ครั้ง เป็นการส่ง สัญญาณแล้ว ญาแม่หล้าก็จุดธูปเทียนบูชาเสร็จแล้วก็พาทุกคนในที่นั้นกราบ 3 ครั้ง

3) ต่อจากนั้นท่านทั้งสามก็ยกสิ่งของในการเลี้ยงบูชานั้นขึ้นสู่หอ เรียกว่ายกขึ้น “ถวาย” เพื่อเป็นการบอกให้ทราบสิ่งของที่วันนี้มี คัมไม้ คัมหัวหมู เหล้า ยาสูบ อย่างนี้เป็นต้น และเชื่อเชิญให้ท่านมารับสิ่งของที่นำมา “ถวาย” นั้น

4) หลังจากนั้นไม่นานร่างของท่านทั้งสาม คือ ญาแม่หล้า ญาผม ญาจุม ก็เปลี่ยนกันมีอาการสั่นแต่ญาแม่หล้าจะมีการสั่นก่อน แล้วพูดว่าพอมมาแล้ว ขอให้พวกหมู่เจ้า อยู่ดีมีจงกันสู่คน ในลักษณะอาการอย่างนี้จะสลับเปลี่ยนกันทุกคนจนครบทั้งสาม จะพูดในทำนองเดียวกันทั้งสามแต่เชื่อกันว่าเสียงที่พูดผ่านญาแม่ทั้งสามนั้นสำเนียงจะผิดกันอยู่ และเชื่อว่า พระวอพระตา ท่านพูดผ่านท่านทั้งสามจริงและเป็นเสียงของพระวอพระตา

5) เมื่อเสร็จจากขั้นตอนอย่างนี้ถึงเวลาพอสมควร ให้พวกเขาจับกลุ่ม ญาติพี่น้องของพวกเขานั่งล้อมวงคุยกัน เริ่มคนตรีขึ้น เสียง แคน กลองและฆ้องดังขึ้นพร้อมกัน ฝ่ายญาติแม่ทั้งสามก็ได้ยกพานไปก่อนเพื่อกราบบูชา เป็นเวลาพอสมควรแล้วทั้งสามจึงหยุดการกราบ ต่อมาหลังจากนั้นก็พากันยกเหล้าข้าวปลาอาหารเพื่อความสนุกสนานสามัคคีของคนที่มาพร้อมพิธี สนุกสนานพร้อมกันไปในจนถึงเวลาพอสมควร

พิธีกรรมและความเชื่อที่ชาวหนองบัวลำภูได้สืบทอดและปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าชาวหนองบัวลำภู ยังคงศรัทธาเชื่อถือในบรรพบุรุษ การประกอบพิธีกรรมดังกล่าวมีส่วนช่วยให้เกิดบรรยากาศของความสงบ ความศักดิ์สิทธิ์ โนม่น่าใจให้คนทำความดี และเลื่อมใสศรัทธาในศาสนา การประกอบพิธีกรรมและความเชื่อดังกล่าว จึงมีให้เห็นตราบนานทุกวันนี้

s

พิธีบวงสรวงศาลสมเด็จพระนเรศวร

t

ประชาชนใส่บาตรวันปีใหม่

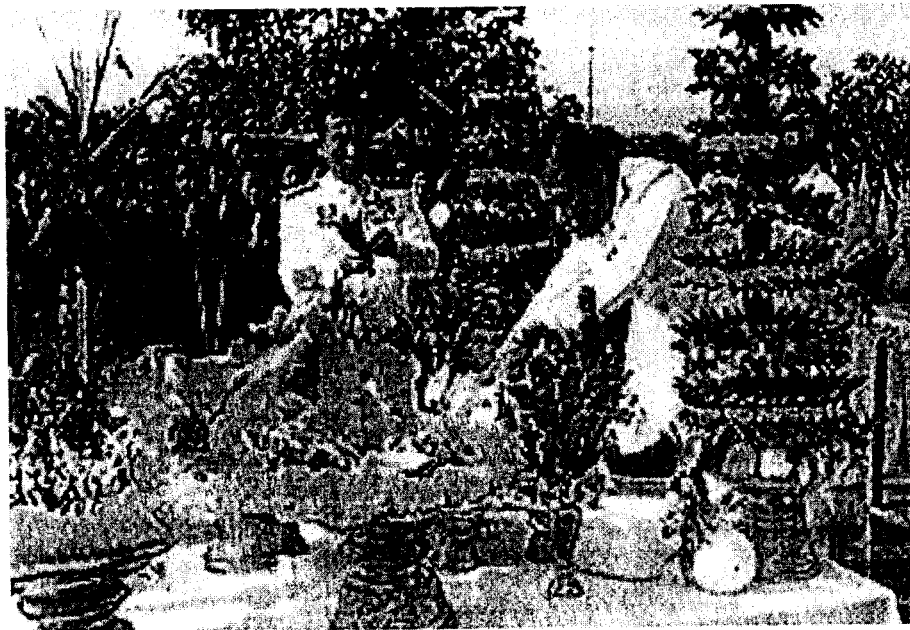
กิจกรรม

คำชี้แจง กิจกรรมนี้มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่อ่านต่อไปนี้

1. นักเรียนชอบประเพณีและความเชื่อเรื่องใดมากที่สุด เพราะเหตุใด
2. การที่คนไทยยังมีความเชื่อในเรื่องของพิธีกรรมต่างๆ แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทยในเรื่องใด
3. ในฐานะที่นักเรียนเป็นชาวหนองบัวลำภู นักเรียนคิดว่านักเรียนสามารถสืบทอดประเพณีต่างๆ ของชาวหนองบัวลำภูได้อย่างไรบ้าง จงยกตัวอย่างประกอบ
4. นักเรียนคิดว่าคนไทยยังมีความเชื่อเกี่ยวกับอะไรอีกบ้าง ยกตัวอย่างประกอบ
5. นักเรียนได้รับความรู้และข้อคิดอะไรบ้าง

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม แล้วไปสอบถามคนในชุมชน ถึงพิธีกรรมที่คนในชุมชนยังถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน ว่ามีขั้นตอนการประกอบพิธีอย่างไรบ้าง เช่น พิธีแต่งแก้สะเดาะเคราะห์ ฯลฯ

ทำพิธีบวงสรวงศาลสมเด็จพระนเรศวร

บทที่ 3

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดหนองบัวลำภู สรุปผลได้ดังนี้

1. สรุปผลการศึกษา

1.1 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.1.1 เพื่อสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1.1.2 เพื่อตรวจสอบคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้น

1.2. ขอบเขตของการศึกษา

1.2.1 หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวหนองบัวลำภู สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นหนังสือที่ใช้อ่านเพิ่มเติมในกลุ่มสาระภาษาไทยช่วงชั้นที่ 3 มีเนื้อหาประกอบด้วย ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นตำนาน นิทานพื้นบ้าน ผญาและคล้าเพลงกล่อมเด็ก พิธีกรรมและความเชื่อ ของจังหวัดหนองบัวลำภูรวมไม่น้อยกว่า 10 เรื่อง แต่ละเรื่องมี กิจกรรมท้ายเรื่อง และมีภาพประกอบ

1.2.2 การตรวจสอบคุณภาพหนังสือ ตรวจสอบโดย ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม ด้านวรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านจัดการเรียนการสอนภาษาไทย จำนวน 3 คน ประเมินโดยใช้แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง และให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านห้วยสาวก้อมทองนาฝาย อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 10 คน ประเมินโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน

1.3 การสร้างและการพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ผู้ศึกษาได้วางแผนในการสร้างหนังสือ ดังต่อไปนี้

1.3.1 กำหนดลักษณะหนังสือ ผู้ศึกษาได้กำหนดลักษณะหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา (ตอนต้น) อายุ 12-14 ปี แหล่งที่มาของเรื่องมาจากสภาพท้องถิ่นของจังหวัดหนองบัวลำภูในด้านวรรณกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรม

ประเพณี ภาษา โดยเลือกเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัดหนองบัวลำภู มาสร้างหนังสือให้สอดคล้องกับหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยกำหนดชื่อหนังสือว่า วรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ใช้แนวการเขียนแบบประสมประสานระหว่างการเขียนแบบสารคดีและบันเทิงคดีเข้า โดยเนื้อหาที่เกี่ยวกับความรู้จะใช้แนวการเขียนแบบสารคดี ส่วนเนื้อหาที่เป็นนิทานจะใช้แนวการเขียนแบบบันเทิงคดี รูปเล่มหนังสือ ใช้รูปเล่มมาตรฐานทั่วไป เนื้อหาในหนังสือประกอบด้วยความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู ตำนาน นิทานพื้นบ้าน ผญาและคำ เพลงกล่อมเด็ก พิธีกรรมและความเชื่อ โครงสร้างของเนื้อหาประกอบด้วย เนื้อเรื่อง คำอธิบายศัพท์ กิจกรรมท้ายเรื่อง และมีภาพประกอบ

1.3.2 การสร้างหนังสือและพัฒนาหนังสือ การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมมีขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการสร้างหนังสือ ขั้นปรับปรุงคุณภาพโดยอาศัยความเห็นของผู้เชี่ยวชาญและขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพ โดยการนำหนังสือที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินอีกครั้ง และนำไปใช้กับนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างอ่านประเมินแล้วเก็บข้อมูล ดังนี้

- 1) ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 แล้ววิเคราะห์ความสอดคล้องของมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เนื้อหาหนังสือ และกิจกรรม ที่สอดคล้องกับวัยของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
- 2) ศึกษาข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่น โดยศึกษาจากเอกสาร บุคคลในท้องถิ่น คัดเลือกวรรณกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตามหลักสูตร นำมาใช้ในการสร้างหนังสือ
- 3) ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวทางในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม
- 4) กำหนดโครงสร้างของหนังสือ โดยนำผลการศึกษารายละเอียดของหลักสูตรและกรอบทางภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นแนวทางในการกำหนดวัตถุประสงค์ของหนังสือ ดำเนินการสร้างหนังสือ
- 5) สร้างแบบประเมินหนังสือ 2 ชุด ชุดที่ 1 เป็นแบบประเมินคำดัชนี ความสอดคล้องสำหรับผู้เชี่ยวชาญประเมิน ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน แบบมาตราประมาณค่า โดยแบบสอบถามได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ
- 6) นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความชำนาญและมีประสบการณ์ด้านการสอนภาษาไทย มีความรู้ด้านวรรณกรรมท้องถิ่น จังหวัดหนองบัวลำภูและด้านการสร้างหนังสือ จำนวน 3 คน พิจารณาประเมินคุณภาพหนังสือ พร้อมให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงหนังสือ

7) นำหนังสือมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลอง ให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 10 คน อ่าน และประเมินความพึงพอใจ

8) จัดทำรายงานสรุปผลการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดหนองบัวลำภู

1.4. สรุปผลการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม

1.4.1 ลักษณะหนังสืออ่านเพิ่มเติม

หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุระหว่าง 12 - 14 ปี แหล่งที่มาของหัวข้อเรื่อง มาจาก สภาพท้องถิ่นของจังหวัดหนองบัวลำภูในด้านวรรณกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรมประเพณี ภาษา โดยเลือกเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัดหนองบัวลำภู โดยเลือกเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นมาสร้างหนังสือ เพื่อสอดคล้องกับหลักสูตรสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กำหนดชื่อหนังสือว่าวรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู โครงสร้างของเนื้อหาประกอบด้วย เนื้อเรื่อง คำอธิบายศัพท์ กิจกรรมท้ายเรื่อง และภาพประกอบ ซึ่งเป็นภาพถ่ายสถานที่จริง และภาพวาด แนวการเขียนเป็นแบบสารบันเทิง คือการประสมประสานระหว่างการเขียนแบบสารคดีและบันเทิงคดี รูปเล่มหนังสือ ใช้รูปเล่มมาตรฐานทั่วไป

2) โครงสร้างเนื้อหาที่นำมาสร้างหนังสือ ได้แก่

นิทานพื้นบ้าน จำนวน 4 เรื่อง คือ เรื่องนางผมหอม จำปาสีตัน ชูดูนางอ้ว และพญาคันคาก ตำนานแบ่งเป็นตำนานบุคคลและตำนานสถานที่ จำนวน 7 เรื่อง คือ ตำนานพระวอพระตา ตำนานปู่หลุบ ตำนานศาลสมเด็จพระนเรศวร ตำนานวัดถ้ำกลองเพล ตำนานภูเก้าภูพานคำ ตำนานหอสองนาง ตำนานถ้ำเอนาวัล

เพลงกล่อมเด็ก ประกอบด้วยเพลงกล่อมเด็ก จำนวน 3 เพลง

ผญาและกะลำ ผญาแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ผญาภาษิตหรือผญา ก้อม ผญาเกี่ยวหรือผญาเครือ ผญาอวยพร

พิธีกรรมและความเชื่อ แบ่งเป็น พิธีตักบาตรเทโวโรหน และพิธีเลี้ยงบูชาพระวอพระตา

1.4.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติม

การตรวจสอบคุณภาพหนังสือ โดยผู้เชี่ยวชาญและนักเรียน สรุปผลได้ดังนี้

1) การตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยผู้เชี่ยวชาญ

ผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน โดยใช้แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีรายการประเมิน 5 ด้าน คือ ด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์ ด้านเนื้อหา ด้านการนำเสนอและภาพประกอบ ด้านการใช้ภาษา และ ด้านคุณประโยชน์ โดยด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์ ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการนำเสนอและภาพประกอบ และด้านการใช้ภาษา มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 ส่วนด้านคุณประโยชน์มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 1.00 และผลรวมของการตรวจสอบคุณภาพหนังสือมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 จึงสรุปได้ว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม

2) ตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยนักเรียน

การตรวจสอบคุณภาพหนังสือ โดยให้นักเรียน จำนวน 10 คนตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีรายการประเมิน 5 ด้าน คือด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์ ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการนำเสนอและภาพประกอบ ด้านการใช้ภาษา และด้านคุณประโยชน์ โดยด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์ นักเรียนมีความเห็นว่าเหมาะสมมากที่สุด ด้านเนื้อหานักเรียนมีความเห็นว่าเหมาะสมมาก ด้านวิธีการนำเสนอและภาพประกอบนักเรียนมีความเห็นว่าเหมาะสมมาก ด้านการใช้ภาษานักเรียนมีความเห็นว่าเหมาะสมมาก และด้านคุณประโยชน์นักเรียนมีความเห็นว่าเหมาะสมมากที่สุด ผลการตรวจสอบคุณภาพโดยรวมของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นนักเรียนมีความเห็นว่าเหมาะสมมาก

2. อภิปรายผล

ผลการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่าความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและนักเรียนสรุปได้ว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสม โดยแสดงความคิดเห็นว่า

2.1 ด้านรูปเล่มและการพิมพ์

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์ว่า ชื่อเรื่องน่าสนใจ การออกแบบปกน่าสนใจ ขนาดของรูปเล่มมีความเหมาะสม การเข้าปกแข็งแรงทนทาน ขนาดของเล่มจับถือสะดวกเปิดอ่านง่าย โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.66-1.00 แสดงว่าด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์มีความเหมาะสม

นักเรียนมีความเห็นว่าด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์มีชื่อเรื่องน่าสนใจ การออกแบบปกน่าสนใจ ขนาดของรูปเล่มมีความเหมาะสม การเข้าปกแข็งแรงทนทาน ขนาดของรูปเล่มจับถือสะดวก เปิดอ่านง่าย มีคุณภาพระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ

เทียมจันทร์ ศรีสังข์ (2542: 12-13) ที่กล่าวว่า การออกแบบและรูปเล่ม จะต้องให้เหมาะสมทั้ง
ขนาดรูปเล่ม ตัวอักษร และภาพประกอบ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่ารูปเล่มและการจัดพิมพ์ของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมี
ความเหมาะสม

2.2 ด้านเนื้อหา

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้านเนื้อหาว่า เนื้อหาที่มีความเพลิดเพลินเหมาะสมกับ
ความสนใจของนักเรียน การลำดับเรื่องง่ายต่อการทำความเข้าใจ ส่งเสริมให้เกิดความรัก และ
ภาคภูมิใจในท้องถิ่น กิจกรรมท้ายบทช่วยให้เข้าใจเรื่องได้ดีขึ้น โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่
ระหว่าง 0.66-1.00 แสดงว่าด้านเนื้อหาที่มีความเหมาะสม

นักเรียนมีความคิดเห็นว่า เนื้อหาเหมาะกับความสนใจของนักเรียน เนื้อหาให้
ความสนุกสนานเพลิดเพลิน การอธิบายคำศัพท์ช่วยให้เข้าใจเรื่องดีขึ้น เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความ
รักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น กิจกรรมท้ายบทช่วยให้เข้าใจเรื่องได้ดีขึ้น มีคุณภาพระดับมากซึ่งใน
ด้านเนื้อหาสอดคล้องกับความคิดเห็นของ รัตพร ชังธาดา (2546: 9) ที่กล่าวว่า ลักษณะของ
หนังสือที่ดีต้องช่วยเสริมสร้าง ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม หรือสนองความต้องการและความ
สนใจของเด็ก สร้างศรัทธา ทางมรดก ทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติ

ดังนั้นเนื้อหาของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นจึงมีความเหมาะสม

2.3 ด้านวิธีการนำเสนอและภาพประกอบ

ผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นว่าการจัดวางภาพประกอบเหมาะสม ภาพประกอบ
ส่งเสริมจินตนาการของผู้เรียน น่าสนใจ ภาพช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่องได้ดีขึ้น จำนวนภาพมีความ
เหมาะสม มีสีสันสวยงาม เหมาะกับวัยของผู้เรียน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 –
1.00 แสดงว่าด้านวิธีการนำเสนอและภาพประกอบมีความเหมาะสม

นักเรียนมีความคิดเห็นว่า การจัดวางภาพมีความเหมาะสม ส่งเสริมจินตนาการ
ของผู้เรียน ภาพน่าสนใจ มีสีสันสวยงาม จำนวนภาพมีความเหมาะสม ภาพช่วยให้เข้าใจเรื่องได้ดีขึ้น
ระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ แม้นมาศ ชวลิต (2546: 3-8) ว่าภาพประกอบมีความสำคัญที่
จะทำให้หนังสือเป็นที่น่าสนใจ ภาพประกอบต้องมีสีสันสวยงาม ประณีตสอดคล้องกับเนื้อหา
จึงจะช่วยเสริมความเข้าใจความหมาย และประสบการณ์ให้กับผู้อ่าน และสมพร จารุณัญ (2541:
77-136) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบที่ดีของหนังสืออ่านเพิ่มเติมว่า หนังสือบันเทิงคดี หรือสารคดี
ภาพประกอบจะมีบทบาทช่วยส่งเสริมเนื้อหาสาระและเรื่องราว ดึงดูดความสนใจ ช่วยเสริมสร้าง
จินตนาการ และยังช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้สึกนำไปปรับเรื่องราวดังกล่าวอีกด้วย

ดังนั้นวิธีการนำเสนอและภาพประกอบของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม

2.4 ด้านการใช้ภาษา

ผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นว่า ภาษาเข้าใจง่าย เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ภาษาช่วยส่งเสริมภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่น โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 – 1.00 แสดงว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม

นักเรียนมีความคิดเห็นว่า ภาษาเข้าใจง่าย เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ช่วยส่งเสริมภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่น สอดคล้องกับความเห็นของ สมพร จารุณฎ(2541: 129-137) กล่าวโดยสรุปว่าการใช้ภาษาในหนังสืออ่านเพิ่มเติมนั้นต้องมีความชัดเจนของข้อความถูกต้อง ลำนวนสละสลวย และจินตนา ไบกาซูยี (2536: 215-218) กล่าวโดยสรุปว่า การใช้ภาษาในหนังสืออ่านเพิ่มเติมนั้น ใช้คำต้องตรงความหมาย ถูกต้องตามหลักภาษา ข้อความที่อ่านง่าย กระชับ สละสลวย

สรุปได้ว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีการใช้ภาษาที่เหมาะสม

2.5 ด้านคุณประโยชน์

ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความคิดเห็นในด้านคุณประโยชน์ว่า มีความรู้ความเข้าใจในท้องถิ่นมากขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินในการอ่าน รักและภูมิใจในท้องถิ่นและช่วยพัฒนาความรู้ของผู้เรียน มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ที่ระดับ 1.00 แสดงว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม

นักเรียนมีความคิดเห็นว่า มีความรู้ความเข้าใจในท้องถิ่นมากขึ้น เกิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น ได้รับความเพลิดเพลิน และช่วยพัฒนานิสัยรักการอ่านของผู้เรียน ระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ อ่างในจินตนา ไบกาซูยี (2536: 143-144) กล่าวโดยสรุปว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมควรส่งเสริมความรู้ สติปัญญา ความเข้าใจ และการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง

สรุปว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมในด้านคุณประโยชน์ต่อผู้อ่าน

2.6 สรุปภาพรวมของหนังสือ

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพรวมของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ที่ระดับ 0.66 – 1.00 ส่วนนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพรวมของหนังสือมีความเหมาะสมมาก

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดหนองบัวลำภู ที่สร้างขึ้น มีความเหมาะสมในด้าน

ต่างๆ สามารถนำไปพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สารการอ่าน มาตรฐานที่ ท.1.1 ที่กำหนดไว้ว่า ผู้เรียนสามารถใช้กระบวนการอ่าน เพื่อสร้างความรู้ ความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหา และสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต ในการดำเนินชีวิตอีกทั้งเป็นการสร้างนิสัยรักการอ่านที่กำหนดไว้ว่า นักเรียนสามารถจับใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่านและวิเคราะห์คุณค่าที่ได้รับจากการอ่านงานเขียนอย่างหลากหลาย เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิต

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมไปใช้

3.1.1 ครูผู้สอนควรทำความเข้าใจวัตถุประสงค์และเนื้อหาหนังสือให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถเสนอแนะผู้เรียนในการใช้หนังสือได้อย่างถูกต้อง

3.1.2 ในการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม ผู้เรียนต้องมีความสามารถในการอ่าน เขียนภาษาไทย ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นอย่างน้อย

3.1.3 ในการใช้หนังสือ ผู้เรียนต้องทำกิจกรรม คืออ่านเนื้อหาหนังสืออ่านเพิ่มเติม แล้วทำกิจกรรมที่ระบุไว้ท้ายเนื้อหาแต่ละเรื่อง โดยครูผู้สอนเป็นผู้ตรวจสอบ

3.1.4 เนื้อหาที่นำมาสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของจังหวัดหนองบัวลำภู ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมเพิ่มเติมให้นักเรียนได้ศึกษาเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ภูมิปัญญาของท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ ด้วย

3.1.5 การใช้หนังสือนอกจากใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมนอกเวลาเรียนแล้ว ครูผู้สอนยังสามารถนำหนังสือไปใช้จัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการทักษะการอ่าน การฟัง การพูด การเขียน การดู เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน มีความสมบูรณ์เป็นไปตามธรรมชาติ วิชาภาษาไทย

3.2 ข้อเสนอแนะในการสร้างหนังสือครั้งต่อไป

3.2.1 ควรศึกษามาตรฐานและสารการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับหลักสูตร

3.2.2 ควรศึกษาสภาพของท้องถิ่นเพื่อหาข้อมูล หรือจุดเด่นของท้องถิ่นเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างหนังสือหรือเอกสารประกอบการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น

3.2.3 ควรนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัดหนองบัวลำภู อีกจำนวนมาก ที่สามารถนำมาสร้างเป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านหรือหนังสืออ่านเพิ่มเติม สำหรับนักเรียน

3.2.4 ควรสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นในลักษณะอื่น ๆ และในระดับชั้นอื่น ๆ ให้มากขึ้น

3.2.5 ควรคำนึงถึงคุณภาพการพิมพ์ เช่น กระดาษ ปก ภาพประกอบ เพื่อให้ส่วนประกอบของหนังสือได้มาตรฐาน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544) *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544*
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์องค์การส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
- _____ (2545) *คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและ
พัสดุภัณฑ์
- กระทรวงศึกษาธิการ (2545) *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544* กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- จักรภัทร์ พงศ์ภัทร (2546) *การเขียนหนังสือเสริมประสบการณ์ตามความต้องการของท้องถิ่น
พิมพ์ครั้งที่ 3* กรุงเทพมหานคร ชารอักษร
- จังหวัดหนองบัวลำภู (ม.ป.ป) *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา
จังหวัดหนองบัวลำภู* ฉะเชิงเทรา โรงพิมพ์ประสานมิตร
- จันทร์ ทงสมัคร (2541) “การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีท้องถิ่นนครศรีธรรมราช
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนครศรีธรรมราช” การศึกษาค้นคว้า
อิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชา
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- จินตนา ไบกาชุย (2536) *การจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก* กรุงเทพมหานคร สุวีริยาสาส์น
- ฉวีวรรณ อุหาภินันท์ (2545) *วรรณกรรมสำหรับเด็ก* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์
โสภณการพิมพ์
- ชุตินา สัจจามันท์ และคนอื่นๆ (2543) *การพัฒนาเกณฑ์การประเมินค่าวรรณกรรมไทย*
สถาบันการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
- โชติวุฒิ พลวิเศษ (2545) “การตีความผญาเชิงจริยศาสตร์ที่ประยุกต์ใช้ในสังคมไทยปัจจุบัน”
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ถวัลย์ มาศจรัส (2548) *การเขียนหนังสือเพิ่มเติม* กรุงเทพมหานคร สารอักษร
- เทียมจันทร์ ศรีสังข์ (2542) “การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ชีวิตมีสีสันที่อัญประเทศ
สำหรับวิชาท้องถิ่นของเรา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสระแก้ว” การศึกษา
ค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาหลักสูตรและการสอน
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- ธวัช ปุณโณทก (2549) *นิทานพื้นบ้าน พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร อักษรเจริญทัศน์*
 ช่าง ชูทัพ (2545) “หนังสือในดวงใจของนักเรียน” *วารสารวิชาการ ปีที่ 5 ฉบับที่ 11*
 ธันวาคม: 2-3
- นภวรรณ เกตุกำจร (2545) “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความวิชาภาษาไทยที่สอนโดย
 วิธีกลุ่มเพื่อนชวนเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนราชินี” ภาควิชา
 นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- นิตยา ภักดีบัณฑิต (2532) “ผลภายิต การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปริยญาพันธ” ศึกษาศาสตร
 มหาบัณฑิตมหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- นุชนารถ บีมจันทร์ (2546) “การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ฮีตสิบสองในวิถีชีวิตชาวศรีสะเกษ
 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดศรีสะเกษ” การค้นคว้าอิสระปริยญา
 ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- บรรจบ เขียวชาญ (2551) *การส่งเสริมการอ่าน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ต้นอ้อ*
- บุญเกิด พิมพ์เรเมธากุล (2544) *พะทยาภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวอีสานและคนลาวล้านช้าง ขอนแก่น*
 โรงพิมพ์คลังนานากรรม
- ประคอง นิมมานเหมินท์ (2543) *นิทานพื้นบ้านการศึกษา โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์*
 กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- ประพนธ์ เรืองณรงค์ และคณะ (2546) *ภูมิปัญญาทางภาษา กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช*
- ประมวล พิมพ์เสน (2548) *รวมผลยา ๒ ขอนแก่น ขอนแก่นการพิมพ์*
- พรทิพย์ ช่างชาดา (2538) *วรรณกรรมท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร สุวีริยาสาส์น*
- มนัส สุขสบาย (2545) *วรรณกรรมอีสาน อุบลราชธานี โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซ็ท*
- แม่นมาส ชวลิต (2530) *การสร้างสมาคมการอ่านและการใช้สารนิเทศ กรุงเทพมหานคร*
 สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย
- _____ (2545) “ปีการศึกษา 2546 ปีแห่งการอ่านและการเรียนรู้” *วารสารวิชาการ ปีที่ 5*
 ฉบับที่ 11 พฤศจิกายน: 2-5
- รัถพร ช่างชาดา (2531) *หนังสือสำหรับเด็กมหาสารคาม ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสำนัก*
 วิทยบริการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม
- ราชบัณฑิตยสถาน (2546) *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 กรุงเทพมหานคร*
 นามมีบุ๊คส์
- วิเชียร เกษประทุม (2542) *นิทานพื้นบ้าน กรุงเทพมหานคร วิธีตีพิมพ์พัฒนาศึกษา*

- ศรีรัตน์ เจริญจันทร์ (2542) *การอ่านและการสร้างนิสัยรักการอ่าน* กรุงเทพมหานคร
ไทยวัฒนาพานิช
- สนั่น มีจันทร์ (2537) *วิจารณ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก* กรุงเทพมหานคร เทคโปรโมชั่น แอนด์
แอดเวอร์ไทซิ่ง
- สภาวัฒนธรรม จังหวัดขอนแก่น (2540) *ของดีอีสาน* ขอนแก่นการพิมพ์
- สมพร จารุณี (2541) *คู่มือการเขียนบันทึกคดีและสารคดีสำหรับเด็ก* กรุงเทพมหานคร
สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ
- สว่าง นาคพันธ์ (2548) *พจนานุกรมมรดกวัฒนธรรม* อานาจเจริญ สากลการพิมพ์
- สวิง บุญเจิม (2537) *พจนานุกรมราชธานี* มรดกอีสาน
- ลำลี รักสุทธิ (2540) *พญา* กรุงเทพมหานคร พัฒนาการศึกษา
_____ (2544) *พจนานุกรมภาษาอีสาน - ไทยกลาง* กรุงเทพมหานคร พัฒนาการศึกษา
- สุจริต เพียรชอบ (2542) *การพัฒนาการสอนภาษาไทย* กรุงเทพมหานคร คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2537) *ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาทักษะทางภาษา หน่วยที่ 11-15*
นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สุนทร วีระภัทร (2538) “พญาของชาวผู้ไทย กิ่งอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร” วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- สุพรรณิ ภักษา (2549) “การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ของดีเมืองลิกอร์ สำหรับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดนครศรีธรรมราช” การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษา
ศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สุระ อุณวงศ์ (2547) *พญา อุบลราชธานี* ม.ป.พ.
- สุวรรณิ สุนทรารักษ์ (2549) “การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง พญาคำสอนชาวอีสาน สำหรับ
นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนคอนมดแดง (บ้านดงบัง) จังหวัดอุบลราชธานี”
การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและ
การสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- เสนีย์ วัฒวรรณ (2544) *ชุดพัฒนาทักษะทางภาษา มัธยมศึกษาปีที่ 4 เล่ม 1* กรุงเทพมหานคร
ไทยวัฒนาพานิช

- เสาวนีย์ ฝักทอง (2546) “การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องราววรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2” จังหวัดอุบลราชธานี” การศึกษาค้นคว้าอิสระ
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชา
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ (2547) *ภูมิปัญญาทางภาษา* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนา
พานิช
- อรุณวัฒนา สงค์พิมพ์ (2549) “หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง วรรณกรรมสู่ขวัญข้าวท้องถิ่นศรีสะเกษ”
การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและ
การสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- อังกฤษ ครุฑทูล (2546) “การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง นิทานชาวบ้านของจังหวัดบุรีรัมย์
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดบุรีรัมย์” การศึกษาค้นคว้าอิสระ
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชา
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- อุดม บัวศรี (2537) *ผญาท้อม* ขอนแก่น โรงพิมพ์พระธรรมขันธ์
- Harris, Pamela J. (2006) “Young children with reading and behavioral risk : The impact of a
supplemental reading intervention targeting three key learner characteristics”
<http://proquest.umi.com/Pqdweb/?index> Retrived in 22 November 2008

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

นางวาสนา คำเพ็ง	ตำแหน่งนักศึกษานิเทศก์ 7 ฝ่ายนิเทศติดตามและ ประเมินผลการจัดการศึกษา สังกัดสำนักงานเขต การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1
วุฒิการศึกษา	กศ.ม. (ภาษาไทย)
ประสบการณ์หรือความชำนาญ	ปฏิบัติหน้าที่ศึกษานิเทศก์วิชา ภาษาไทย เป็นวิทยากรดูแลครูแกนนำวิชาภาษาไทย เป็นที่ปรึกษา นักศึกษาระดับปริญญาโท
นางสาวเพ็ญพักตร์ สูงสุมาลย์	ตำแหน่ง ครูชำนาญการโรงเรียนบ้านจี้เหล็ก สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา อุบลราชธานี เขต 1
วุฒิการศึกษา	กศ.ม. (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
ประสบการณ์หรือความชำนาญ	ปฏิบัติหน้าที่การสอนภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษา เป็นวิทยากรการอบรมครูภาษาไทย เป็นอาจารย์พิเศษ สอนวิชาภาษาไทยนักศึกษา กศ.พค.มหาวิทยาลัยราช ภัฏอุบลราชธานี เป็นคณะทำงานในการอบรมพัฒนา สมรรถนะของครูผู้สอนช่วงชั้นที่ 1 สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาอุบลราชธานี
นางสุทธิดา มากมี	ตำแหน่ง ครูชำนาญการศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดอุบลราชธานี
วุฒิการศึกษา	กศ.ม.(ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ประสบการณ์	ปฏิบัติหน้าที่ครูผู้สอนกลุ่มสาระภาษาไทยระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น เป็นอาจารย์พิเศษของสถาบันต่าง ๆ ปฏิบัติราชการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัด อุบลราชธานี

ภาคผนวก ข
รายชื่อนักเรียนที่ร่วมประเมิน

รายนามนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

รายนามนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2550 ของโรงเรียนบ้านห้วยฮวก
จอมทองนาฝาย อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
หนองบัวลำภู เขต 1 จำนวน 10 คน

1. เด็กชายปณชัชวิน ป่านภูมิ
2. เด็กชายอารัญ คำแก่นแก้ว
3. เด็กชายคะนอง ชัยสงค์
4. เด็กชายวรวุฒิ กุลสะโมรินทร์
5. เด็กชายสุธน บุญมาวงษ์
6. เด็กหญิงรัตนา ประกอบศรี
7. เด็กหญิงฉันทพร แก้วพิรารมย์
8. เด็กหญิงสิริลักษณ์ จันดาเป้า
9. เด็กหญิงบพิศ มังคุณ
10. เด็กหญิงสุภาวัลย์ ภูน้ำเย็น

ภาคผนวก ก
สำเนาหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญ

ที่ ศธ 0522.16(บ)/

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

วันที่ พฤศจิกายน 2551

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการการศึกษาค้นคว้าอิสระ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นางสุภาวดี ศิริรุ่งเรืองวิชญ์ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา แขนงวิชา หลักสูตรและ
การสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ได้รับอนุมัติให้ทำการศึกษาค้นคว้าอิสระ
เรื่อง การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง “วรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1
จังหวัดหนองบัวลำภู” ตามโครงการการศึกษาค้นคว้าอิสระที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องดังกล่าวนักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล
และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระไว้ชิ้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือ
ที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชาแนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาจึงขอ
ความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน เนื้อหาได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อ
การปรับปรุงเครื่องมือการศึกษาค้นคว้าอิสระของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่นๆ นักศึกษาจะนำเรียน
ด้วยตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี
จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินคานุรักษ์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร.0 2503 2870

โทรสาร 0 2503 3566-7

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างแบบประเมินคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยผู้เชี่ยวชาญ

แบบประเมินคุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติม

เรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดหนองบัวลำภู
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านโดย

- + 1 หมายถึง เหมาะสม
0 หมายถึง ไม่แน่ใจ
- 1 หมายถึง ไม่เหมาะสม

ประเด็นการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน		
	+ 1	0	- 1
<p>ด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ชื่อเรื่องน่าสนใจ 2. การออกแบบปกน่าสนใจ 3. ขนาดของรูปเล่มมีความเหมาะสม 4. การเข้าปกแข็งแรงทนทาน 5. ขนาดของรูปเล่ม จับถือสะดวก เปิดอ่านง่าย <p>ด้านเนื้อหา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เนื้อหามีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน 2. การจัดลำดับเนื้อเรื่องง่ายต่อการทำความเข้าใจ 3. การตั้งหัวข้อเรื่องสัมพันธ์กับเนื้อหาในเรื่อง 4. การอธิบายคำศัพท์ชัดเจน 5. เนื้อหามีส่วนส่งเสริมให้เกิดความรักและภาคภูมิใจ <p>ในท้องถิ่น</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. ความยาวเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน 7. เนื้อหาให้ความเพลิดเพลิน 8. เนื้อหาในหนังสือช่วยให้เข้าใจสำนวนโวหารและภาษาของท้องถิ่นมากขึ้น 9. กิจกรรมท้ายบทสอดคล้องกับเนื้อหาในเรื่อง 			

ประเด็นการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน		
	+ 1	0	- 1
ด้านการนำเสนอและภาพประกอบ 1. การจัดวางภาพประกอบมีความเหมาะสม 2. ภาพประกอบส่งเสริมจินตนาการของผู้เรียน 3. ภาพประกอบช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่องได้ดีขึ้น 4. ภาพประกอบน่าสนใจ 5. ขนาดของภาพประกอบเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน 6. ปริมาณภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา 7. ภาพประกอบมีสีสันสวยงามน่าสนใจ ด้านการใช้ภาษา 1. ภาษาชัดเจนเข้าใจง่าย 2. ภาษาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน 3. ภาษาส่งเสริมภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่น ด้านคุณประโยชน์ 1. มีความรู้ความเข้าใจในท้องถิ่นมากขึ้น 2. ได้รับความเพลิดเพลินในการอ่าน 3. รักและภูมิใจในท้องถิ่นของตน 4. นักเรียนได้แนวทางในการอนุรักษ์และสืบสาน ภูมิปัญญาในท้องถิ่น 5. ช่วยพัฒนาความรู้ของผู้เรียน			

ภาคผนวก จ

ตารางแสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยผู้เชี่ยวชาญ

ตารางแสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยผู้เชี่ยวชาญ

ตารางผนวกที่ 1.1 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ ด้านการรูปเล่มและการจัดพิมพ์
โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ระดับ IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
1. ชื่อเรื่องน่าสนใจ	1.00	1.00	1.00	1.00
2. การออกแบบปกน่าสนใจ	1.00	1.00	0	0.66
3. ขนาดของรูปเล่มมีความเหมาะสม	1.00	1.00	1.00	1.00
4. การเข้าปกแข็งแรงทนทาน	1.00	1.00	1.00	0.66
5. ขนาดของรูปเล่ม จับถือสะดวก เปิดอ่านง่าย	1.00	1.00	1.00	1.00

ตารางผนวกที่ 1.2 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ ด้านเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ระดับ IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
1. เนื้อหา มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	1.00	1.00	1.00	1.00
2. การจัดลำดับเนื้อเรื่องง่ายต่อการทำความเข้าใจ	0	1.00	1.00	0.66
3. การตั้งหัวข้อเรื่องสัมพันธ์กับเนื้อหาในเรื่อง	1.00	1.00	1.00	1.00
4. การอธิบายคำศัพท์ชัดเจน	1.00	0	1.00	0.66
5. เนื้อหา มีส่วนส่งเสริมให้เกิดความรักและภาคภูมิใจ ในท้องถิ่น	1.00	1.00	1.00	1.00
6. ความยาวเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	1.00	0	1.00	0.66
7. เนื้อหาให้ความเพลิดเพลิน	1.00	1.00	1.00	1.00
8. เนื้อหาในหนังสือช่วยให้เข้าใจสำนวนโวหารและ ภาษาของท้องถิ่นมากขึ้น	1.00	1.00	1.00	1.00
9. กิจกรรมท้ายบทสอดคล้องกับเนื้อหาในเรื่อง	1.00	1.00	1.00	1.00

ตารางผนวกที่ 1.3 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ ด้านวิธีการนำเสนอและภาพประกอบ โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ระดับ IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
1. การจัดวางภาพประกอบมีความเหมาะสม	0	1.00	1.00	0.66
2. ภาพประกอบส่งเสริมจินตนาการของผู้เรียน	1.00	1.00	1.00	1.00
3. ภาพประกอบช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่องได้ดีขึ้น	1.00	1.00	1.00	1.00
4. ภาพประกอบน่าสนใจ	1.00	0	1.00	0.66
5. ขนาดของภาพประกอบเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	1.00	1.00	1.00	1.00
6. ปริมาณภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา	0	1.00	1.00	0.66
7. ภาพประกอบมีสีสันสวยงามน่าสนใจ	1.00	1.00	1.00	1.00

ตารางผนวกที่ 1.4 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ ด้านการใช้ภาษา โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ระดับ IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
1. ภาษาชัดเจนเข้าใจง่าย	0	1.00	1.00	0.66
2. ภาษาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	1.00	1.00	1.00	1.00
3. ภาษาส่งเสริมภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่น	1.00	1.00	1.00	1.00

ตารางผนวกที่ 1.5 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ ด้านคุณประโยชน์ โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ระดับ IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
1. มีความรู้ความเข้าใจในท้องถิ่นมากขึ้น	1.00	1.00	1.00	1.00
2. ได้รับความเพลิดเพลินในการอ่าน	1.00	1.00	1.00	1.00
3. รักและภูมิใจในท้องถิ่นของตน	1.00	1.00	1.00	1.00
4. นักเรียน ได้แนวทางในการอนุรักษ์และสืบสาน ภูมิปัญญาในท้องถิ่น	1.00	1.00	1.00	1.00
5. ช่วยพัฒนาความรู้ของผู้เรียน	1.00	1.00	1.00	1.00

ตารางผนวกที่ 1.6 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยรวม โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ค่า IOC
1. ด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์	0.66-1.00
2. ด้านเนื้อหา	0.66-1.00
3. ด้านการนำเสนอและภาพประกอบ	0.66-1.00
4. ด้านการใช้ภาษา	0.66-1.00
5. ด้านคุณประโยชน์	1.00

ภาคผนวก ฉ

ตัวอย่างแบบประเมินคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยนักเรียน

แบบประเมินคุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยนักเรียน

เรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่นหนองบัวลำภู สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดหนองบัวลำภู
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดย

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน				
	5	4	3	2	1
<p>ด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ชื่อเรื่องน่าสนใจ 2. การออกแบบปกน่าสนใจ 3. ขนาดของรูปเล่มมีความเหมาะสม 4. การเข้าปก แข็งแรง ทนทาน 5. ขนาดของรูปเล่ม จับถือสะดวก เปิดอ่านง่าย <p>ด้านเนื้อหา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เนื้อหา มีความเหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียน 2. การจัดลำดับเนื้อเรื่องง่ายต่อการทำความเข้าใจ 3. การอธิบายคำศัพท์ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเรื่อง ได้ดีขึ้น 4. เนื้อหา มีส่วนส่งเสริมให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น 5. เนื้อหาให้ความเพลิดเพลิน 6. เนื้อหาในหนังสือช่วยให้เข้าใจสำนวนโวหารและภาษาของท้องถิ่นมากขึ้น 7. กิจกรรมท้ายบทช่วยให้เข้าใจเรื่อง ได้ดีขึ้น <p>ด้านวิธีการนำเสนอและภาพประกอบ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การจัดวางภาพประกอบมีความเหมาะสม 2. ภาพประกอบส่งเสริมจินตนาการของผู้เรียน 3. ภาพประกอบช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่อง ได้ดีขึ้น 4. ภาพประกอบน่าสนใจ 5. ขนาดของภาพประกอบเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน 6. ปริมาณภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา 7. ภาพประกอบมีสีสัน สวยงามน่าสนใจ 					

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน				
	5	4	3	2	1
ด้านการใช้ภาษา 1. ภาษาชัดเจนเข้าใจง่าย 2. ภาษาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน 3. ภาษาส่งเสริมภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่น ด้านคุณประโยชน์ 1. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในท้องถิ่นมากขึ้น 2. นักเรียนได้รับความเพลิดเพลินในการอ่าน 3. นักเรียนเกิดความรักและภูมิใจในท้องถิ่นของตน 4. นักเรียนได้แนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในท้องถิ่น 5. หนังสือที่สร้างขึ้นช่วยพัฒนานิสัยรักการอ่านของผู้เรียน					

ภาคผนวก ข

ตารางแสดงผลการตรวจสอบคุณภาพของหนังสือ โดยการสอบถามนักเรียน

ตารางแสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือจากแบบสอบถามนักเรียน

ตารางผนวกที่ 2.1 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ ด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์
โดยนักเรียน

รายการประเมิน	X	S.D	แปลผล
1. ชื่อเรื่องน่าสนใจ	4.8	0.42	มาก
2. การออกแบบปกน่าสนใจ	4.6	0.69	มากที่สุด
3. ขนาดของรูปเล่มมีความเหมาะสม	4.7	0.48	มากที่สุด
4. การเข้าปก แข็งแรง ทนทาน	4.6	0.69	มากที่สุด
5. ขนาดของรูปเล่ม จับถือสะดวก เปิดอ่านง่าย	4.6	0.69	มากที่สุด
รวม	4.6	0.69	มากที่สุด

ตารางผนวกที่ 2.2 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ ด้านเนื้อหา โดยนักเรียน

รายการประเมิน	X	S.D	แปลผล
1. เนื้อหาเหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียน	4.7	0.48	มากที่สุด
2. การจัดลำดับเนื้อเรื่องง่ายต่อการทำความเข้าใจ	4.7	0.48	มากที่สุด
3. การอธิบายคำศัพท์ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเรื่องได้ดีขึ้น	4.4	0.51	มาก
4. เนื้อหามีส่วนส่งเสริมให้เกิดความรักและภาคภูมิใจ ในท้องถิ่น	4.7	0.48	มากที่สุด
5. เนื้อหาให้ความเพลิดเพลิน	4.7	0.48	มากที่สุด
6. เนื้อหาในหนังสือช่วยให้เข้าใจสำนวนโวหารและ ภาษาของท้องถิ่นมากขึ้น	4.4	0.51	มาก
7. กิจกรรมท้ายบทช่วยให้เข้าใจเรื่องได้ดีขึ้น	4.5	0.52	มาก
รวม	4.5	0.52	มาก

ตารางผนวกที่ 2.3 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ ด้านวิธีการนำเสนอและภาพประกอบ
โดยนักเรียน

รายการประเมิน	X	S.D	แปลผล
1. การจัดวางภาพประกอบมีความเหมาะสม	4.6	0.69	มากที่สุด
2. ภาพประกอบส่งเสริมจินตนาการของผู้เรียน	4.5	0.52	มาก
3. ภาพประกอบช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่อง ได้ดีขึ้น	4.7	0.48	มากที่สุด
4. ภาพประกอบน่าสนใจ	4.8	0.42	มากที่สุด
5. ขนาดของภาพประกอบเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4.5	0.52	มาก
6. ปริมาณภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา	4.4	0.51	มาก
7. ภาพประกอบมีสีสัน สวยงามน่าสนใจ	4.6	0.69	มากที่สุด
รวม	4.5	0.52	มาก

ตารางผนวกที่ 2.4 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ ด้านการใช้ภาษา โดยนักเรียน

รายการประเมิน	X	S.D	แปลผล
1. ภาษาชัดเจนเข้าใจง่าย	4.4	0.42	มาก
2. ภาษาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4.3	0.48	มาก
3. ภาษาส่งเสริมภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่น	4.6	0.69	มากที่สุด
รวม	4.4	0.42	มาก

ตารางผนวกที่ 2.5 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ ด้านคุณประโยชน์ โดยนักเรียน

รายการประเมิน	X	S.D	แปลผล
1. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในท้องถิ่นมากขึ้น	4.8	0.42	มากที่สุด
2. นักเรียนได้รับความเพลิดเพลินในการอ่าน	4.7	0.48	มากที่สุด
3. นักเรียนเกิดความรักและภูมิใจในท้องถิ่นของตน	4.8	0.42	มากที่สุด
4. นักเรียนได้แนวทางในการอนุรักษ์และสืบสาน ภูมิปัญญาในท้องถิ่น	4.7	0.48	มากที่สุด
5. หนังสือที่สร้างขึ้นช่วยพัฒนานิสัยรักการอ่านของผู้เรียน	4.6	0.69	มากที่สุด
รวม	4.7	0.48	มากที่สุด

ตารางผนวกที่ 2.6 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยรวม โดยนักเรียน

รายการประเมิน	X	S.D	แปลผล
1. ด้านรูปเล่มและการจัดพิมพ์	4.6	0.69	มากที่สุด
2. ด้านเนื้อหา	4.5	0.52	มาก
3. ด้านการนำเสนอและภาพประกอบ	4.5	0.52	มาก
4. ด้านการใช้ภาษา	4.4	0.42	มาก
5. ด้านคุณประโยชน์	4.7	0.48	มากที่สุด
รวม	4.5	0.52	มาก

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสุภาวดี ศิริรุ่งเรืองวิษณุ
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 22 มกราคม 2513
สถานที่เกิด	44 หมู่ที่ 13 บ้านสันตสุข ตำบลเมืองใหม่ อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
ที่อยู่ปัจจุบัน	119 หมู่ 1 บ้านโนนสูงเปลือย ตำบลเมืองใหม่ อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
ประวัติการศึกษา	ศษ.บ. (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนบ้านห้วยสวกจอมทองนาฝาย ตำบลศรีบุญเรือง อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 39180
ตำแหน่ง	ครู วิทยฐานะ ชำนาญการ